

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

C. STERE

ÎN PREAJMA REVOLUȚIEI

ROMAN

★★★

BIBLIOTECA ... Centrala Sibiu
Nr. 48144
ADMINISTRAȚIA FONDULUI LITERAR ROMÂN S. ... SUCURSALA ... No. 1896 ... 1732 ... Lei. ... ziua 8

Editura „ADEVERUL", S. A.
Str. Const. Mille, 5—9

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/mdrr1901-1932

'91
1964
1969
1984
2012

Toate drepturile rezervate, incluziv traducerea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/carti901-1952

* * *

LUTUL...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indh 1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/anii1901-1932

PARTEA I

SUB CĂLCĂIUL DE FIER

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvaniaro/vmdrr 1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
romanulromanesc.ro/id/1901-1932

CAP. I.

IN „CASTEL".

Curtea „Castelului penitenciar" din Chișinău era pustie.

Numai prin colțuri și diferite puncte strategice se zăreau siluetele încremenite ale paznicilor.

Cortegiul de jandarmi, cu primul paznic în frunte, conducea pe noul „politic" spre cancelaria închisorii.

Directorul, unsuros și gros ca un sac de grăsime, cu fața injectată de sânge, foarte agitat, aștepta emoționat captura rară pentru „Castelul" din Chișinău.

La apariția arestatului în ușa cancelariei, acest înalt dregător, cu numele pitoresc de Anton Plăcintă, se repezi spre birou, unde mai întâi se așeză stângaci, apoi sări, apucă un scaun și, turburat, cu o voce strangulată, îl oferi „musafirului":

— „Luați loc, Ivan Egorovici"...

La privirea surprinsă a jandarmilor, dându-și seama de nepotrivirea tonului, domnul Plăcintă, se lăsă în sfârșit greoiu în fotoliu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De sub pleoapele lui grele, ochii speriați se roteau și buzele gurii sale, cam strâmbe, tremurau, când acest slujbaș exemplar reușì în sfârșit să ia tonul reglementar față de o odraslă a boerimii moldovene, care urma să-i fie „predată“ ca un simplu deținut „la dispoziția comandamentului gubernial al jandarmeriei“.

— „Ion Răutu?“ — întrebă el, aruncând o privire asupra mandatului și parcă măsurând cu neîncredere pe băetanul slăbuț, și palid din fața lui, care, deghizat încă în hainele de calfă de meseriaș, rupte și murdărite în tribulațiunile ultimelor zile, putea fi ușor luat mai curând drept tipul bine cunoscut al copilului de pripas și vagabond.

După plecarea jandarmilor, formalitățile de „predare“ fiind terminate, domnul director Plăcintă, păru că-și pierde din nou cumpătul și tonul de oficialitate:

— „Ivan Egorovici!... acuma trebuie să vă fotografiați... așa e regula... fotograful așteaptă în curte... dar...“.

Directorul, iar examină pe Vania din cap până în picioare:

— „Să trimitem poate acasă să vă aducă alte straie“...

Față de timiditatea directorului, Vania Răutu, simțindu-se imediat răsvrătit și protestatar, răspunse tăios:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1901-1932

— „Nu mă fotografiați pentru saloane, nici pentru expoziția de frumusețe"...

După fotografiere, prin curtea tot pustie, Ion Răutu fu condus de însuși domnul Plăcintă până la corpul principal al „Castelului", și se urcă pe scări până în celula No. 17, — în vârful turnului dinspre apus, — o cameră destul de spațioasă și luminoasă, cu o fereastră care dădea spre sud, deschizând o priveliște largă asupra viilor și grădinilor capitalei basarabene.

Domnul Anton Plăcintă, în urma „afrontului", parcă totuși ezita să părăsească pe Vania:

— „Poate doriți un scaun mai bun... sau o măsuță", — spuse el privind cu melancolie „mobilierul" rudimentar și dărăpănat: un pat de fier, un taburet, o tablă de masă fixată în zid și *parașa*, — un hârdău cu miros suggestiv lângă ușă.

— „Mulțumesc", — fu răspunsul sec: „n'am nevoie de nimic, numai..." continuă deținutul *Numărul Șaptesprezece*, prinzând privirea directorului asupra costumului său: „...să trimiteți la gazda mea, doamna Staroverov, pentru rufe și haine... și ceva cărți...".

Directorul salută în tăcere.

Ușa închisă, zăvorul tras, Vania stătu o clipă în mijlocul celulei sale, ascultând pașii grei care se stingeau în jos, pe scări...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Singur...

Celulă izolată...

„Martirul revoluției!“ — surâse Vania.

Sentimentul de ușurare, aproape de mulțumire, care-l cuprinsese din momentul arestării nu-l părăsea încă.

S'au sfârșit aceste peregrinări fără rost. El nu mai are nevoie să-și pună veșnic aceiași întrebare fără răspuns: „Ce am de făcut, care e datoria mea?“ Nu mai are teamă de „filatură“, nu are nici o răspundere; e martir, e erou. Inaintea lui calea e limpede. Triumful revoluției este sigur și apropiat. Parcă și vede ziua în care poporul răsculat va sparge poarta ferecată a închisorii și-l va duce pe sus, pe el, eroul eliberat, spre slavă și fericire.

Incă tot cu surâsul pe față el privi chiar cu oarecare simpatie fierăria ruginită a patului și taburetul hodorogit, apoi se apropiă de fereastră și se uită printre gratii spre zarea luminată a dimineții...

Chișinăul și chiar toată Basarabia, așa de tihnite și de adormite de obiceiu, străine de viața obștească a împărăției, fură cuprinse de teroare, și, în acelaș timp, de viu interes. Arestările în massă printre elevii și elevele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
fundatiaromania.ro/mdrr 901 1837

școlilor secundare făcură pe neașteptate să răsune în mlaștinea vieții provinciale o notă de romantism și de mister.

Pașnicii cetățeni aflară cu groază că în școlile, cărora și-au încredințat odraslele, s'a răspândit otrava răsvrătirii. Gura lumii dădea proporții fantastice „complotului" descoperit de vigilența poliției secrete *(secrete!)*

Gaspar Gasparovici Nazarian nu avea odihnă.

Cu toată căldura aproape tropicală a verilor Basarabiei, el alerga toată ziua la părinții și la gazdele celor arestați, la profesorii de liceu și de seminar, bătea la ușa vecinilor, se învârtea în jurul colonelului comandant al jandarmeriei guberniale, și, în sfârșit, reușl să dea la „Clubul nobilimii" o versiune complectă și pitorească asupra uneltirilor primejdioase ale școlarilor din capitala Basarabiei.

Sorbindu-și cafeaua, înconjurat mai mult ca oricând, — chiar cei mai pasionați jucători de „wint" lăsând văduve mesele lor, — Gaspar Gasparovici, ștergându-și craniul luciu și inflamat, șoptea misterios:

— „Vai, ce ne aștepta, domnii mei... Fa-lan-ste-rul!" — abia puteau prinde urechile încordate ale auditorului.

— „Falansterul?... Fa-lan-ste-rul?" — răsu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nară din toate părțile glasuri speriate: „Falansterul, auzi domnule?“...

— „Daaa... Falansterul, cu mesa neagră, băeți și fete, goi, jurând pe pergamentul scris cu sânge, distrugerea religiei, a familiei, a guvernului...“.

— „Tt... tt... tt... Mesa neagră... băeți și fete goi... auzi, domnule!... Dar ce păzeau, mă rog, pedagogii?“

— „Și...“, aici Gaspar Gasparovici se uită jur împrejur spre ușă și spre ferestre, și urmă cu vocea surdă: „s'a descoperit un depozit de arme și... dinamită!“

— „Di-na-mi-tă!“ acompaniă corul.

— „Da, dinamită și portretul țarului cu ochii scoși și...“ — Gaspar Gasparovici, aruncându-și din nou privirile speriate spre uși și ferestre, parcă se înăbușia de groază: „cu ochii scoși și... batjocorit cum nici n'am curajul să spun... toți, băeți și fete, au trecut deasupra...“.

— „Aaaaaah !...“

— „Dar cum de a putut fi amestecat în această mârșăvie Vania Răutu ?“ — întrebă Stephan Gheorghevici Cazara, mareșalul gubernial: „Băiat de familie, ce căuta el în spelunca aceasta? E o rușine pentru întreaga nobilime din gubernia noastră...“.

— „Ooo! Băiatul acesta căuta acolo altceva decât revoluție... Ehehei!... Știți cum a fost în tinereță Egor Stepanovici Răutu. Sunt vestite

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/marm/1901-1937

isprăvile lui dela Năpădeni... Mărul nu cade departe de pom... Ehehei! Vania a fost arestat în pat, Domnilor, cu două jidăucuțe foarte frumușele“...

— „L'au zăpăcit jidanii. Au știut cu ce să-l prindă; e o mare nenorocire jidovimea din școlile noastre“, — declară hotărât Fedor Feodorovici Carpinschi, ștergându-și ochelarii cu o batistă parfumată. „Nu putem lăsa lucrurile așa“, — urmă el hotărât: „e singurul reprezentant al nobilimii în nebunia asta. E datoria noastră să lămurim lucrurile“ — încheiă el, punându-și *pince-nez*-ul pe nas și fixând ispititor pe Stephan Gheorghevici Cazara.

— „Voi vorbi eu cu colonelul Ianov“, — aruncă, afectând nepăsarea, Stephan Gheorghevici, care simțise provocarea.

Cu toată starea lui sufletească ridicată, Vania Răutu n'a putut închide ochii prima noapte petrecută sub zăvor.

El nu putea măcar citi, cu toate că directorul închisorii îi trimisese pe „David Copperfield“ de Dickens, autorul său favorit.

Toată ziua se primbla dintr'un colț într'altul al camerei. O vijelie de gânduri și sentimente îl frământa. Imaginația, când îi deschidea perspective luminoase asupra zilelor „de apoi“, când îi strângea inima în pre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

simțirea unei lungi nopți de prigoană și apăsare.

Soarele se cobora tot mai mult spre apus, grădinile și viile se înnecau treptat în ceața fumurie, se aprindeau stelele una câte una, și, drept în față, apăru Scorpionul, cu ochiul de sânge al Antaresului.

După apelul de noapte, când toată populația Castelului fusese zăvorită prin camerele duhnite, Vania simțindu-și mai viu singurătatea, nemișcat, nu-și putea ridica ochii dela semnalele misterioase ce-i veneau din nesfârșirea lumilor stelare.

Și gândul lui trecu asupra prietenilor și tovarășilor de luptă, care, astăzi, îi împart soarta și cu care nu poate veni în contact decât doar prin încrucișarea privirilor asupra astrelor din cer.

Castelul dormea. Tăcerea nu era întreruptă decât de acele sunete nesdeslușite și surde, care răsuflă din orice aglomerațiune omenească, și de pașii sentinelelor care, din când în când, își aruncau apelul prelungit:

— „Cineee-i!"...

Prin fereastra deschisă începu să adie un vânt ușor; — cerul păli, stingându-și stelele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vania, însfârșit, doborât de sbucium și oboseală, se aruncă fără să se desbrace pe scândurile patului său de pușcăriaș.

A doua zi, toată dimineața Vania aștepta interogatoriul, pregătindu-se să întâmpine cu stoicism amenințările, ademenirile și capcanele „inchiziției de jandarmi", despre care auzise atâtea.

După masă el fu însfârșit chemat în cancelarie.

Inima i se strânsese, dar el păși hotărît și cu capul ridicat, prin curtea Castelului golită de deținuți, — pentru ca să fie feriți de contactul primejdios.

In cancelarie însă, spre marea lui surprindere, găsi, în loc de vreun „călău" de jandarm, pe Stephan Gheorghevici Cazara, în fața căruia se întindea „smirna" rotundul director.

— „Hm, hm," — își îndreptă vocea Stephan Gheorghevici: „Bună ziua, tinere. Conu Iorgu, tatăl dumitale, n'a sosit încă. Domnul Colonel Ianov a avut amabilitatea să-mi autorize întrevedere cu dumneata. Hm, hm... hm. hm... Domnul Colonel Ianov, care este un suflet nobil, mă asigură că autoritățile ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bucuroase să arunce un văl de uitare asupra greşelilor tinereşti, dacă vei da dovada că-ţi înţelegi vina, şi eşti hotărât s'o ispăşeşti prin purtarea dumitale. Hm, hm... Ai datoria faţă de nobilimea Basarabiei din care faci parte, să speli ponosul, pe care-l aruncă asupra noastră a tuturora, complicitatea vreunuia dintre noi cu duşmanii tronului şi ai societăţii"...

Vania, la început puţin zăpăcit de această neaşteptată intervenţie, faţă de apelul la dezerţiune, isbucni, şi, dintr'o răsuflare, îi aruncă mareşalului nobilimii, profesiunea sa de credinţă :

— „Stephan Gheorghevici, noi nu ne putem înţelege. Stăm pe laturi opuse ale baricadei. Onoarea nobilimii? Dar mi-e ruşine să fac parte din această clasă de exploatatori şi de slugi ale marelui spânzurător. Nobilimea, ca toţi stâlpii acestei societăţi ticăloase, este condamnată la pieire. Şi sunt mândru să contribui la dărâmarea ei în măsura puterilor mele. Cred că nu mai avem nimic a ne spune".

Pleoapele grele ale domnului Plăcintă dispăruseră de spaimă şi gura lui strâmbă ajunse aproape până la urechi. Stephan Gheorghevici Cazara la început mototolit de asemenea ripostă la apelul său, îşi îndreptă bustul şi, rigid, păşi spre uşă fără să salute, ur-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
colectia.sibiu.ro/?pn=1901_1932

mat în pași mărunți de directorul închisorii, al cărui sac de grăsime parcă stătea să crape de oroare și indignare.

Vania, încuiat în celulă, se simțea mândru și înălțat de „eroismul” atitudinii lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAP. II.

TELEGRAFUL DELA BURDUJOAIA.

Un șir de zile monotone, fără evenimente, trăite însă într'o mare tensiune sufletească.

Vania aștepta mereu interogatoriul, care din motive inexplicabile întârzia.

Imaginația lui, hrănită de povestirile tovarășilor cu experiență, îi dădea destul material pentru gândire și frământare.

El se vedea în fața căpitanului de jandarmi Paciewici care condusese operațiunile în noaptea arestării. Acesta, — gros cu fața palidă și buhavă, cu ochii mici, ascunși după pleoapele puțin inflamate, și cu o impunătoare barbă roșietică, bine îngrijită, îl privea „inchizitorial".

In fiecare zi, și de mai multe ori pe zi, Vania construia și reconstruia închipuitul dialog dintre ei.

Se vedea refuzând cu mândrie și ferocitate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să dea vreo lămurire asupra „activității sale revoluționare", dând fiori de groază „călăului" în uniformă albastră, prin răspunsuri „teribile" la întrebările formale:

— „Naționalitate?"...

— „Sânt român"...

— „A! Român? Sânteți supus al regatului vecin?"...

— „Nu sânt *supus* nimănui pe pământ, — sânt cetățean liber".

— „Dar, orișicum", — îngăimează perplex argusul împărătesc: „din punctul de vedere al legii"...

— „Disprețuesc", — întrerupe fioros teroristul Ion Răutu: „disprețuesc mascarada dumneavoastră legală, și nu recunosc registrele în care ați binevoit să mă înscrieți fără știrea și voia mea"...

— „Religiunea?"...

— „N'am nici o religie inventată de popi"...

— „N'ați fost botezat?"...

— „Tăgăduesc orice înțeles faptului că aș fi fost supus unor manipulații superstițioase în copilăria mea. Sânt liber cugetător!"

— „Hm!"... tușește impresionat călăul: „nu sânteți dar supus nimănui pe pământ, nici în afară de pământ?"...

— „Nimănui!..."

Nesfârșite variante ale acestui dialog au fost concepute de Vania. „Călăul" îi apărea,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

când furios și amenințător, când insinuant și lingușitor, când terorizat și derutat, dar totdeauna confuz, totdeauna înfrânt de Vania, — mereu spiritual, violent, rece, triumfător.

Interogatoriul însă se lăsa mereu așteptat.

Administrația Castelului din Chișinău nu avea experiență în materia de arestați politici.

Conform cu ordinele primite din partea comandamentului jandarmerici, directorul și paznicul șef aveau o singură grijă: să ferească pe deținuții de drept comun de contactul cu „politicii" și să împiedice orice comunicație între aceștia din urmă.

Din celula *Numărul 17* nu se putea vedea din curtea închisorii decât un mic colțișor, la răsărit.

Fereastra, însă, vara, rămânea tot timpul deschisă și nu avea nici un oblon ca să împiedice privirea spre Sud și peste zidurile închisorii.

In colțul vizibil al curții, când deținuții erau lăsați liberi la plimbare, se puteau întrezări figurile lor în haine sure de pușcării-așa, cu priviri curioase, aruncate spre fereastra lui Vania.

Foarte curând, Vania își putu da seama când era adus la închisoare un nou arestat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dr=1901-1932

politic, sau era chemat la interogator vreun tovarăș deținut: figurile sure din colț dispăreau, zgomotul surd al mulțimii înceta, curtea fiind imediat golită, pentru ca „politicul" să rămână cu desăvârșire izolat de populația nevolnică a pușcăriei.

Cu încetul, Vania știu să interpreteze toate mișcările și sunetele pe care le putea surprinde din câte pătrundeau pe fereastră sau răsbăteau prin pereții celulei, ajunși pentru el de o sonoritate intensă.

Din nenorocire, celula lui din turn, singuratecă, nu putea avea nici un vecin cu care Vania să fi avut mijlocul de a se pune în legătură prin telegrafia de ciocănituri, — pe care toți membrii cercurilor de „auto-instrucție" o învățaseră cu sârguință, în așteptarea destinului de revoluționar.

Intr'o zi însă atențiunea lui a fost atrasă, afară, de niște bubuituri ciudate pe acoperișul închisorii.

Apropiindu-se de fereastră și privind prin gratiile ei, nu putu zări decât o umbră, o siluetă de om proectată pe acoperiș, de după un coș din dreapta, dedesuptul turnului său.

Urechea lui prinse însă, deslușit, o șoaptă:

— „Domnule Răutu... domnule Răutu... m'auziți?"...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1901-1932

— „Aud... Cine eşti?"

— „Eu sânt Lazăr al Marghioliţii dela Gheorghe Gavrilovici Lungu..."

Într'o clipă, în mintea lui Vania Răutu, fulgeră o serie de amintiri şi icoane. Marghioliţa, o fată scundă, slăbuţă, incoloră, numai cu ochi febrili, era vestită prin temperamentul ei vulcanic. Bucătăreasa casei mereu bodogănea:

— „Parcă-i o pisică... în veşnice călduri... toată noaptea aleargă pe sub garduri".

Şi totuşi, Marghioliţa, foarte harnică, lucra toată ziua, de dimineaţa până noaptea târziu, totdeauna veselă şi voioasă, deşi parcă devenea tot mai slabă, numai piele şi oase, şi ochii îi creşteau tot mai largi şi mai arzători.

Era mult devotată familiei Lungu şi, mai cu seamă, pentru Tania era gata să se arunce în foc. Şi Tania, foarte indulgentă pentru slăbiciunile Marghioliţii, sărea în apărarea ei după vreo aventură mai boacănă. Vania înţelese dar că vreun adorator din clientela numeroasă a Marghioliţii ajunsese la puşcărie, — ceeace, fiind dat eclectismul ei amoros, nu era de mirare.

— „Domnule Răutu... domnule Răutu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/roman1901-1932

aveți pălăria dumneavoastră? Scoateți-o afară"...

Vania își aruncă privirea spre colțul din răsărit al curții. Acolo stătea o namilă de pușcăriaș care privea țintă la fereastra lui.

— „Ne vede cineva din curte", — șopti el.

— „Nu face nimic, e omul meu... l-am pus de strajă..."

Inima lui Vania svâcnea de așteptare când își întinse mâna cu pălăria printre gratiile ferestrei.

Deodată, el auzi cum, odată, de două ori, ceva parcă izbia ușor în zidul închisorii și în acoperișul de dedesubt. Apoi, văzu cum o pietricică, învelită în hârtie și legată de o sfoară, se retrăgea din nou spre coșul din dreapta.

In sfârșit pietricica nimeri în pălărie, și Vania se află în posesiunea misivei, în care ea fusese învelită.

Sfoara deslegată dispăru pe fereastră și Vania abia putu, de emoție, să descifreze câteva cuvinte din scrisul Taniei Lungu.

— „Sunt liberată de zece zile. Cunosc fereastra ta. In fiecare zi între ora unu și două după amiază adu-ți aminte de locșorul nostru la Burdujoaia".

Vania se repezi spre fereastră. Soarele se aplecase de mult spre apus, dar, drept în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr_1901-1932

fața închisorii, pe o ridicătură a viei vădanei Burduja, se afla, la vreo cinci, șase sute de metri de Castel, triunghiul de plopi, unde de mai multe ori cenaclul mai intim din jurul surorilor Lungu își petrecea zilele de sărbătoare, la „mătușa Burdujoaia".

Vania îndată își dădu seama că nu putea fi ales un loc mai bun pentru semnalizare.

Tania era una din cele mai sârguincioase eleve pentru „telegrafia de pușcărie".

„Deținutul Numărul Șaptesprezece" nu-și mai găsea loc.

Toată noaptea, cuprins de viforul de gândiri, el nu putu închide ochii și, aproape imediat după răsăritul soarelui, stătea lipit de gratiile ferestrei. Nu-i pria mâncarea, nu putea lua ca oamenii nici ceaiul de dimineață, încât, spre teroarea lui, directorul închisorii, îngrijat, veni să-l întrebe de sănătate.

Insfârșit, la ceasul convenit, între cei trei plopi se profilă pe azurul cerului, silueta atât de bine cunoscută.

— „Te îmbrățișăm și te sărutăm cu toții, mai cu seamă eu și Catia". — fu primul mesagiu telegrafiat cu ajutorul batistei.

Vania, înciudat, de mai multe ori a întrerupt:

— „Ce este?" — întreba el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaneamul.ro/mdr1901 1932

— „Cum te simți ? Ești bine ?"

— „Lasă sentimentalismul de duduie de muselină. Ce este? N'avem multă vreme. Să nu ne prindă".

Suggestiunea își produse efectul. Tania telegrafiă:

— „Din optzeci de cercuiști arestați au fost până acum eliberați aproape șeizeci, puși sub supraveghere polițienească. Sântem cu toții dați afară din școli. Se zice că vor fi liberați și cei închiși la poliție. Vor fi menținuți numai cei din Castel".

— „Cine-i în Castel?"

— „Roitman, Talmudistul, Prestea, Isaac Blumberg, Giurilă".

— „In ce parte stau?"

— „Imprăștiați. De aici nu se vede decât fereastra ta. Ai nevoe de ceva?"

— „Știi ceva despre ei?"

— „Boris *vorbește...*"

A! — se gândi Vania. — blăstămatul năravde a vorbi prin somn. Nu l'am putut desbăra!

Indurerat el rămase mai multe clipe nemișcat, apoi:

— „Ce-i cu părinții ? Sânt la Chișinău ?"

— „A fost numai moș Iorgu. A stat mai multe zile. Nu l-au lăsat să te vadă. Voi veni aici în fiecare zi"...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

— „Nu risca degeaba. Să vii când este ceva interesant. Acum mai bine pleacă".

— „Eu tot te îmbrățișez și te sărut, ursuzule!"

Vania făcu un gest desperat ca să taie „dulcegăriile de duduie sentimentală".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

CAP. III.

„NUMĂRUL CINCI".

Peste vreo două zile, însfârșit, Vania stătea în cancelaria închisorii în fața căpitanului Paciewici.

La dreapta acestuia ședea și tânărul substitut de procuror, — negriciosul care asistase și la arestare.

La stânga, cu condeiul în mână, se așezase grefierul, — un locotenent de jandarmi.

— „Luați loc, Domnule Răutu", — strecură cam cântând căpitanul Paciewici : „ne-ați dat mult de lucru. Sântem cam întârziați".

Interogatoriul luă o înfățișare cu totul neașteptată pentru Vania. Toate ipotezele combinate de el se risipiră.

— „Scrie, domnule locotenent", — se adresă căpitanul către grefier: „Ion Răutu, nobil, absolvent al liceului, fiu de moșier... vârsta?" — se întoarse căpitanul către Vania.

— „Optsprezece ani"...

— „Optsprezece ani!... Ei, domnule Răutu, ce ne puteți spune interesant?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Nimic", — declară scurt Vania şi svârli capul în sus.

— „Nici despre cercul de auto-instrucţie? Eşti prins de amnezia novicilor? Ei?"

—„Vă rog, domnule căpitan, să lăsaţi aceste familiarităţi deplasate. Sântem adversari. Eu sânt în slujba revoluţiei, pentru drepturile poporului, — dumneata eşti dintre slugile ţarului. Nu vorbim aceiaşi limbă, şi orice discuţie e inutilă".

Paciewici tăcu. Pleoapele lui se strânseră într'o abia perceptibilă crăpătură. Mai multe clipe el fixă pe Vania ciocănind numai cu creionul în masă. Apoi, îşi scoase din buzunar un mic carnet în care, cu nişte slove prizărite, înscrise: „I. R. Neprimejdios. Dar poate fi incomod".

— „D-d-ddaaa! Bbiine!"... cântă el. Apoi strigă spre uşă: „Domnule director, am isprăvit... La re-ve-de-re, domnule Răutu!"

Substitutul de procuror, care tot timpul, tăcut, nervos se învârtea pe scaun, răsucindu-şi cu violenţă perii din barbă, rotindu-şi ochii în toate părţile, se smunci în sus, parcă de necaz...

A doua zi dimineaţa, Vania fu condus din nou la cancelarie.

Aici, găsi pe domnul Plăcintă şi pe locote-

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nentul-grefier din ajun, împreună cu doi jandarmi.

— „Luaţi loc, domnule Răutu", — zise vădit mişcat directorul: „staţi puţin până vi se vor aduce bagajele".

— „Plec de aici? Unde mă duceţi?" — întrebă repezit Vania.

Directorul dădu din umeri şi lăsă ochii în jos. Locotenentul, cu o faţă de lemn, fără să spuie o vorbă, îl privea pe Vania, ca şi cum acesta ar fi fost străveziu şi nu-i împiedica vederea.

In duba închisorii, între doi jandarmi, Ion Răutu fu pornit spre gară.

In trenul pentru Odessa, în compartimentul special pentru transportul de arestaţi cu ferestrele zăbrelite, Vania, singur, numai în compania celor doi „arhangheli", privea printre gratii de fier peisagiul atât de familiar, care fugea în faţa lui.

In gări, înaintea vagonului se strângeau curioşii, pe care jandarmii îi ţineau la distanţă prin somaţiuni ameninţătoare.

Din când în când, o privire de compătimire sau simpatie, oprită asupra figurii de adolescent de dincolo de gratii, — din când în când o băbuşcă făcându-şi cruce sie-şi şi înspre vagon, — din când în când, o sudalmă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index.php/rtr1901-1932

— „Fiare blăstămate! Să-i gâtue pe loc, la ce să-i mai poarte prin lume!"

În stația *Razdelnaia*, un incident penibil l-a sdruncinat pe Vania.

Peronul acestei stațiuni de încrucișare a mai multor linii, mișuna de lume, care se îndrepta spre trenurile înșirate paralel în fața gării.

Deodată, Vania zări pe „comunardul" Boris Hofmann, care, sgribulit, fără să se uite în lături, se furișa grăbit pe lângă vagonul penitenciar.

— „Boria!" — îi scăpă fără voie din gură.

Hofmann tresări, se opri un minut, întoarse capul și, recunoscând printre gratiile ferestrei figura lui Vania, se aruncă speriat în lături și dispăru în mulțime.

Vania se simți ca doborât la pământ.

Un gând grozav îl arse...

Jandarmul „starșoi" (șef al convoiului), observând mișcarea, invită politicos, dar cu autoritate pe Vania:

— „Așezați-vă, vă rog, la mijloc", — și ridicându-se, în toată statura lui uriașă în fața ferestrei vagonului, astupă cu spatele lui larg vederea spre peron.

Acest vechiu slujbaș, tip de jandarm reangajat în serviciul poliției secrete, enorm, cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
existentaromanului.ro/mdir/1901-1932

o barbă stufoasă şi ochii mici, opaci, avu grija de acolo înainte, să ferească pe Vania de orice privire indiscretă din afară.

La marginea răsăriteană a Odessei, printre căsuţele suburbane, aproape rustice, se ridică un enorm şi sumbru edificiu, cu mai multe etaje, retras după un zid înalt, ros şi întunecat de intemperii.

Acest imens bloc de piatră înnegrită, a cărui siluetă agresivă striveşte cartierele dimprejur, veşnic bătut de vânturi, — de efluviile corosive ale mării, caşi de răsuflările aride ale stepei, — se înalţă spre cer parcă învelit de taină şi teroare.

Sub primul etaj, deasupra rândului de jos, pe toată lungimea clădirii, ca o erupţiune de eczemă, sânt înşirate pe geamuri stranii pătrate de tablă ruginită, sinistre ca nişte cataracte purulente pe o faţă de om.

Trecătorii îşi aruncau sfios privirile asupra acestor pete hidoase şi îşi grăbeau paşii.

E faimoasa cazarmă *„Numărul Cinci"* care, pe lângă un întreg regiment de infanterie, adăpostea, între zidurile ei leproase, şi închisoarea specială pentru deţinuţii politici, celebră în toată Rusia subterană.

Rândul de jos al edificiului, foarte înalt, fusese cu multă ingeniozitate tăiat în două

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mom1901-1932

printr'un plafon, care izola, împreună cu ovalele de sus ale ferestrelor, un spaţiu de vreo doi metri înălţime.

In noul etaj, astfel improvizat, — împărţit în celule înşirate pe cele două laturi ale lungului coridor, care străbătea tot corpul clădirii de la un capăt la altul, — lumina nu putea răsbate decât difuzată de după scuturile ruginite, prin ferestruicile joase, care porneau drept dela duşumele abia până la vreo 75 centimetri în sus.

Acest etaj intercalat, — destinat închisorii politice, — se bucura de tristă slavă, sub acelaş nume cași cazarma: „Numărul Cinci".

Nu exista nici o comunicare între cazarmă şi închisoare:

Din afară nu se putea pătrunde în aceasta din urmă decât printr'o portiţă laterală, anume tăiată în zidul de Sud, care se deschidea într'o curte separată, strâmtă, pe ambele părţi ale căreia erau amenajate, între ziduri înalte, şi vestitele „promenade" pentru deţinuţi, ca nişte înguste şi lungi şanţuri întunecoase.

In *„Celula Opt"*, deţinutul Ion Răutu a găsit cu totul alte condiţiuni decât în Castelul din Chişinău.

Inchisoarea din Odessa forma o lume cu totul deosebită, dominată şi diriguită exclusiv

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistelitare.ro/ndr1901-1932

de funcționarii și ofițerii de jandarmi ai misterioasei „Secția III", — cum se numea, pe vremuri, organizația întreagă a poliției politice („Secția a treia a Cancelariei Imperiale"), nominal subordonată direct împăratului, în afară de ruajele obicinuite de guvernământ.

Directorul închisorii, — un omuleț rachitic și șters, cu picioarele strâmbe, în uniforma de ofițer de jandarmi, — după ce Ion Răutu i-a fost „predat", porunci scurt:

— „Desbracă-te!"

O percheziție minuțioasă și indiscretă până la indecență îl convinse că arestatul nu avea la el arme, bani, obiecte de valoare și, mai cu seamă, material de scris: creioane și hârtie.

In celula lui, Vania, a fost deodată dureros impresionat de puțina lumină care se răsfrângea de jos prin ferestruie. „Scutul" de tablă, la depărtare de vreo 50 centimetri de geam, închidea orice vedere spre lumea de afară. Numai lipind capul de dușumele, pe lângă geam, se putea întrezări un mic dreptunghiu de cer, care din când în când, era tăiat de vreun sbor de rândunică.

Vania simți o mare bucurie când, după amiază, o rază reflectată putu aprinde pe dușumea un „epuraș" tremurător.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAP. IV.

IN AFARĂ DE TIMP ȘI SPAȚIU.

In liniștea lugubră, sub care această clădire îngrămădia mii de oameni, Vania Răutu, pentru prima oară, se simți cu desăvârșire singur în lume, în afară de orice legătură cu viața, un punct pierdut în spațiul nemărginit.

El știa că sub el, în parter, ca și în etajele de deasupra, oamenii trăiau cu micile lor mizerii și bucurii, ducându-și viața măruntă de pe o zi pe alta.

Se vedea supraveghiat deaproape: la fiecare două, trei minute, la mica gaură zăbrelită a ușii, apărea câte un ochiu, când negru, când albastru, dar de cele mai multe ori sticlos și spălăcit, al jandarmului paznic, care — ca o umbră tăinuită dar veșnic prezentă, — peregrina în papucii săi cu tălpi de pâslă prin coridorul cu dușumele căptușite cu covoare groase.

Dar, mai cu seamă, știa că în lungul șir de celule, pe cele două laturi ale coridorului, se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sbuciumau suflete înrudite, tovarăşi de luptă şi unii chiar dintre bunii prieteni.

Dar pentru Ion Răutu, deţinutul politic, care parcă îşi pierduse personalitatea, redus la un simplu număr, — *Numărul Opt*, — toate fiinţele, atât de apropiate, erau tot atât de depărtate ca şi cum ar fi fost în altă planetă.

Regimul care i se impusese cu o vigoare implacabilă din primul moment, trăgea un hotar de nestrăbătut, care, în timp, îl despărţea de tot trecutul lui, şi, în spaţiu, de orice inimă şi de orice creer omenesc.

Dimineaţa, la primele licăriri de lumină difuză furişată prin ferestruică, se făcea apelul: zăvorul era tras, în pătratul uşii se arăta figura pocită a directorului, căpitanul de jandarmi Bielobrîsov, urmat de statura înaltă şi sprintenă a pazniculuişef „feldwebelul" (sergent major) Ţigănaş, — singurul care putea, afară de director, deschide uşa celulei, — şi de siluetele înarmate ale comandantului gărzii, cu două, trei sentinele, — în fiecare zi altele.

Urmărind cu atenţiune încordată mişcarea acestora, Vania şi-a putut da seama, chiar din primele zile, de numărul locatarilor nevolnici ai „Numărului Cinci", — erau douăzeci şi şase.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Peste vreo jumătate de ceas după apel feldwebelul Țigănaș apărea din nou în celulă cu alt jandarm, spre a servi ceaiul.

Nimeni nu avea dreptul să pătrundă în celulele deținuților singur, neînsoțit de cel puțin încă un jandarm.

Cu acest prilej Țigănaș întreba, dacă arestatul dorește să i se cumpere din banii săi, depozitați la direcția închisorii, ceva merinde, țigări sau tutun, — regulamentul închisorii politice îngăduind fumatul.

După aceasta, în cursul zilei, ușa celulei se deschidea încă de două ori: pe la ora două după amiază, când se aducea „prânzul", și mai târziu, spre noapte, când se făcea cu ceremonialul de dimineață, și parcă și cu mai multă rigurozitate, al doilea apel, cu care prilej se servea și ceaiul de seară.

Din momentul acesta nimeni nu mai putea pătrunde în celulă decât în cazuri excepționale, bine precizate, și cu un ritual de o deosebită solemnitate.

Din prima zi, după apelul de seară, Ion Răutu a încercat să vină în contact cu vecinii de celulă prin telegrafia de ciocănituri, cu prevedere învățată în cercurile revoluționare.

I-a fost dat însă să trăiască o mare decep-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
patrimoniu.ro/mdrr 1901 1932

ţie. Vecinul din stânga, *Numărul Şapte*, cu îndărătnicie nu răspundea la semnale.

Vecinul din dreapta, — dimpotrivă. Ciocănea de prăpădenie, încât provoca intervenţiunea sentinelelor şi ameninţări de represiune, dar, — vai!, — Răutu constată că *Numărul Nouă* nu cunoştea alfabetul convenţional.

Izolarea a fost dar desăvârşită.

Zilele se strecurau moarte, în vid, fără vreun eveniment, cât de neînsemnat, care să întrerupă monotonia de deşert.

Ion Răutu nu era chemat la interogator, şi nici nu era scos afară pentru obişnuita plimbare de un sfert de oră după regimul consacrat al închisorilor politice. Nu i s'a îngăduit să-şi procure nici măcar alte cărţi de citire decât Biblia.

Singura distracţie rămânea fabricarea de ţigarete.

Deşi nu fuma, dânsul se folosi de dispoziţiunile regulamentului, comandându-şi tutun şi tuburi, — şi ajunse la o mare perfecţiune în fabricarea ţigaretelor.

Cu toate că începuturile de fumat îi provocau leşinuri şi dureri de cap, pentru ca să-şi justifice comandele sale, se deprinse să pufăiască toată ziua. Şi totuşi nu reuşea să-şi con-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?rdr=1901-1932

sume toată proviziunea de ţigarete. Atunci găsi un debuşeu extern: le arunca în fiecare zi, la aceiaşi oră pe portiţa ferestruicii, pe deasupra scutului de tablă. In curând, sgomotul surd ce răzbătea din curte îi dădu să înţeleagă că şi-a asigurat o clientelă printre soldaţii încazarmaţi, — şi simţea multă mulţumire din cauza acestui contact indirect cu semenii.

In afară de această ocupaţie, ca distracţie, asculta numai ciocăniturile dezordonate din celula *Numărul Nouă*, la care nu putea răspunde decât tot prin lovituri în părete, fără nici un rost.

Dar, în curând, ca primă înţelegere, s'a stabilit obiceiul de salut de dimineaţă, ca printr'un huruit de tobă, înainte de apel, şi de urare de noapte bună, după zăvorirea definitivă a celulelor, prin patru, cinci lovituri tărăgănate.

Biblia însă îi servea, pe neaşteptate, ca un bogat izvor de gândire.

Această carte, pentru prima oară îi apăru ca un monument formidabil ce atestă solidaritatea umană, puterea morală a omului în faţa misterelor naturii indiferente.

Duminicile şi sărbătorile, revoluţionarul şi liberul cugetător Ion Răutu se simţea întărit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sufleteşte la gândul că în momentul acesta sute de mii şi milioane de fiinţe omeneşti, caşi dânsul, îşi opresc gândul la cuvintele care, pentru ei, întrupează revelaţiunea divină.

Clocotul de pasiune al profeţilor, lirismul psalmilor, poezia Cântării Cântărilor, predica revoluţionară a evangheliilor, — găseau în sufletul lui, un răsunet adânc şi, pe deasupra dogmelor şi a prescripţiunilor rituale, el vedea simbolurile unei filozofii adânci omeneşti, care înalţă pe om cu sufletul lui, cu credinţele şi nădejdile lui, deasupra creaţiunii, ca stăpân al lumii.

Chiar izolarea lui faţă de anturajul imediat creea parcă sub impresiunea citirilor biblice, o legătură mistică între el şi toţi tovarăşii de luptă şi de gândire, îl înrudea cu toate licăririle de conştiinţă omenească, — şi de orice conştiinţă, oriunde aprinsă în nesfârşirea lumilor.

Zidurile de piatră, atomii condensaţi de materie, nu pot fi o barieră pentru radiarea tainică a sufletului.

„Ne întrunim cu toţii", — se gândea Vania: „prin acelaş cuget care ne agită, prin aceiaşi nostalgie, prin acelaş vis de înfrăţire care se afirmă ca o realitate, cu toate zăvoarele şi gratiile de fier"...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„...Undina, Moise Roitman, Talmudistul, Tania Lungu, Ilenuța se gândesc acum la mine, chiar în clipa aceasta, cum mă gândesc și eu la dânșii".

I se părea astfel că se formează în ciuda celor trei dimensiuni ale spațiului, un singur suflet, o singură viață, din toate aceste aspirațiuni și nostalgii.

„Ziduri, materie? O grosolană iluzie a simțurilor!"

Și Vania, alergând dela un capăt la altul al celulei, împingea pereții cu mâna, parcă pentru a se convinge de inexistența lor.

Urmărind reflexul soarelui în epurașul de pe dușumele, el căuta să se orienteze asupra punctelor cardinale, și reuși să precizeze direcția în care, după apusul soarelui, vara, trebuie să se ridice constelația Scorpionului cu farul roș al Antaresului.

Undina dacă nu îl vede cu ochii ei materiali, trebue să caute acolo încrucișarea cu privirea lui plină de dor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdr 1901-1932

CAP. V.

TOVARĂŞUL FANY.

Treceau zile, săptămâni, luni — vara a trecut de mult.

Prin portiţa deschisă a ferestrei venea o adiere de aer îngheţat, ca singură mărturie a lumii din afară.

Pentru Vania, chiar păreţii văruiţi ai celulei au pierdut unitatea lor moartă.

Crăpăturile, asperităţile tencuielii, au luat caracterul unor arabescuri şi desenuri fantastice. El vedea în monotonia lor albă peizagii exotice, siluete de animale apocaliptice şi chiar monstruoase figuri omeneşti.

In curând descoperi chiar, — în fine! — sgârieturi imperceptibile, inscripţiuni ale predecesorilor: versuri, aforisme, sentinţe, informaţiuni practice.

Mai întâi, găsi într'un colţ, repartizat în cinci coloane de câte cinci litere, alfabetul cu lămurirea: „ciocăniţi pentru fiecare literă, întâi rândul, apoi coloana".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dacă şi vecinul *Numărul Nouă* ar da peste o asemenea instrucţie!...

O altă informaţie l-a umplut de nădejde şi i-a dat şi friguri de nerăbdare.

Ea glăsuia: „In golul piciorului din dreapta dela spatele băii am pus creionul".

La cea dintâi ocaziune, când şi-a luat baia, înfrigurat, a încercat să găsească ascunzătoarea creionului, — şi mare îi fu decepţiunea când constată că piciorul nu mai avea nici un gol.

Aceasta îl făcu să-şi cerceteze păreţii cu şi mai multă stăruinţă, în nădejdea descoperirilor fericite.

Schimbul de salutări între celulele *Numărul Opt* şi *Numărul Nouă*, urma cu regularitate în fiecare dimineaţă şi seară.

Vania încercă însă, în loc de ciocăniturі dezordonate, să bată pe rând literile alfabetului, cu aceiaşi întrebare:

— „Cine eşti? Cine eşti?"

Trecea zi după zi, şi el ciocănea tot mai desluşit această întrebare, care nu cuprinde în ruseşte decât cinci litere, — adică cinci invariabile grupe de ciocăniturі.

S'ar putea scrie un tratat de pedagogie pe temeiul lentelor succese de înţelegere de care a dat dovadă *Numărul Nouă*, până ce, după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/mdrr1901 1932

mai multe săptămâni, Vania Răutu, în sfârșit, a putut căpăta răspunsul:

— „Sânt Fany Perlov".

Era dar o fată!

Vania se simți înduioșat.

Dânsul se împrietenea ușor cu femeile și știa să le inspire simpatie și încredere. Viața lui deodată căpătă parcă un colorit de romantism,— și ciocănitura atât de anostă până atunci, deveni mai caldă și mai bogată în înțeles.

Relativ foarte repede, Vania reuși să transmită vecinei sale regulile de telegrafie, care stabiliră contactul viu între cele două celule.

O împrejurare îl sili să caute cu pasiune un mijloc de comunicație cu locatarii *„Numărului Cinci"*, — și mai cu seamă cu cineva din „cercuiști".

O nouă descoperire stârnise o adevărată vijelie în sufletul său. Era o inscripție cu un caracter de imprecațiune: „Blăstămat să fie Kwiecinski, agentul provocator! Feriți-vă de el!"

Vania rămase consternat.

El totdeauna simțise o aversiune neînțeleasă pentru acest delegat al comitetului din Odessa pe lângă cercurile de auto-instrucție.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

Pe faţa aceasta lungă şi cenuşie i se păreau scrise falsitatea şi perfidia.

Inainte, el se ruşina şi avea remuşcări de cuget pentru aceste sentimente prea puţin colegiale.

Acum însă, ca un fulger, îi trecură prin minte toate întrevederile şi convorbirile avute cu Kwiecinski, spre a-şi da seama de denunţările pe care le-ar putea face dânsul.

Prin Fany Perlov s'au putut însfârşit întinde încetul cu încetul comunicaţiunile cu încă şese celule, care se înşirau dela celula ei spre dreapta.

Cu mare bucurie Vania descoperi că una dintre acestea era ocupată de Grişa Goncev,— singurul, până acum, din locatarii *Numărului Cinci* pe care Vania îl cunoştea mai de aproape.

Grişa Goncev, un tânăr plin de energie nebiruită, era prea puţin dispus spre filozofii, analize psihologice şi alte „fleacuri metafizice".

In schimb avea un dar minunat de a se regăsi şi descurca în situaţiile cele mai grele.

Dumnezeu ştie cum, el era destul de bine informat despre cele ce se petreceau în afară de închisoare.

Prin el, Vania află detalii asupra denunţă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rilor lui Kwiecinski, precum și asupra mersului cercetărilor în ce privește cercurile de auto-instrucție.

El știa de asemenea că Undina nu se mai află la Odessa, — că din Chișinău, fusese adus, până atunci în închisoarea centrală a Odessei, singur Moise Roitman, și că tovarășul Maurul e greu bolnav, dar ținut în închisoare, chiar în cazarma *Numărul Cinci*, probabil în celula *Numărul Șapte*, care nu răspunde la semnalizări.

Astfel izolarea lui Vania Răutu încetă.

In curând s'a stabilit și un alt contact cu lumea din afară.

Intr'o după amiază, când i se aduse în celulă menu-ul obicinuit, alcătuit din borș de varză acră cu „casa de hrișcă" și cu o piftea arsă, jandarmul care însoțea pe Țigănaș îi înmână și un pachet, în care Vania găsi, pe lângă o flanelă, — venise iarna, — prăjituri, câteva portocale și mere, deasemeni o bucățică de unt și de cașcaval basarabean, foarte sărat, pentru care Vania avusese totdeauna o predilecție.

— „Logodnica dumitale întreabă dacă ai nevoie de ceva rufe sau mai deosebit de mâncare", — îi spuse totodată jandarmul.

Privirea lui Țigănaș se încruntă și cu un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gest nervos, apucându-se de barba-i neagră, „ca pana corbului", el se răsti către jandarm:

— „Taci din gură, mă!"

Vania tresări.

Logodnica?

Probabil vreuna din tovarăşele din Odessa şi-a asumat această titulatură spre a-i putea veni în ajutor şi a stabili un contact cu dânsul. In orice caz trebuie să-l cunoască. De unde altfel ar şti gustul lui pentru caşcaval basarabean?

Dar asemenea legături fiind de tradiţie, Vania nu-şi opri gândul prea mult la misterioasa lui „logodnică".

Neavând pentru citire decât tot Biblia, el găsea un deosebit suport în conversaţiile telegrafice cu Fany Perlov.

In fiecare dimineaţă era deşteptat de semnalul venit din celula *Numărul Nouă*.

— „Bună dimineaţa, tovarăşe Vania! Eşti bine? Cum ai dormit?"

— „Mulţumesc, dar dumneata, tovarăşă Fany?"

De asemeni, nici o seară nu trecea fără urări reciproce:

— „Noapte bună, tovarăşe Vania!"

— „Noapte bună, tovarăşă Fany! Fii sănătoasă!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Adesea în cursul zilei, răsunau apelurile care învederau starea sufletească deprimată a vecinei și nevoia ei de mângâiere prietenească :

— „Tovarăşe Vania, sânt tristă. Te rog pune mâna la părete, — chiar în punctul acesta. iată, unde bat, pune... Vreau să-ți simt atingerea prin părete... Ai pus mâna? Îmi lipesc obrazul acolo..."

Sau:

— „Tovarăşe Vania, ce citeşti acuma?"

— „Numai Biblia. Încă nu-mi dau altceva".

— „Eu citesc pe Victor Hugo : *Notre Dame de Paris*. Grozavă carte! Grozavi sunt oamenii! Ce crezi dumneata despre a ea?"

Într'o zi avu loc următorul dialog:

— „Tovarăşe Vania! Nu te supăra şi nu râde de mine, dar tare aşi vrea să ştiu ce înfăţişare ai!"

— „Sânt pipernicit, negricios, cu un enorm nas încârligat"...

— „A! şi eu te credeam înalt, blond cu ochi albaştri, — eşti aşa de bun!"

— „Dar dumneata, tovarăşă Fany, cum eşti?"

— „O ! Sânt foarte urâtă ! Cu păr roşcat, şi cu pistrui pe tot obrazul!..."

— „Eu ador părul roş, tovarăşă Fany!"

— „Aşa spune şi logodnicul meu, Saşa Ginsberg. Dar eu nu mă pot suferi"...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mgm1901-1932

In dorința lui de a veni în ajutor acestui suflet chinuit, — o copiliță de abia optsprezece ani, — Vania, care se credea mai matur, întreprindea prin telegrafia lui critici literare, povestea anecdote, zugrăvea perspectivele viitorului fericit al omenirii emancipate de toate robiile.

Și adesea aceste dialoguri se sfârșeau cu o carceră, pentru că arestatul *Numărul Opt* desconsidera injoncțiunile paznicilor.

Din fericire, închisoarea politică *„Numărul Cinci"* avea numai o singură carceră, iar candidații la carceră erau numeroși, încât pentru fiecare în parte pedeapsa nu putea dura prea mult.

Iar lui Vania nu i se păreau un preț prea scump plătit pentru această comuniune, cele câteva zile petrecute la întuneric și dormite pe dușumele goale, sub un regim de „pâine cu apă".

Intr'o zi însă, după un schimb mai viu de semnalizări între *numerile Opt* și *Nouă*, feldwebelul Țigănaș, de obicei foarte rezervat, veni exasperat până la celula lui Ion Răutu.

Oprindu-se în ușă, rezemat cu umărul de pervaz și cu piciorul stâng bătând nervos tactul, privi tăcut mai multe clipe, sclipind din ochii lui reci, răsucindu-și colțul bărbii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaraza.ro/mdrr1901_1932

— „Faceți foarte rău, domnule Răutu! Foarte rău! Ingăduința noastră are margini", — aruncă el însfârșit cu o intonație de amenințare.

Lui Vania Răutu îi sări țandăra.

— „Ce? Imi faci morală? Ieși afară! N'ai dreptul să-mi impui conversația dumitale!"

Țigănaș se îndreptă și, fără a spune nici un cuvânt salută cu o politețe exagerată și dispăru.

Dar, peste vreun sfert de oră, apăru din nou, însoțind pe directorul Bielobrîsov.

Acesta, cu picioarele lui strâmbe, ochii sașii și vocea insinuantă, vorbind foarte încet, aproape șoptind, găsi mijlocul să impresioneze pe Vania:

— „Domnule Răutu, pentru ce expuneți la represiuni pe *vecinul* dumneavoastră de celulă? Dumneavoastră puteți fi indiferent pentru consecințe întrucât vă privește, dar *domnișoara?...*"

Vania Răutu, confuz, a putut numai îngăima:

— „N'aveți nici un drept să imputați altora vinile mele. Imi iau toată răspunderea asupră-mi".

— „Hi-hi-hi, foarte frumos și eroic", — rânji domnul Bielobrîsov: „Dar noi luăm toate măsurile necesare pentru a asigura li-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nişte şi buna rânduială în casa aceasta de prevenţie".

A doua zi, Vania Răutu aştepta salutul de dimineaţă al tovarăşului Fany.

In urma ameninţărilor din ajun la adresa vecinei, avea scrupule de a lua iniţiativa conversaţiei.

Totuşi, după vreo două ore de aşteptare, el ciocăni cu precauţiune obişnuitul apel. Fu însă zadarnic: nu primi nici un răspuns.

La ora prânzului, Ţigănaş, pe când jandarmul său subaltern punea pe masă tacâmurile şi „prinosul" din afară, pe care acuma Vania îl primea regulat din partea misterioasei sale „logodnice", — rezemat în poza lui obişnuită de pervazul uşii, sclipea sardonic din dinţii lui albi.

Vania se simţi deprimat şi umilit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?id=1901-1932

CAP. VI.

CREIONUL.

Acum când nu numai că locatarul din celula *Numărul Şapte* rămânea surd cu îndărătnicie la toate apelurile, dar şi celula *Numărul Nouă* era goală, — pentru Vania Răutu, totuşi, închisoarea nu mai era lipsită de viaţă.

Nu numai că auzul lui ajunsese la aşa ascuţime încât, culcat în patul lui de fier, el putea prinde ciocăniturile din a treia sau chiar a patra cameră, rămânând de fapt în contact continuu cu tovarăşii de închisoare, — dar toate simţurile lui căpătaseră o rafinare aproape miraculoasă.

Cu toate că în coridor era aşternut un covor de pâslă groasă şi sentinelele purtau papuci cu tălpi moi, personalul de paznici nu se putea apropia de celula lui Vania fără ca să fie simţit.

Până şi vibraţiunea imperceptibilă, care se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

transmitea duşumelelor, prin furişarea cât de uşoară pe lângă zidul celulei sale, era atât de precis simţită de Vania, încât putea să-şi dea seama dacă paznicul era singur sau însoţit,— mai cu seamă dacă însoţitorul era vreunul dintre arestaţi, care, de altfel, avea grijă să dea semne bine înţelese imediat de toţi tovarăşii, — şi chiar ghici care anume paznic trecea.

Cu dispariţia Fany-ei Perlov dispăru însă şi nota romantică din viaţa de închisoare.

Preocupările de altă natură deveniră covârşitoare.

Vania Răutu aşteptă, multă vreme, în zadar, ca interogatorul să-i lămurească situaţia.

După vreo patru luni dela sosirea lui la Odessa, fu din nou fotografiat, apoi, numai după vreo două săptămâni dădu iar ochii cu acelaş căpitan Paciewici, însărcinat cu cercetarea întregei chestiuni a cercurilor de autoinstrucţie din Sud-West şi a legăturii lor cu mişcarea revoluţionară.

Însă şi după acest interogator, Vania nu-şi putea încă lămuri care anume din păcatele sale fuseseră descoperite.

Paciewici se mărginea mereu la aceiaşi întrebare:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/mdrr1901-1932

— „Domnule Răutu, ce ne poți spune despre mișcarea revoluționară din Chișinău și Odessa?“

— „Nu știu nimic“, — îi răspundea, cu aceiași regularitate, Vania.

După o scurtă tăcere, în care ochii suri ai jandarmului fixau cu răceală pe Vania, Paciewici, cu un gest leneș, scoase din servietă un pachet de fotografii pe care îl aruncă în fața lui Vania.

După o scurtă ezitare, acesta nu-și putu stăpâni curiozitatea și, emoționat, ridică pe rând fotografiile resfirate pe masă.

Paciewici îi supraveghia în tăcere jocul fizionomici.

Vania Răutu, cu sforțări supraomenești, încerca să-și păstreze aerul indiferent, în timp ce înaintea ochilor lui treceau chipurile tovarășilor din cercurile de auto-instrucție și din organizația odessită.

Tovarășul Undina, Maurul, frații Goncev, tovarășul Pudel, sărmanul Marat, un șir de lucrători din port, toți erau aici, — figurile atât de familiare și dragi din cari nu lipseau nici chiar nenorocitul Kwiecinski, nici tovarășul Nichifor și palida gazdă din Harcov.

— „Nu cunoști pe nimeni dintre ei?“ — își strâmbă buzele disprețuitor Paciewici.

— „Pe nimeni!“, — răspunse cu harțag Vania.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

Dar deodată privirea i se opri asupra unei figuri, a cărei față tânără și palidă, parcă îi era cunoscută, dar pe care nu o putea plasa.

Vania o reținu mai multă vreme, cu băgare de seamă, în mâinile lui.

Paciewici repetă zâmbind:

— „Nu cumva nu-l cunoști nici pe acesta?"

Vania aruncă fotografia pe masă, de data aceasta sincer inciudat:

— „Nu-l cunosc!"

— „Ha-ha-ha!" — isbucni Paciewici, uitându-se la reprezentantul legii, procurorul din Odessa, un om scurt, gros, tăcut, și parcă veșnic somnoros, care, acuma, surâse și el spunând lui Vania:

— „Cum vrei să te mai credem? Ești chiar dumneata!"

Vania apucă repede din nou fotografia. El nu-și putea da seama de schimbarea în înfățișarea sa după luni de închisoare, când îi crescuse mustața și barba.

— „Ha-ha-ha!" râse Paciewici pieptănându-și cu mâna-i plină și bine îngrijită, barba:

— „Tocmai de data aceasta a fost sincer. Nu s'a recunoscut!"...

Dintre toți locatarii închisorii politice *Numărul cinci* cel mai activ rămăsese Grișa Goncev. Dela el, Vania a mai putut afla că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901_1932

Fany Perlov a fost mutată în Închisoarea Centrală, care servea mai ales pentru deținuții în privința cărora instrucția jandarmilor fusese terminată, mai cu seamă când era necesar să se golească locuri pentru noui pensionari ai *Numărului cinci.*

În curând însă lui Vania Răutu un eveniment neașteptat îi aduse o mare schimbare, dând un deosebit interes vieții.

Într'o zi, printre merindele ce i-au fost aduse, Vania găsi un măr domnesc de o frumusețe și mărime excepțională.

Savurând fructul acesta, el fu, deodată, neplăcut impresionat simțind între dinți scrâșnetul unui corp străin.

Cercetând cu băgare de seamă mărul, descoperi acolo, înfiptă cu multă iscusință, o mină de creion.

Din momentul acesta, în lipsă de cărți de citit, el putea cel puțin să-și aștearnă gândurile pe hârtie.

Un jurnal a consemnat sbuciumata lui viață sufletească în această fază a carierei sale de revoluționar.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAP. VII.

JURNALUL LUI ION RAUTU.

4 Decembrie 188...

Au trecut aproape șase luni dela arestarea mea, dar n'am încă nici o ideie de ce acuzări sunt ridicate împotriva mea și care-mi va fi soarta.

Afară de interogatorul de acum două luni, — singurul care a avut loc după cel inițial din Chișinău, — Paciewici nu dă nici un semn de viață. S'ar părea că sânt uitat.

In acelaș timp însă nu mi se îngădue să citesc nimic în afară de Biblie, nici nu mi se acordă plimbările reglementare.

Grișa Goncev mi-a comunicat că, în afară de mine, sânt încă numai doi arestați, ținuți sub acest regim: Maurul și Andrei Rechinul.

Dar Maurul e bolnav de nervi și, el însuși, refuză să iasă din celulă și, apucat de manie religioasă, nu vrea alte cărți decât Biblia.

Iar bietul Andrei Rechinul, desamăgit că nu s'a putut — cum spunea el — „înneca în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaniei.ro/index1901-1932

massa anonimă de proletari", din prima zi după arestare, o duce numai în protestări și scandaluri.

Chiar aici, la *Numărul cinci*, l-a pălmuit pe Țigănaș și nu mai ese din carceră.

Nu-mi pot explica, dar, regimul excepțional la care sînt supus.

Grișa Goncev crede că, sau e o prigonire din cine știe ce motive personale din partea lui Paciewici, sau că acesta speră să-mi înfrângă voința pentru ca să-mi smulgă „depoziții sincere".

A, nu! Mai curând moartea...

Astăzi misterioasa mea logodnică mi-a adus plăcinte cu brânză în aluat păturit pentru care am o deosebită slăbiciune. Costache Țiganul, mare meșter, m'a făcut chiar foarte dificil în această privință.

Ce coincidență ! Desigur, „duduia din societate" care se sacrifică pentru „un martir necunoscut", habar n'are de gusturile mele.

7 Decembrie.

Am recitit pe proorocul Isaia.

E o extraordinară aparițiе acest popor care, cu veacuri înainte de înflorirea civilizației

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901 1932

elene și romane, a putut produce o astfel de operă literară.

Izolat în crăpătura lui, înfundată între deșerturi până la patru sute de metri sub nivelul mării, veșnic în bătaia năvălirilor din partea marilor împărății vecine, el lansează cu atâta orgoliu indomptabil acest strigăt de revoltă !

Revolta duhului împotriva materiei, înălțarea omului cu aspirațiunile și credințele lui deasupra naturii, opunerea legilor naturale a legii divine, care nu e decât afirmarea unui ideal uman!

Și cu peste șapte veacuri înainte de era creștină, acest protest împotriva războaelor, apel la pacea dintre popoare, la frăția omenirii întregi: „...din săbii să fie făurite fiare de plug, și din suliți cosoare, — și nici un popor să nu mai învețe războiul"...

Aș dori să știu cum explică Marx și Engels acest fenomen după normele materialismului istoric.

De sigur, în condițiunile materiale de acum aproape trei milenii, acest apel trebuia să rămână un strigăt în pustiu.

Dar cum s'a putut *produce ?*

Și n'a avut nici o resfrângere asupra evoluției morale a omenirei ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

8 Decembrie.

Astăzi am avut o surpriză. După formalităţile apelului de dimineaţă, — când, după obicei, până la masă, la ora două după amiază, nu sînt expus la vizitele inoportune, — îmi reciteam însemnările şi mă pregăteam să expun o teorie a mea, — o încercare de a explica evoluţia religioasă a poporului evreu, — simţii paşii lui Bielobrîsov şi ai lui Ţigănaş, cu doi paznici, apropiindu-se pe furiş.

Când zăvorul a fost tras şi întreaga „escadră mediterană" năvăli în celula mea, din fericire reuşisem să-mi bag în tureatca ciubotei foile bietului meu jurnal şi creionul.

— „Poftiţi" — îmi cârâi Bielobrîsov.

— „Incotro ?" întrebai eu.

— „In camera de alături. Aici, vedeţi că a crăpat soba. Trebue reparată".

Intr'o clipă toate lucrurile mele au fost adunate şi mutate în celula Numărul Nouă.

Şi iată-mă în camera în care luni de zile a trăit Fany Perlov !

In zadar caut vreo urmă, vreo impresiune a vieţii sale.

Mă simt într'o curioasă stare sufletească. Pe deoparte, mă emoţionează gândul că mă aflu în decorul acesta în care s'a sbuciumat sufletul candid şi naiv al Fany-ei. Pe de altă parte însă, îmi pare rău după pereţii celulei mele care nu-mi mai erau indiferenţi. Aspe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rităţile şi jocul lor de umbre s'au fixat în imaginaţia mea, ca diferite icoane şi peisagii care îmi deveniseră familiare.

Dar nu se poate să nu găsesc şi vreun semn lăsat de Fany. Voi cerceta cu deamănuntul păreţii, — poate voi găsi vreo inscripţie sau vreun desen datorit ei.

10 Decembrie.

Neajunsul cel mai mare al noului meu camere e că nici un moment nu pătrunde în ea, de după scutul de tablă a ferestrei, „epuraşul" reflexului de soare care mă bucura inspre seară în celula *Numărul Opt.*

E scutul puţin mai ridicat, sau vremea e târzie şi soarele nu se mai înalţă îndeajuns deasupra orizontului ?

12 Decembrie.

Eri, am făcut două descoperiri îmbucurătoare.

Examinând scutul, am constatat că într'un loc, vopseaua în mare parte s'a dus şi a apărut o mică pată de rugină.

Această descoperire îmi suggeră un plan. Am o sticlă de oţet cu care îmi combin, pentru a-mi varia menu-urile, fel de fel de salate.

Am turnat puţin oţet pe pata de rugină şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistelitare.ro/ndr1901-1932

astăzi am constatat că devenise mai întunecată și mai largă.

Tabla nu poate să fie prea groasă. Nu s'ar putea pe calea aceasta s'o găuresc puțin și să-mi deschid o priveliște asupra lumii ?

Trebue numai să șterg împrejur, ca pata să nu se lărgească prea mult și să nu atragă băgarea de seamă a lui Țigănaș, cu ochii lui de șoim.

O nouă descoperire mi-a dat o senzație violentă de fericire.

Stând în pat, adâncit în gânduri, priveam scândurile nevopsite de mult și roase de atâtea picioare neastâmpărate ale predecesorilor mei. De odată mi se păru ca o lucire a unui fir de aur.

Aplecându-mă, găsii prins de o așchie a dușumelei, un lung fir de păr roșu-arămiu, strălucitor.

O relicvă dela Fany !

M'am pus în genunchi și, aproape îndată, am găsit alte două fire.

Scândurile vechi, pline de așchii, nu puteau fi bine măturate.

Astfel mi-am găsit o nouă ocupație.

După apelul de dimineață, iau sistematic pe rând dușumelele și le inspectez minuțios dela un capăt la altul cu ajutorul unui chibrit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morri901-1932

aprins, care dă scânteieri aurii fiecărui firicel de păr.

Aşadar programul meu zilnic este cam următorul.

Cum sar din pat, alerg la fereastră, la pata mea de rugină. O încerc cu degetul şi mi se pare că acolo el întâmpină mai puţină rezistenţă. Şterg cu îngrijire pata cu o cârpă îmbibată cu oţet şi apoi o moi din nou bine.

Urmează toaleta sumară, apelul, ceaiul.

Rămas singur, întreprind vânătoarea mea după „scalpul Fany-ei" care, întreruptă când mă obosesc sau mă plictisesc, reîncepe de mai multe ori în cursul zilei, alternând cu citirea Bibliei şi cu fabricarea ţigărilor, pe care le arunc în cea mai mare parte pe fereastră, spre bucuria soldaţilor.

Tot mai mult mă gândesc la „logodnica" mea. Trebue să fie o fiinţă ciudată. M'am interesat, — nimeni din camarazii mei nu este obiectul unei solicitudini atât de constante şi delicate.

Seara este consacrată „corespondenţei telegrafice" în care, în timpul din urmă, revin adesea asupra „logodnicei", mai cu seamă în conversaţiile cu Grişa Goncev.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar nici acesta nu-mi poate da vreo informațiune asupra ei. Afirmă că nici mama lui, nici Anna Fedosievna, sora lui, care au întâlnit-o de vreo două ori, n'o cunosc.

Dânsul mi-a făgăduit însă că o să le dea instrucții în consecință, ca să lege cunoștință cu ea și astfel voi ști cel puțin numele acestei misterioase samaritene.

Are „simpatii" în genere, pentru mișcarea revoluționară, cum sânt mulți în „societatea liberală", care simte că revoluționarii îi servesc cauza ?

Din organizația Odessită nu poate face parte, odată ce n'o cunoaște Anna Fedosievna.

Sau poate tiotia Nataliia a însărcinat pe vreuna dintre prietenele ei să aibă grijă de mine și a recurs la formula obicinuită a „logodnei"?

In orice caz trebue să fie suflet ales.

16 Decembrie.

Astăzi am avut o bucurie care, însă, a fost cu prisosință compensată de o mare supărare.

Bucuria: împingând cu coada lingurii mele de lemn, — singura îngăduită deținuților, — în pata de rugină a scutului care se subțiase mult, cu entusiasm am simțit cum ea a trecut prin tablă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Am lărgit gaura încât acum intră uşor în ea degetul cel mare.

Cu încetul am s'o lărgesc şi mai tare. Dar şi acuma ce fericire ! Poţi vedea o fâşie destul de latâ din curtea cazărmii şi zidul din faţă.

Trebue însă să mă gândesc şi la mijlocul de a masca acest izvor de lumină rebelă.

Dar şi această bucurie mi-a fost otrăvită de vestea că Grişa Goncev a fost mutat în altă parte, — probabil în închisoarea Centrală.

Resimt viu lipsa lui.

Cu spiritul lui practic, el nu numai că ne putea da cele mai multe informaţii atât din viaţa închisorii cât şi din afară, dar şi ne servea mereu cu invenţiunile lui ingenioase şi utile.

Aşa de pildă, el ne-a învăţat să pregătim jumări în cutia de sardele, aprinzând dedesubt chibrituri şi puţină hârtie.

Dar mai cu seamă voia lui bună, care nu cunoştea îndoeli şi ezitări, cu tot dispreţul lui pentru „filosofii" şi „moralină", ne dădea la toţi foarte mult sprijin sufletesc.

Fără el, închisoarea e parcă mai tristă şi mai pustie.

Dar ce bestie egoistă este omul !

Aflând despre plecarea lui Grişa, cel dintâi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dr=1901-1932

gând care mi-a venit a fost: cum să mai aflu cine e logodnica mea ?

24 Decembrie.

Ajunul Crăciunului.

Cu toată ireligiozitatea mea, mă simt cu deosebire deprimat la gândul că aceste sărbători, pentru prima oară mi-e dat să le petrec în afară de cercul de familie sau de prieteni, fără obişnuitul sentiment de sărbătoare şi solemnitate.

Ciudat !

Pentru masă „logodnica", — iarăşi ce coincidenţă! — îmi trimite turte dulci muiate în *lapte de mac,* — altă specialitate a lui Costache Ţiganul, după care mă înebunesc şi fără de care, din copilărie, pentru mine, Crăciunul n'ar fi fost o sărbătoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAP. VIII.

ANDREI RECHINUL

(Urmare la jurnalul lui Ion Răutu)

---

1 Ianuarie.

Lugubru revelion am avut!

Maurul, după apelul de noapte, a avut o criză violentă.

Urletele lui ne tulburau conversaţiile noastre telegrafice de seară.

Nu era chip nici măcar să citeşti ceva, cu atât mai mult că pentru aceasta ar fi trebuit să stăm lângă uşa, prin a cărei ferestruică ne vine scunda lumină a lămpii de afară.

In sfârşit Andrei Rechinul, revoltat, a smuls un drug de fier dela pat şi sbierând şi dânsul năprasnic, a început să isbească din răsputeri în uşă. Ferestruica ei căzu în ţăndări.

Inchisoarea s'a transformat într'un pandemoniu.

Toţi arestaţii au pornit în sabat de urlete şi ţipete, cineva a spart fereastra şi a desprins

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir1901-1932

scutul, altul a dărîmat toată mobila, iar unul a dat jos, printr'o nebună sforţare, soba.

La alarma paznicilor fu chemată garda şi Maurul, târît, vociferând, Dumnezeu ştie unde; iar în celelalte celule „ordinea" fu restabilită cu energie prin mijloacele obişnuite.

Eu am primit prima mea lovitură cu patul de puşcă în coastă, — şi până acuma simt o durere acută la orice mişcare.

Dar durerile noastre ale tuturora, dispar în faţa îngrijorării pentru soarta lui Andrei Rechinul.

Când garda în frunte cu Bielobrîsov, care de mult îi purta sâmbetele, a năvălit în camera lui Andrei, acesta, cu ştanga lui de fier, a crăpat capul odioasei stârpituri.

Acuma, Andrei e pus în lanţuri şi e dat în judecata Curţii marţiale pentru tentativă de asasinat.

Se zice că judecata va întârzia pentru că se aşteaptă moartea lui Bielobrîsov, ca astfel să poată fi dată pedeapsa exemplară.

Astăzi în închisoare domneşte o tăcere de cimitir. Nu avem nici chef de conversaţie.

Nu pot citi, n'am mai colectat nici şuviţele Fany-ei, toată ziua am stat nemişcat în pat şi chiar „ochiul" meu de lumină spre curtea cazărmii nu mă ispiteşte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

Nu mă mai interesează nici măcar „logodnica" mea.

Ce dulcegării stupide, în fond, sânt şi aceste „prinosuri" de plăcinte şi covrigi !

Şi aici e viaţă de om în joc...

4 Ianuarie.

Bielobrîsov a murit.

6 Ianuarie.

Andrei e condamnat la moarte prin spânzurătoare.

Imi este intolerabil gândul că la câţiva paşi de mine se află un om ale cărui zile, şi poate chiar ceasuri, sânt numărate.

Şi acest om e tocmai Andrei Rechinul al cărui nume adevărat îl aflai numai aici, la închisoare, — Jucov.

Imi aduc aminte de acest flăcău sdravăn şi roşcovan, cum mă ducea în luntre dela catacombele din Fontan în largul mării ca să mă ajute să fug.

Respira energie vitală şi hotărîre, voinţă de luptă.

Icoana lui pentru mine nu se poate asocia cu ideia de moarte.

Simt o imensă greutate care parcă îmi apasă pieptul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ridrr1931-1932

Toată închisoarea e înghețată.

Ne e teamă să ne comunicăm gândurile. Numai Andrei, neînfricoșatul, ne face planuri de acțiune teroristă și ne recomandă să ne îngrijim de fratele său, băetanul orfan, Iliușa, care rămâne fără nici o ocrotire în viață.

7 Ianuarie.

Avocatul a comunicat lui Andrei că după litera legii, condamnarea lui la moarte e anulabilă, pentrucă el nu poate fi legalmente considerat ca un arestat, întrucât pentru aceasta ar fi fost nevoie, fie de o condamnare, fie de un mandat judecătoresc.

El i-a supus lui Andrei, spre semnare, un recurs în casație și l-a asigurat că are mare nădejde de a reduce pedeapsa la munca silnică.

Chiar aceia pe viață tot lasă o nădejde.

Regimul țarist nu mai poate dura prea multă vreme.

După această întorsătură tensiunea a ajuns mortală. Mi-e greu parcă să și respir.

12 Ianuarie.

Nu e nici o veste despre recursul lui Andrei.

Nu pot dormi; n'am poftă de mâncare; mi-e silă de a face orice gest, mă revoltă până și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aspectul evangheliei, căreia i se închină, în numele răstignitului, şi călăii.

Singura distracţie şi puţină uşurare mi-le dă privirea prin „ochiul de lumină" în curtea cazărmii.

Siluetele de soldaţi care trec în costume sumare, ca „de-acasă", servesc ca mărturia vieţii banale de toate zilele, a procesului elementar biologic, care, din generaţie în generaţie, menţine speţa, — în afară, străină de toate aceste tragedii şi grozăvenii.

14 Ianuarie.

Astăzi se observă ceva neobişnuit în curtea cazărmii.

Siluetele familiare ale soldaţilor au dispărut. Chiar pachetele de ţigări, aruncate de mine, n'au fost primite cu acel sgomot surd care denotă împărţeala prăzii.

La un moment dat apăru un car enorm, plin de o lemnărie vopsită în negru, pe care nişte oameni îmbrăcaţi în costumul caracteristic târgoveţilor de mahala, o descărcau cu băgare de seamă în curte.

Apoi, după amiază se auziră ciocănitur specifice pentru orice lucru de tâmplărie.

Inainte de a-mi veni în gând vreo lămurire inima începu să-mi svâcnească cu violenţă, parcă gata să se smulgă din piept.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Spre seară, nu mai putea fi nici o îndoială. Drept în faţa ferestrei mele se înalţă triunghiul caracteristic al vârfului de spânzurătoare a cărei bază rămâne în afară de câmpul meu de viziune.

Andrei !

Încă de dimineaţă ne comunicase că avocatul, în ultima lui vizită, îl asigură că nu-şi pierde nădejdea în succesul recursului.

Cu groază am îndrăznit totuşi să-l întreb dacă n'are vreo veste.

— „Nu. Până mâne dimineaţă la ora zece, ora obişnuită de vizită a avocatului, nu poate fi nici o veste," — fu răspunsul.

N'am avut curajul să-i transmit nici lui şi nici celorlalţi tovarăşi, cele observate în curte, pentru ca să nu audă şi el.

Şi împotriva evidenţei, tot parcă în tainiţele sufleteşti licărea încă nădejdea.

15 Ianuarie.

Oroare, oroare, oroare...

16 Ianuarie.

Trebue să consemnez întâmplările zilei de ieri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

Dacă voiu muri, va rămânea cel puţin această mărturie pentru judecata din urmă...

Toată noaptea de ieri m'am sbuciumat alergând de la un colţ la altul al celulei.

Paznicul din coridor rămânea aproape tot timpul lipit de ferestruica uşii. De mai multe ori a venit şi Ţigănaş, care mă tot întreba cu un glas mai blând ca deobicei de ce nu mă culc, dacă nu mă simt bine, dacă n'am nevoie de vreo doctorie, încât mi-am pierdut cumpătul şi i-am strigat isteric :

— „Piei din ochii mei, călăule, bestie!"

Pe la 7 ore, în dimineaţa târzie a iernei, când prin deschizătura din scut, se puteau prinde reflexele viorii dinainte de zori, în coridor, cu toate covoarele lui de pâslă, se auzi o mişcare neobişnuită.

Paşi de soldaţi, zăngănit de pinteni, un zăvor tras, şi, după mai multe clipe de linişte lugubră şi ameninţătoare, — de odată se auzi vocea sonoră de tenor a lui Andrei Rechinul:

— „Rămâneţi sănătoşi, tovarăşi ! Trăiască revoluţia socială! Jos Ţarismul!"

Vocea lui fu însă îndată înăbuşită de zgomotul şi strigătele gărzii.

Se simţi o tresărire în celelalte camere,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

unde, până în momentul acesta, toată lumea dormea în neştire.

Mă repezii la fereastra mea.

In lumina încă neguroasă, de-alungul zidului din faţă se zărea un rând de soldaţi cu faţa către zid şi cu spatele spre închisoare, formând astfel latura careului pe la marginile căruia puteau fi văzute începuturile celorlalte două laturi, cu soldaţi înşiraţi cu spatele spre spânzurătoare.

La marginea triunghiului sinistru, se vedea acuma şi capătul, atârnat în jos, de frânghie.

In mijlocul careului apăru un grup în uniforme militare. Am putut deslusi numai chipul veşted al lui Paciewici şi căpăţâna hirsută a doctorului închisorii, iar alături de acesta, în civil, silueta butucănoasă a procurorului, care nu avea tăria să privească spre spânzurătoare, şi se întorsese cu faţa înspre zid.

Nu puteam vedea ce se petrece la baza spânzurătorii.

Când am deschis portiţa ferestrei, până la mine ajungea numai un zgomot înăbuşit de mai multe voci, apoi parcă o notă mai ridicată de tenor, imediat învăluită în huruitul tobelor, apoi vârful de frânghie, parcă însufleţit, vibră mai multe minute, se întinse, şi însfârşit rămase rigid, nemişcat.

Huruitul de tobă încetă, capătul frânghiei tăiată apăru aruncat în sus împletindu-se în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ridrr1901-1932

jurul bârnei negre, grupul oficialităţilor se împrăştiă şi, în sgomotul de comandă, careul de soldaţi luă formaţiunea unei coloane şi în sunetele muzicii trecu în marş de paradă de mai multe ori, dela un capăt la cellalt al curţii.

Am înţeles că rămăşiţele lui Andrei Rechinul fuseseră înmormântate chiar la locul execuţiei, şi că pământul fusese nivelat prin marşul forţat al oastei imperiale.

O tăcere lugubră cuprinse universul.

Nici unul din vecinii mei nu dădea vreun semn de viaţă, şi chiar, din camera Maurului neastâmpărat, nu se auzea nici un sunet.

. . . . . .

Aici jurnalul lui Ion Răutu a fost întrerupt pentru mai multă vreme.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

CAP. IX.

LUTUL OMENESC....

Apatic, în plină prostraţie, de mai multe zile, Ion Răutu sta întins în pat fără să se desbrace, lipsindu-se şi de cele mai elementare îngrijiri de igienă.

Execuţia lui Andrei Rechinul îl strivise.

Pentru ce a luptat şi de ce a murit Andrei Rechinul? Ce l-a susţinut în răsvrătirea lui? Credinţa în triumful final *după el*, când nu va mai fi?

Ce consolare — *pentru el*, — poate aduce chiar această credinţă în triumful final?

Şi poate fi măcar siguranţa biruinţii ?

Şi de-ar fi?

De trei mii de ani, dela proorocul Isaia, omenirea trăieşte în nădejdea înfrăţirii, aşteaptă ca săbiile să fie făurite în fiare de plug şi suliţele în seceri. Valuri de sânge au curs, lacrimile vărsate ar umple oceane.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Poate compensa un vis fugar această realitate?

Iată, şi Andrei Rechinul parcă nici n'a trăit. Nici măcar în religie nu putea găsi el sprijin moral.

Il mâna mai mult decât credinţa în victoria viitoare, problematică, — ura împotriva duşmanilor de clasă, instinctul gregar, pasiunea care mişcă lutul omenesc, aşa cum puterea de gravitaţiune pune în mişcare atomii materiei.

Sânt deopotrivă forţe elementare, forţe oarbe.

„Duşmanii"?

Dar şi ei sânt puşi în mişcare de aceleaşi instincte, de aceleaşi uri şi pasiuni. Care e superioritatea, din acest punct de vedere, a lui Andrei Rechinul faţă de Paciewici, sau faţă de carnea inertă a burduhănosului procuror?

Şi lui, Vania Răutu, îi va veni rândul să piară cum a pierit Andrei Rechinul, dar el nici nu este măcar animat de patimă, de instinct, de ură de clasă.

El însuşi se trage din clasa care inspira atâta ură lui Andrei Rechinul.

Ce-l mişcă pe el?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dr=1901-1932

Apăsarea conştiinţei, a păcatului originar denunţat de Dracul Arab? Tovărăşia lui Tănăsică? Reminiscenţa Ilenuţei? Prietenia lui Moise Roitman, a lui Ion Prestea, a lui Avram Talmudistul?

Dar Undina?...

Vania îşi lăsă, pentru un moment, picioarele jos din pat şi se aşeză, fixându-şi privirea în colţul de sud al celulei.

Un gând grotesc îi trecu prin minte:

Constelaţia Scorpionului, acum, iarna, nu este vizibilă în emisfera de nord, — e sub pământ şi nici Undina n'ar putea vedea ochiul Antaresului.

Şi, ca stors de ultima picătură de energie morală, căzu din nou în pat.

Undina... Undina...

Şi ea se trage din clasa blăstămată, dar sufletu-i cristalin nu cunoaşte desnădejde şi îndoială.

Şi ea i-a spus, pe banca lor din Bulevardul Nicolae, că are încredere în el, Vania Răutu!...

O contracţiune nervoasă a muşchilor desfigură, ca un tic dureros, toată faţa lui Vania.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De la proorocul Isaia, până astăzi, de câte ori, în zadar, s'au jertfit Undinele...

Martirele creştinismului au fost Undine.

In numele lor cădelniţează astăzi preoţii Baalului!

Şi aşa, din generaţie în generaţie, milenii, sute, mii, milioane de milenii, până ce pământul va cădea şi va fi ars în flăcările soarelui şi însuşi sistemul solar, mort, îngheţat, îşi va urma cărarea în deşertul interstelar...

Feldwebelul Ţigănaş, îngrijat, privea la merindele neatinse pe care, de mai multe zile, după fiecare oră de prânz, paznicul de serviciu le retrăgea din camera lui Ion Răutu.

— „Nu sânteţi bine, domnule Răutu ?" — întrebă el însfârşit parcă intimidat: „Poate aveţi nevoie de doctor?"...

Vania nu răspunse nici măcar printr'un gest.

Din dimineaţa fatală el n'a mai încercat să vie în contact cu tovarăşii de închisoare, şi nici nu putea spune măcar dacă dânşii i-au adresat vreun mesagiu sau vreun semnal.

După apelul de dimineaţă, Vania, culcat cu faţa spre părete, auzi din nou zăvorul tras,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

ușa deschisă, și mai mulți pași răsunând în celulă.

— „A-a-a! June cavaler, nu ne purtăm tocmai bine, ne e dor de mămica sau de fetica? He-heheche! Probabil un mic deranjament intestinal. Câteva picături de Botkin sau un drăguț purgativ și se restabilește echilibrul... Să vedem limba și pulsul"...

Cascada aceasta de jovialitate profesională o revărsa cu basu-i surd, medicul *Numărului Cinci*, colonelul Vatruchin.

Vania nici măcar nu întoarse capul.

Vatruchin vizita regulat, odată pe săptămână, celulele *Numărului Cinci* și, tot atât de regulat revărsa asupra arestaților, cu basu-i surd, aceiași cascadă de jovialitate profesională.

Era colonel, dar, în afară de epoleți și pinteni nu avea nimic milităresc; avea funcțiunea de medic, dar, în afară de cascada de jovialitate nu avea medical decât „crucea terapeutică": îi plăcea să-și ducă solemn degetele de la frunte spre buric, și de la un umăr la cellalt, scandând singurele remedii sigure: „chinină, unt de ricină, picături Botkin și mercur, hohoho!"— încheia în detunături răgușite basul lui.

Vania, înainte, se supunea cu indulgență acestor vizite medicale: scotea limba, întindea brațul, înghițea din când în când o lin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?rdr=1901-1932

gură de unt de ricină sau o bucăţică de zahăr îmbibată cu picăturile Botkin.

Dar acum, el îşi aduse aminte că zărise capul hirsut şi silueta deşălată a lui Vatruchin, în grupul de oficialităţi cari asistau la execuţia lui Andrei Rechinul.

„Cu acelaş grohăit jovial, de sigur, a constatat bestia moartea lui Andrei, privindu-i limba şi cercându-i pulsul", — se gândi Vania îndurerat, şi-şi trase plapuma peste cap.

— „Pardon, caballero, să vedem limba şi pulsul", — detună basul medical şi, hotărît, Vatruchin ridică plapuma şi se aplecă asupra lui Vania:

— „Hm-hm... sântem cam palizi! Febricităm! Chinină şi puţin aer, primblare. Să-i dăm vreo cinci minute mai mult de preumblare pe zi. Câte minute are?" — se adresă doctorul către Ţigănaş.

Acesta răspunse numai printr'un gest, dar doctorul înţelese:

— „Hm, hm... Prescriem un sfert de oră reglementară de preumblare. Vom vorbi noi cu domnul director. La revedere, caballero. Nu te lăsa, vom juca încă la nunta dumitale", — bubuia încă glasul doctorului, chiar după ce uşa camerei fusese închisă şi zăvorul tras.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/?dri1901-1932

Vania a acceptat cu indiferență invitația pentru „primblare" de a doua zi.

După aproape opt luni de claustrare, aerul rece de Ianuarie îi dădea mai curând o senzație neplăcută, iar „promenada" într'o curte îngustă cu despărțituri înalte, ca într'un fund de canal adânc, nu-i dădea de loc impresiunea de „aer liber".

Cerul cenușiu de iarnă, a cărui fâșie îngustă era așezată pe ziduri ca un tavan de pivniță, pentru el nu se diferența prea mult de celula lui.

După puține momente de oscilări, în dreapta și în stânga, prin acest coridor, se simți grozav de obosit și reclamă întoarcerea în cameră.

Totuși, în zilele următoare, fără să-și dea seama, resimți parcă mai mult pulsația vieții.

Puțină vreme după această schimbare de regim, a intervenit alta, la care Vania atâta vreme visase cu nesaț, dar pe care, acuma, o primi cu nesimțire: dreptul de citire.

Noul director de închisoare, căpitanul de jandarmi Arbatov, tot blond, spălăcit, sașiu și diform ca și predecesorul său Bielobrîsov, dar atâta numai că era enorm, — încât lui Vania îi făcea impresia ca și cum învelitoarea pământească a lui Bielobrîsov, s'ar fi umflat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

ca un balon de cauciuc pentru a produce icoana lui Arbatov, — îi aduse autorizația aceasta cu o restricție:

— „Domnule Răutu", — anunță el: „s'a primit răspuns favorabil la cererea dumitale în ce privește cărțile, dar poți avea numai cărți noui, cumpărate de noi, direct de la librărie, și numai științifice. Ce carte ai dori să ai acuma mai întâi din cele înșirate în petiția dumitale?"

Vania Răutu simți deodată un imens vid în creerul său. Îi era silă să se gândească măcar la carte, — nu mai citea acum nici Biblia. Câteva clipe privi în tăcere pe Arbatov.

— „Tot una"... rosti dânsul în sfârșit fără să știe el insuși dacă îi e „tot una" care carte, ori „tot una" dacă va avea sau nu vreo carte.

După interpretarea dată acestui răspuns de căpitanul Arbatov, Vania primi a doua zi tratatul monumental în două volume, al prințului Vasilcicov, despre „Proprietatea funciară și agricultura".

Mașinal, tăind paginile volumului gros, el urmărea câte un rând, două, dintr'o pagină sau alta.

Dar o notă psihologică ce răsărea din această vastă și erudită operă duse la paroxism criza sufletească prin care trecea Vania.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1901-1932

Prinţul Vasilcicov îi era cunoscut ca mare savant şi om de bine, democrat, iubitor al poporului.

Cu toate acestea, aproape la fiecare pagină, se vădea un mare boier, plin de prejudecăţile şi idiosincraziile clasei sale, pe care, de altfel, el însuşi o disprețuia şi nu o cruţa.

Era semnificativă chiar nota, pe care, sub un pretext oarecare, o pusese în josul unei pagini din prefaţa acestui tratat asupra formelor de proprietate funciară şi a metodelor de agricultură.

Vania citi cu uimire declaraţia solemnă, făcută netam-nesam, că autorul nu se trage din Prinţul Vasilcicov, vestitul favorit al împărătesei Caterina II...

Lui nu i-ar repugna, evident, descendenţa din eroul aventurilor imperiale, dar îl exaspera gândul că poate fi crezut urmaş al unui favorit, ridicat pentru talentele specifice şi răsplătit cu titluri, rente, şi moşii: averea *adevăraţilor* prinţi Vasilcicov, de obârşie domnească, *nepătată* de veacuri, se transmite din generaţie în generaţie.

Pe Vania îl tortura constatarea că totuşi economistul înţelege ceeace uită boierul, dar aceasta nu-i influenţează mentalitatea.

„Mizeria claselor inferioare", — scrie dân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir1901-1932

sul în aceiaşi prefaţă — „se datoreşte silniciei seculare şi prădăciunilor claselor superioare. Plângerile şi revendicările muncitorimii sunt pe deplin întemeiate"...

Aici însă intervine şi glasul boierului, adăugând îndată observaţia: „...deşi cele mai multe din aceste revendicări provoacă prin grosolănia lor indignarea *justificată* (!) a societăţii europene civilizate".

Nu mai puţin îl impresiona pe Vania constatarea sociologului că „starea ţăranilor ruşi de astăzi seamănă mult cu aceia a ţărănimii franceze din 1789 şi tabloul zugrăvit de Taine ne poate servi de avertisment", — alături de afirmaţia latifundiarului că „nevoia ţărănimii de pământ e un mit". Răul nu ar proveni din lipsa de pământ a ţăranului, ci din cultura barbară şi extensivă, şi, cel mult, din sistemul neraţional al impozitului funciar...

Ce mister e sufletul omului! Şi ce blăstăm e origina boerească!

Prinţul Vasilcicov e un suflet generos şi nobil, mare învăţat, idealist, democrat, iubitor al norodului, — fără doar şi poate!

Şi totuşi sufletul lui e înnecat în prejudecăţile de clasă, gândul lui, scânteia divină a intelectului sunt apăsate, stăpânite, de inconştientul, — de lutul omenesc frământat în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1901-1932

toți strămoșii lui, în veacuri de situație privilegiată și stăpânitoare.

Și dacă duhul rămâne robit, pentru ce svârcoliri zadarnice, pentru ce jertfe și suferinți?

Lutul omenesc rămâne jucăria legilor de gravitațiune și te trage năprasnic la fund.

Parcă și mai deprimat ca înainte Vania lăsă cartea în mare parte netăiată.

Zile amorțite se înșirau în lipsa oricărui interes moral, în apăsarea monotonă și întunecată, în vegetarea lipsită de vlagă.

Viața părea ca un proces searbăd, fără început și capăt, fără licărire de conștiință și gândire.

— „Tot una. La ce bun?"...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?id=1901-1932

CAP. X.

LOGODNICA.

La ora patru după amiază, pe neașteptate, rupând ordinea stabilită, în ușa camerei, apăru, pe prag, balonul umflat al căpitanului Arbatov:

— „Domnule Răutu, poftim la întrevedere!"

Vania tresări: „Tata ?... Mama ?... Amândoi..." — îi fulgeră prin gând.

Se simți chiar îngrozit la gândul acesta de reînviere a trecutului de care parcă se rupsese cu desăvârșire.

Mai cu deosebire îl îngrozea întâlnirea cu mama, convorbirea care ar putea urma numai sub cenzură. Nu-și dădea seama, cum se va desfășura această întrevedere, primul contact după atâta vreme de izolare cu lumea din afară, în asistența jandarmilor ca o chezășie de continuitate și de realitate a coșmarului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mari1901-1937

Cu sufletul opac, el păşea ca un automat prin coridorul căptuşit cu covoare de pâslă, între Arbatov şi Ţigănaş, şi, — ca prin negură, — până la conştiinţa lui au început să răsbată cuvintele directorului care vorbea mereu :

— „A dracului fată e şi logodnica dumitale! Ardei, spirt de nouăzeci de grade! E un prichindel de o schioapă, dar a dat peste cap şi pe guvernatorul general, care nici nu şi-a dat seama cum s'a trezit în faţa acestui drăcuşor. Şi a făcut atâta scandal, încât i-a fost lehamite. Pruncul nevinovat a îmblânzit aşa nacialnic! Şi i-a smuls autorizaţia... Ptiu! şi nici nu ai la ce te uita! Parcă-i un băieţel de patrusprezece ani, deghizat"...

Logodnică!...

Pentru prima oară după lovitura primită, Vania parcă simţi un interes în viaţă.

Logodnică ? Cine o fi ?

Introdus într'o cameră joasă, la capătul coridorului, alături de cancelarie, Vania cu greu putea deslueşi, la început, ceva în semi-întunericul acestui spaţiu care i se părea foarte vast.

O cameră joasă şi mai mult lungă decât lar-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

gă, fusese împărţită la mijloc prin două rânduri de reţele de fier, — distanţate cam la doi metri, — în dreptunghiuri inegale, şi fără comunicare directă între ele.

Vania se găsi în dreptunghiul mai mic.

Printr'o uşă lăturalnică, la mijloc între cele două reţele, intră în sala de întrevederi şi feldwebelul Ţigănaş.

Şi atunci, auzind un ordin al directorului, Vania văzu îndată în cadrul uşii din celalt dreptunghiu, o siluetă.

— „Tania!" — răcni el deodată.

Ea se repezi spre grilaj, aducând cu sine o adiere de aer înviorător din afară şi lumina veselă a ochilor ei căprii.

Prin reţeaua de sârmă, ea parcă îl învăli pe Vania cu privirea ei scrutătoare.

Acesta nu-şi venea în fire şi sta uluit cu gura căscată.

— „Bună ziua, Vaniuşa ! Nu te bucură?..." — aruncă tot repezit ea cu glasul ei nazal.

— „Dar... ce cauţi aici ?..." — putu, însfârşit, să spună Vania.

— „Frumoasă primire pentru o logodnică după opt luni de despărţire!... Intreabă ce caut!" — exclamă maliţios Tania.

— „Am vrut să spun, cum ai venit ?... Cum te-ai putut stabili la Odessa... Eşti singură aici ?..." — întrebă zăpăcit de surprindere, Vania.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaransilvania.ro/?dl=1901-1932

De după celalt grilaj, prin păienjenișul de sârmă, ochii căprii scânteiau, fața îmbujorată de aerul rece parcă lucea de voie bună, căreia timbrul nazal al vocii îi dădea o nuanță de ironie.

De sub căciulița de astrahan, așezată strengărește cam pe o ureche, părul tăiat și mai scurt ca înainte, îi dădea, în adevăr, aerul unui băiețel deghizat de patrusprezece-cincisprezece ani, — paltonașul negru strâns fără fason până în gulerul rotund, accentua încă această înfățișare.

— „Apoi, după arestare la Chișinău căpitanul Paciewici s'a convins dela prima vedere că de mine nu se prinde politica, precum apa de gâscă ! Mi s'a dat drumul îndată, dar directoarei noastre, Ludmila Vladimirovna Laza i se ascuțise și mai mult nasul și ochii i-au sărit cu totul din orbite, la gândul că o domnișoară crescută în școala ei, — în școala ei ! — se poate interesa de băieți tineri și alergă pe la Fa-lan-ste-re ! Consiliul pedagogic m'a și dat, fără multă vorbă, afară din liceu. Atunci m'am hotărît să mă înscriu la școala de moșit și subchirurgie din Odessa. Doamne, ce tămbălău am avut cu tata ! Dar grație sprijinului mamei, mi s'a dat însfârșit voie să învăț aici moșitul și să-mi însușesc arta de subchirurg. Și iată-mă de șese luni studentă la Odessa! Și astfel am putut să-ți

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aduc, din când în când, prăjituri şi delicatese, ducând război crâncen cu domnul Ţigănaş, aici prezent, care însă nu-mi inspiră nici o frică, de oarece se face numai grozav şi fioros"...

Tania parcă înadins inunda camera cu vorbele ei pripite pentru ca să ajute pe Vania de a-şi birui surpriza.

Postat între cele două grilaje împletite din sârmă, care despărţeau pe logodnici, Ţigănaş, atât de sumbru de obicei, nu-şi putea stăpâni surâsul şi faţa lui smeadă se lumină de şirul impecabil de dinţi albi.

Tania continua :

— „Natalia Chirilovna Varnavin m'a însărcinat să-ţi transmit îmbrăţişări şi sărutări, dar cum să mă execut când am în faţă aceste două grilaje, cu un cerber ca domnul feldwebel între ele? A fost aici şi moş Iorgu, dar nu i s'a dat voie să te vadă. Acum Natalia Chirilovna i-a scris că am putut răsbate până la tine, — probabil va veni din nou. Eu acum am să te văd regulat odată pe săptămână. Spune-mi dacă ai nevoie de ceva. Eu m'am stabilit aici foarte bine împreună cu Bella Ghitis, — care s'a înscris în aceiaşi şcoală, — şi putem aduce pe rând tot ce trebue la închisoare în fiecare zi. Am instalat o gospodărie minunată şi Bella are mare talent de bucătăreasă. Eu, ca de obicei, nu-s bună de nimic...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1901-1932

Ştiu că ai voie acuma să citeşti cărţi, dar nu ne dă voie să le aducem. Iţi recomand însă: librăria de cărţi străine a lui Günther, — e foarte bună! Aduce toate noutăţile, franceze, germane, engleze şi nu vinde scump. Dar ce vorbesc tot eu? Cum o duci cu sănătatea? Eşti cam palid! Dar îţi şade bine cu barbă. Ai nişte cârlionţi foarte drăguţi şi ce nostime sunt cele două mici locşoare goale pe ambele laturi ale bărbiei! Ha-ha-ha!... Vezi, tot frivolă sunt ca întotdeauna! Dar tot nu-mi spui... Cum mergi cu sănătatea?"...

— „Bine", — îngăimă Vania: „dar nu ştiu nimic despre ce se petrece în lume. Nu ştiu nici măcar ce-i cu Moise, Avram, Prestea, — le-au dat drumul, unde sunt?...."

— „Mă rog, domnule Răutu, nu e voie să vorbiţi decât de lucruri de casă" — întrerupse în acest moment cu hotărâre feldwebelul Ţigănaş, apropiindu-se dârz de Vania între cele două reţele: „De altfel a trecut şi vremea de mult! De obicei lăsăm întrevederile numai de cinci, cel mult zece minute. Altfel am trebui să stăm aici toată ziua".

— „A! Domnule Ţigănaş, nu te face mai rău decât eşti. Ne vedem după atâta vreme pentru întâia oară şi nu vorbim decât în adevăr de *lucruri de casă*" — obiectă Tania privind galeş la Ţigănaş. Apoi se adresă din nou lui Vania: „Nu uita", — îi zise ea parcă apăsând:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

„Librăria lui Günther. Ai să fii foarte mulţumit. Şi acum la revedere! Te sărut şi nădăjduesc că înţeleptul Vanica nu va lua în rău prostiile nebunei sale de Tanica", — şi cu un knix strengăresc la adresa lui Ţigănaş, dispăru prin uşa din faţă.

Eşită din închisoare, Tania, sgribulită în paltonaşul ei, în vântul de Februarie care bătea dinspre mare, — fugea prin străzile înghe̦ţate.

In colţul apropiat o întâmpină, sprintenă şi graţioasă, Bella Ghitis, care nu mai putea de nerăbdare să afle rezultatele întrevederii.

Văzând-o, Tania cu gestu-i obicinuit, îşi lovi de mai multe ori vârful nasului cu batista, încercând să-şi ascundă emoţiunea şi să-şi şteargă, pe nevăzute, ochii înlăcrămaţi.

— „Cum e? Sănătos? Vesel? Ce ţi-a spus?" — întrebă Bella.

Tania, fără să-i răspundă, fugea înainte.

Numai odată ajunse în cămăruţa lor studenţească, Tania găsi destulă stăpânire de sine ca să poată răspunde tovarăşei:

— „Foarte palid şi slab. Are bărbuţă neagră şi încreţită. Parcă e coborât de pe cruce... Tăcea tot timpul. Mai mult vorbeam eu... Părea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901-1932

cu totul zăpăcit văzându-mă pe mine ca logodnica lui...".

— „Cum? Dânsul nu știa sau nu ghicise că tu ești logodnica? N'a înțeles după lucrurile ce primea, chiar dacă paznicii nu-i transmiteau mesagiile?"

— „Nu știu... nu știu..." — repetă surd Tania: „Eu sânt mereu cu gândul la el. Sânt parcă veșnic în prezența lui, dar el se vede că niciodată nu s'a gândit la mine, și a fost trăsnit când am apărut în fața lui ca de pe celălalt tărâm".

— „Dar eu știu că el ține la tine. Vă cunoașteți din copilărie. Nu se poate să nu-și dea seama ce este el pentru tine!..."

— „Nu știu... nu știu...", — repetă din nou cu tristeță Tania: „tocmai că poate mă cunoaște prea bine din copilărie. E prea deprins cu mine, ca și cu orice detaliu din viața zilnică pentru ca să mă mai bage în seamă. Apoi, eu sânt poate prea *terre à terre* pentru el, sânt prea străină de teoriile abstracte și de problemele generale care îl interesează. Și el parcă nu e din lumea aceasta. Nu trăiește pe pământ".

Prietenele tăcură. Bella îmbrățișă cu căldură și sărută pe Tania, care, acuma, dădu drum liber lacrimilor.

— „Parcă nu-i este dat să trăiască. Dumne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zeu ştie câtă vreme îl voi mai putea vedea şi dacă-l voi mai vedea vreodată..."

Tania Lungu nu era de geaba fiica Ecaterinei Matveevna Lungu.

Ea aparţinea acelui tip de femeie care are nevoie de sacrificiu, care nu poate fi fericită dacă nu se jertfeşte, — fără să aştepte şi adesea chiar fără să întâmpine înţelegere şi recunoştinţă.

Vania Răutu, din frageda copilărie, accepta, ca ceva dela sine înţeles, că oricând şi pentru orice el poate conta pe devotamentul ei fără nici o rezervă.

El ţinea, — cum se exprimase Bella Ghitis, — foarte mult la Tania, o iubea cum nu iubea pe nimeni din familia lui, vedea în ea un prieten sigur, dar foarte puţin, totuşi, se oprea cu gândul la ce se petrecea în sufletul acestei fetiţe şi nu simţea prea multă nevoie de a-i împărtăşi gândurile, aspiraţiunile şi nădejdile sale.

De aceia din ziua în care Vania Răutu a fost transferat la închisoarea din Odessa, Tania Lungu, — copil slăbuţ, care părea şi mai fraged decât vârsta ei, nu mai avu o clipă de astâmpăr, până când sub cel dintâi pretext nu s'a putut stabili la Odessa, ca să fie mai aproape de Vania şi să-l servească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
existentaevreiasca.ro/mdr 1901-1932

Instalată la Bella, care venise la Odessa mai demult, copleşită de muncă la şcoală, ea totuşi din prima zi aducea merinde în aşteptarea autorizaţiei de întrevedere şi petrecea ceasuri întregi înaintea cazărmii *Numărul Cinci*.

Imensă şi sumbră, aceasta întuneca cerul în mijlocul căsuţelor de mahala şi răsufla o viaţă îmbâcsită.

Prin nenumărate ferestre înalte, deschise vara, se zăreau siluetele desmăţate ale soldaţilor „la odihnă".

In curte roiau sute de aceştia, în mijlocul preocupărilor banale ale zilei mărunte: vorbe triviale, sudălmi groaznice, hohote de râs, strigăte de comandă, din când în când un scâncet de durere sau un blăstăm de revoltă.

Prin poartă intrau şi eşeau care mari şi camioane cu proviziuni sau cu dejecţiunile mulţimilor omeneşti.

Dar viaţa reală era condensată după şirul tăcut de „scuturi" misterioase şi sinistre, care se întindeau de la un capăt la altul între parter şi primul etaj.

Şi, după fiecare din aceste inerte bucăţi de tablă, opace şi mute, svâcneşte o inimă, se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sbuciumă un suflet, se frământă un cuget viu, se încheagă o gândire adâncă.

Unde e Vania ? Simte oare el, bănueşte el apropierea ei ?

Tania mereu îşi tortura creerul cum să-i dea de veste despre sine. Adesea nopţi întregi se svârcolea în planuri, unul mai fantastic decât altul.

Dacă, de ani, în scurta ei viaţă, n'a trecut o zi în care să nu se fi gândit la Vania, acum ea nu trăia decât cu şi prin gândul la el.

Insă, pentru acesta, — vai!, — odată ce Tania, după arestare, dispăru din câmpul lui de viziune, gândul aproape nu i se mai oprea asupra icoanei ei.

Se gândea mereu la tovarăşul Undina, adesea, cu o intensitate aproape dureroasă, răsărea înaintea lui icoana Ilenuţii, — în amintirile lui puteau reveni mama Irina, tiotia Nataliţa şi chiar Aniuta Burlacu, mai des decât biata Tania.

Era aşadar natural că au rămas zadarnice toate sforţările acesteia de a-i suggera lui Vania prezenţa sa prin prinoase la închisoare, în măsură de a-i deştepta reminiscenţele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indm1901-1932

Firea Tanici Lungu nu era compatibilă cu autofagia psihologică și cu melancolia îndărătnică.

După puține momente de slăbiciune, ea își luă „inima în dinți" și, liniștită și voioasă, se dădea studiilor sale la școală, alerga ca să execute comisioanele lui Vania, sau să-i procure delicatesele, jertfind pentru aceasta o parte însemnată din modesta ei alocațiune de acasă, de cincizeci de ruble pe lună.

Iar, „cuconașului de bani gata" de Vania, nici nu-i trăsnea prin cap ce sacrificii implicau aceste „surprize".

El găsea natural să fie servit și să dea mereu Tanici tot felul de comisioane.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAP. XI.

BLASTAMATELE CHESTIUNI.

Retras în celulă, Răutu se plimbă multă vreme din colţ în colţ, căutând să-şi strângă gândurile.

Tania, fetiţă de şeptesprezece ani, singură la Odessa, în rolul convenţional de logodnică fictivă a unui arestat politic, fără să cunoască pe nimeni şi fără nici o legătură alta decât tiotia Nataliţa, când aceasta se stabileşte la Odessa.

Iată, niciodată Vania nu şi-ar fi închipuit pe Tania, bun tovarăş, băetan, în ipostaza de logodnică.

Şi cum de au lăsat-o părinţii ? De sigur n'a fost uşor, mai cu seamă cu Gheorghe Gavrilovici.

Dar Tania este Tania. Cu aerul ei „frivol", foarte hotărîtă şi tenace, şi sub strengăriile ei ştie să mascheze o atitudine sentimentală şi gravă în fond. A răsbătut până la guvernatorul general!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ler.stbiblioteca.ro/mdrr1901-1932

Vania surâse fără voie: Ce tărăboi o fi făcut pe acolo !...

Cu mult după apelul de seară, Vania se culcă, însfârşit, îngândurat, în patul său, dar nu putu dormi.

Şi, după atâta vreme, pentru prima oară, el putu prinde nişte ciocănituri uşoare de semnalizare, care trebuie să fi venit de peste două-trei camere.

Trase cu urechea şi deslusi o conversaţie între vecini.

Era semnalul specific „de recomandaţie" a unui nou venit :

— „Sânt Vasile Giurilă, seminarist, din Chişinău. Implicat în afacerea cercurilor de autoinstrucţie. Până acum am stat la Inchisoarea Centrală. Dar dumneata cine eşti, tovarăşe ?"

Inima lui Vania svâcni.

Ca să audă mai bine el îşi rezemă capul direct pe fierul din speteaza patului.

— „Eu sunt Artamon Danilov, jurnalist, din procesul lucrătorilor din port, cu sărmanul Andrei Rechinul şi alţii..."

Vasile Giurilă, aici !

Vania, emoţionat, a stat puţină vreme ca paralizat. Apoi se ridică şi, spre a putea duce mai comod conversaţia, trase patul, — care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr 1901-1932

era lipit de peretele celulei *Numărul Opt*, așa cum îl lăsase Fany, — în mijlocul camerei.

— „Nu știi, tovarășe, dacă Ion Răutu este încă aici la *Numărul Cinci ?*"

— „Trebue să fie aici undeva, dar mucosul acesta afurisit, de o bucată de vreme nu mai răspunde la semnal. Trebue să fie prins de stenahorie, mai cu seamă după ce a plecat Grișa Goncev"...

Vania interveni acum și el, semnalizând :

— „Aici sunt eu, Ion Răutu. Vasile! tu n'ai avut contact cu Grișa la *Centrala ?*

— „Ura, frate Vania, foarte mult ! Grișa ne adusese multe informații, un sac !"

— „Vorbesc eu, Danilov. Ciocoi înfumurat, de ce nu răspundeai atâta vreme ?"

Vania își aduse aminte de figura tovarășului Artamon: între două vârste, deșirat și lung cât o prăjină, cu niște picioare nesfârșite, care, Dumnezeu știe cum, se împleteau unul în jurul celuilalt ca un colac, cu o față palidă, ciupită de vărsat, cu un fel de lână incoloră, parcă mâncată de molii pe față, întotdeauna sumbru și tăcut, dar agresiv când pornea să vorbească.

Între timp se legase o vie conversație, cum de mult nu se mai întâmplase la *Numărul Cinci.*

Paznicul alerga dela o ferestruică la alta, s'a simțit trecerea feldwebelului Țigănaș, și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr1901-1932

chiar a căpitanului Arbatov, dar în zadar: zăgazurile au fost rupte.

Deodată atenţia lui Vania fu atrasă de un cuvânt al lui Giurilă:

— „Grişa recomandă librăria Günther, excelentă!"

Iar librăria Günther ?

Zilele deveneau tot mai luminoase şi mai calde.

Se simţea apropierea primăverei şi chiar, în canalul îngust al promenadelor, parcă adia alt aer.

Numărul Cinci revenea la o viaţă mai intensă.

Contingentul de paznici al închisorii, era alcătuit din două categorii deosebite de jandarmi: vechii slujbaşi reangajaţi, bărboşi, duri, implacabili în zelul lor şi tinerii recrutaţi care îşi făceau termenul de serviciu în jandarmerie.

Aceştia din urmă, deşi selectaţi cu atenţie, aveau un rol subaltern şi nu puteau veni în contact cu arestaţii decât sub supravegherea „burbonilor" bătrâni.

De mai multă vreme atenţiunea lui Răutu era atrasă de un tânăr caporal, Hans Wagner,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

dintre coloniştii germani din sudul Basarabiei.

Sprinten şi desgheţat, cu ochi albaştri inteligenţi, acesta, discret, parcă manifesta o oarecare simpatie oridecâteori serviciul îl aducea în contact cu Răutu.

Pe la jumătatea lui Februarie, într'o zi excepţional de luminoasă şi caldă, la promenadă, când Hans Wagner era acolo de serviciu pentru pază înăuntrul curţii, iar la portiţă stătea un ucrainean molău, veşnic somnoros şi cunoscut prin mintea lui obtuză, Wagner se primbla şi el de la un capăt la altul al curţii, când pe lângă un părete, când pe lângă cellalt. Vania fu silit astfel să-şi schimbe şi el mereu direcţia primblării ca să evite coliziunea.

El observă însă deodată că oridecâteori Wagner revenea la un anumit punct al „promenadei" lovea cu o mişcare de picior o pietricică.

Trecând şi dânsul pe lângă acel punct, băgă de seamă că pietricica e învălită într'o hârtie.

Intors în acel moment cu spatele spre portiţă, Vania nu se mai opri. Dar îndată ce se găsi cu faţa spre Ucrainean şi putu să-i supravegheze mişcările, el îşi scăpă, ca din întâmplare, batista deasupra pietricelii, o ridică şi o bagă împreună cu batista în buzunar.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
transilvania.ro/mdrr/901-1937

Nu mai putea de nerăbdare să se întoarcă în cameră. Şi grozav de agitat, rămas singur în celulă, desvăli cu mii de precauţiuni pietricica: era o scrisoare cifrată.

Uşor era de stabilit că cifrul aparţinea lui Grişa Goncev, mare meşter, chiar de pe vremurile când ducea corespondenţa din Odessa cu Vania în interesul cercurilor de auto-instrucţie din Sud-West.

Insfârşit a fost deslegată şi enigma cu librăria Günther.

Grişa stăruia ca Vania să-şi comande cărţile numai dela acea librărie, dar cu câteva zile înainte, să pronunţe, într'o formă sau alta, titlul cărţii, de preferinţă germană, în prezenţa lui Wagner.

In urmă, se lămuri că un frate al lui Wagner, vânzător la librăria Günther, era un vechiu afiliat, prieten al lui Grişa Goncev.

Pe această cale se stabili, cu ajutorul cărţilor cu litere uşor punctate, o corespondenţă regulată, atât între închisorile Odesei, cât şi cu lumea din afară.

Acesta a fost punctul de plecare al organizării comunicaţiunilor prin paznicii închisorilor politice, mai cu seamă prin tinerii jandarmi, care a nimicit cu desăvârşire vechea izolare a arestaţilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Din afară veneau veşti triste.

Partidul „Narodnaia Volia" fusese de fapt distrus. Societatea rusă întreagă, decepţionată şi desamăgită, se înfăţişa tot mai mult ca o imensă ocnă, un cimitir de suflete moarte.

Teroarea şi laşitatea obştească întunecau conştiinţele, trezeau apetiturile, deslănţuiau orgii de arivism şi de epicureism vulgar.

In Martie, în ultimul mare proces în care au fost lichidaţi mohicanii partidului „Narodnaia Volia", a fost condamnată la moarte prin spânzurătoare, şi „graţiată" la muncă pe viaţă, şi Vera Nicolaevna Corceaghin, — „zisă şi Marmarov, zisă şi Undina, zisă şi Verocica"...

Vania nu putea crede această grozavă veste.

Trecuseră atât de puţine luni, decând, aşezaţi pe banca de lângă statuia Ecaterinei, ei priveau împreună reflexul cerului înstelat în întinsul mării...

Şi, cu intensitate de halucinaţie, Vania *văzu* profilul palid, scăldat în lumina argintie a lunii, şi adâncul albastru al ochilor trişti şi senini, ca lacurile de munte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

Şi aureola de lumină se stingea, întunericul învălea duşmănos figura diafană...

Şi iat'o acum înnecată în umbra sinistră a cazematelor din Petru şi Paul, sau izolată în insula blestemată a lacului din regiuni polare, în cetatea din Schlüsselburg, — pe viaţă... pe viaţă...

N'o s'o mai vadă niciodată şi nicăieri...

Vremea curgând din zi în zi, neîntrerupt, fatală, îi va roade trupul, îi va stinge ochii, îi va încătuşa sufletul, — şi apoi...

Şi el ?

Pentruce? Pentruce tocmai el?

El ?

Şi deodată Vania se văzu pe el însuşi ca pe un altul: un tânăr sfrijit şi palid, neîngrijit, cu părul incult, în umbra celulei din cazarma *Numărul cinci,* — sufletul lui dematerializat se ridică deasupra zidurilor de piatră şi, în nemărginirea nopţii ce învălea pământul, el văzu sute şi mii nesfârşite de suflete doborîte de materia rece, fiinţi încătuşate în celule, în ocnele Siberiei, rătăcite pe ţărmurile îngheţate ale oceanului polar, răsleţite, străine ca nesfârşitele corpuri solare împrăştiate în infinitul universului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Unde sunt Moise Roitman, Avram Talmudistul, al căror lut trupesc nu e despărțit de el decât de câțiva metri îngrădiți cu piatră ? Zidurile de piatră îi despart ?

Dar ce-l desparte de mama lui, de tata, de Năpădeni ? De toți aceia în mijlocul cărora se strecura, cu sufletul izolat ca de spații interstelare? Era oare mai aproape de Tănăsică țigănușul, de Gheorghiță al lui Vichentie, chiar de mama Irina, chiar de Ilenuța ?

Și el *văzu* pe platoul înalt al Năpădenilor dela care la stânga, spre răsărit, se întindea până la nemărginire, șesul înverzit de cele dintâi raze de primăvară, și, la dreapta, amfiteatrul fumuriu al dealurilor Basarabiei, satul cu roiul lui de ființe necăjite, înnecate în strădaniile și nevoile lor, izolate, înstrăinate, înduşmănite...

A ! zilele acestea vor porni plugurile ! In curte, sus, fierbe în cazane laptele; apoi, plugurile pornesc sub biciul pogonașilor, fiecare cu cana de lapte afumat, cu un colăcel uns cu miere... Niculiță Moraru mână plugul...

El, Vania, e uitat sau pomenit numai ca un suflet mort, neînțeles, straniu și străin, rătăcit departe, departe...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ridrr1931-1932

Chiar Ilenuţa...

Dece ?...
Pentruce ?...
Ilenuţa... Undina... Tania...
Tania !
Biet suflet, robit şi el de lutul trupesc ! Şi ea rătăceşte în spaţiul nemăsurat, menţinută numai de puterea oarbă a gravitaţiunii...

Nu e nici un luminiş în negura aceasta opacă ?
Dar atunci dece s'a născut, dece s'a desvoltat, şi pentruce trăeşte omenirea ?
Dece şi pentruce ?

Blăstămată chestiune !...

Tania Lungu venea regulat la întrevedere în zilele fixate odată pe săptămână.
Ea şi-a dat seama de starea sufletească a lui Vania, dar nu căuta, în condiţiunile acestor scurte întrevederi, care rar erau îngăduite peste un sfert de oră, să intre în vreo discuţie.
De altfel discuţiunile şi teoriile nu erau de resortul ei. Cu mult tact ea căuta însă să-l facă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe Vania să se intereseze de detaliile vieţii de toate zilele, să-i dea să simtă afecţiunea ei, ca şi a tuturor prietenilor rămaşi „pe alt tărâm"; sau chiar să-l distreze, să-i provoace râsul printr'o sburdălnicie sau printr'o anecdotă din viaţa ei de studentă.

Cu un instinct psihologic de nebănuit, Tania încerca să atingă coardele sensibile din sufletul lui Vania.

Ea îi descria simplu, fără a căuta efecte melodramatice, prin înşirarea nemeşteşugită a faptelor, mizeria care bântue în mahalalele Odessei şi loveşte mai cu seamă femei şi copii, îi expunea planurile ei de activitate în acest mediu suggerând totodată lui Vania că ea numai lui îi datoreşte tot interesul ei pentru viaţă, caşi conştiinţa datoriei faţă de aproapele.

Altădată îi povestea incidentele de gospodărie dintre ea şi Bella Ghitis, când, o omletă arsă sau prea sărată trebuia totuşi mâncată ca ispăşire, cu lacrimi amare.

Vania, pe nesimţite, începu fără voie să se intereseze pentru aceste mici mizerii şi bucurii ale vieţii de toate zilele, — uitând pentru câteva clipe „blăstămatele chestii".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/marti 1901 1937

CAP. XII.

IORGU RĂUTU LA NUMĂRUL CINCI.

Pe la mijlocul lui Martie căpătase autorizaţia de a-şi vedea fiul şi Iorgu Răutu, care, pentru aceasta părăsise chiar, pentru câteva zile, Năpădenii în toiul muncilor de primăvară.

Iorgu Răutu era foarte mâhnit de arestarea lui Vania, — „moştenitorul".

Se simţea cu atât mai nefericit cu cât, din instinct, evita să atingă acest subiect în discuţiunile cu Smaragda Theodorovna.

Judecata lui dădea dreptate Smaragdei: el nu înţelegea răsvrătirea fiului său împotriva ordinei stabilite, găsea vinovată orice acţiune revoluţionară, criminală nesupunerea faţă de autorităţi şi, mai cu deosebire, faţă de împărat.

Când Smaragda Theodorovna sublinia că „nihiliştii cu Vania al matale în cap" nu se ridică numai împotriva legilor omeneşti, dar şi împotriva lui Dumnezeu, împotriva porun-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cilor celor mai sacre ale credinţei creştine, — bietul Iorgu Răutu se simţea cuprins de oroare şi se întreba şi el, împreună cu soţia lui, pentru cari păcate i-a fost dată o asemenea odraslă.

Dar în ciuda judecăţii lui, din adâncimile cele mai întunecate ale sufletului său, parcă isvora un protest împotriva acestei aspre condamnări.

Nu numai dragostea de părinte se revolta în el, împotriva atitudinei Smaragdei faţă de Vania, dar el nu-şi putea da seama pentru ce curajul şi tăria sufletească manifestată de acest puiu al Răuteştilor îi impunea nu numai respect dar şi simpatie.

Odată chiar îşi atrăsese o aspră dojană din partea Smaragdei Theodorovna, când, la criticele ei severe, îi scăpă formula obişnuită:

— „De ! Ce să-i faci ! Am fost şi eu în tinereţe un varvar, un zmău..."

Privirea ochilor negri, totdeauna pentru el învăliţi de taină, îl înghe̦ţase.

Prefera dar să nu mai revină asupra subiectului.

Dar din gândul lui nu pierea niciodată icoana acestui copil straniu, îşi aducea aminte de nestăpânita lui pornire împotriva oricărei nedreptăţi, de inima lui miloasă, de rolul lui de apărător al celor obijduiţi şi umiliţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revista Ardealul și Ardealul 1901-1932

O singură împrejurare însă îi tulbura, mai mult conştiinţa: svonul că Vania fusese arestat în pat „cu două jidauce".

— „De !" — îi trecea prin gând: „am fost şi eu varvar, zmău... dar două !"...

Aici de obicei, bătrânul leu al Năpădenilor ofta apăsat şi îşi făcea cruce: — „Doamne, Doamne, fie-ţi milă şi îndurare de păcatele noastre !"

Singura fiinţă cu care nu pregeta să stea de vorbă despre moştenitorul Năpădenilor, ori de câte ori rămâneau între patru ochi, — era credincioasa doică a lui Vania, Irina. Şi ea era bucuroasă să-şi verse sufletul faţă de acest boer, cu care se simţea legată de dragostea lor comună.

Scrisoarea Nataliţii care-i comunica autorizaţia de întrevedere, l-a emoţionat adânc, dar parcă nu îndrăznea să-şi manifeste bucuria faţă de Smaragda şi în acelaş timp se simţea în mare încurcătură.

Instinctul îi spunea că, cel puţin la prima întrevedere cu Vania, ar fi mai bine să lipsească Smaragda.

Dar nu îndrăznea măcar să nu insiste ca şi mama să meargă împreună cu el să-şi vadă băiatul.

Smaragda Theodorovna, însă, aflând vestea, îi declară ca despre un lucru dela sine înţeles:

— „Trebue să mă duc numaidecât şi eu mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

târziu la Kiev să aduc pe Maşa dela institut. Iar anul, nu putem lăsa amândoi moşia... Du-te dumneata la Odessa şi vino cât mai degrabă acasă"...

După o scurtă pauză, Smaragda adăugă:

— „Trebue să duci acolo şi ceva straie şi albituri. Şi-o fi dat ca totdeauna totul la calicii lui şi umblă în zdrenţe".

Iorgu se înseninâ:

— „Bine!" — răspunse el: „dar am să-i cumpăr eu şi la Odessa tot ce va trebui".

Ştirea că „i s'a dat voie boierului să vadă la temniţă pe conaşul Vania", a fost îndată dusă în sat de Mariţa, sora lui Vasile Cornea al Ilenuţii, şi a pricinuit o mare agitaţie.

In jurul arestării lui Vania se crease îndată o legendă care trecuse de mult ţarina Năpădenilor.

Şi, deşi zămislită în Năpădeni, legenda revenea la vatră îmbogăţită şi înflorită cu cât se întindea mai mult şi cu un caracter de autenticitate tot mai indiscutabilă.

La Ţiuleni, la Boroseni, într'o margine a judeţului, ca şi la Cuhureni sau la Cobălnea, la celalt capăt, între bătrâni, adunaţi la „casa de obşte", între femei strânse cu furca pe prispa vecinii, caşi între copii la joc, se pu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

teau auzi veşti şi comentarii din ce în ce mai fantastice:

— „ Ai auzit, măi vere, despre băietul lui conu Iorgu din Năpădeni ? A scos ochii din *pătretul* împăratului"...

— „Vai, mamă dragă, îl ţin în lanţuri, ferecat la zid, la temniţă, pe un ostrov înconjurat de apă"...

— „Măi băieţi, moş Gheorghe o spus că Vania al boerului din Năpădeni îi băgat la ocnă, pentru că zice că nu vrea să fie boer ci ţaran, că e fecior al bucatarului, că vrea să facă dreptate ţaranilor împotriva cinovnicilor"...

Legenda a fost sortită să trăiască, să ia proporţii mai grandioase şi, în decenii, să devie aproape o parte din folklorul popular al Basarabiei: povestea despre un fiu de boier mare care singur s'a răsvrătit împotriva ocârmuirii şi e dus la ocnele de pe marginea pământului şi e ţinut în fund, după uşi ferecate, pentru ca să nu ridice tot norodul şi să facă dreptate ţărănimii...

Se înţelege dar interesul viu pentru vestea adusă de Mariţa.

Ilenuţa Cornea, ducând merinde bărbatului său care era cu plugul tocmai în colţul spre Cucernica, de lângă isvorul Tudosiei, era stă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pânită, mai mult ca oricine din sat, de această veste.

Ea pronunța foarte rar numele lui Vania.

Dar, din când în când, protesta împotriva versiunilor defavorabile care, la început, se strecurau la adresa *aristantului*.

— „Nu vi-i rușine să vorbiți așa ! E pedepsit pentru dreptate, pentru că are durere pentru nevoile și dreptățile noastre ! E mare păcat și-i mânia lui Dumnezeu ceeace spuneți!"..

Când, odată, Irina îi repetă zvonul despre cele „două jidauce", de care-i făcuse parte conu Iorgu, Ilenuța a fost prinsă de un acces violent de lacrimi.

— „Vai de mine, mătușică, nu-i adevărat, e minciună stârnită de vrăjmașii noștri... Nu știi matale ce cuget are ?"

Acuma, după ce-și descărcase traista, se retrase puțin pe poenița din jurul isvorului Tudosiei, și se așeză între crengile roșii de corn, abia îmbobocite, înfundată în gânduri.

Peste câteva clipe se ridică, pornind îngândurată în spre sat.

Acasă scoase din ladă un prosop alb, brodat la margine cu un desen neobișnuit: între conuri verzi și roșii, un dreptunghiu prelungit, negru, tăiat de o dungă albastră și, în colț, parcă două ieroglife, simbolizând niște figurine omenești îmbinate, cu brațele contopite într'o dunguliță.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

Privi mai multe clipe desenul, apoi își șterse lacrimile și se îndreptă spre casa Irinei:

— „Tușică dragă, boerul se duce la *Ades* să vadă pe conașul Vania, — are voc. Are să-i fie bucurie să vadă că nu-i uitat de noi. M'am gândit că ar fi bine să ceri matale dela boier, să-i ducă din partea matale prosopul cela cu maci roșii și eu îi dau pe aista".

— „Vai de mine, Ilenuță, tocmai aista ! Tare-i slut și fără rost. Să dai mai bine pe cela cu floricele albastre și cu cruciuliţe roșii".

Ilenuța se roși și, după câteva clipe de tăcere, spuse hotărît:

— Nu, tușică, aista. Știu eu ce-i place".

Irina o fixă un moment drept în ochi, apoi, pentru prima oară privi cu mai multă băgare de seamă desenul:

— „Bine, fată !" — rosti ea, lungind cuvintele. Apoi o îmbrățișă și îi luă prosopul.

Vania își pierdu răsuflarea când feldwebelul Țigănaș îi anunță vizita tatălui.

— „E și mama ?" — îi scăpă fără voe, și, cu mânile aduse la piept, el parcă implora un răspuns dela Țigănaș.

— „Nu... bătrânul singur. Sdravăn bărbat. Cum de ai eșit așa de mărunțel ? Aduci, se vede, cu mama".

In sala joasă, de după grilaj, statura ma-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdm1901-1932

sivă a lui Iorgu Răutu parcă vădea şi mai mult cadrul mizerabil în care aveau loc întrevederile arestaţilor.

Vania deodată îşi puse întrebarea cum va putea vorbi cu tatăl său, întrucât acesta nu ştie rusește, iar Ţigănaş de mai multe ori. cu îndărătnicie, tăgăduise, în ciuda numelui, obârşia sa moldovenească.

Dar această obârşie a fost acum descoperită, chiar prin faptul că Ţigănaş, fără protestare, a asistat la convorbirea dusă în moldovenește.

— „Iată, băete, am venit", — începu Iorgu Răutu tulburat: „am venit... Mama n'a putut... Maşa e la institut la Kiew... Apoi acuma e lucru pentru păpuşoaie... Grâul a eşit foarte bine din iarnă... Tu, cum mai mergi cu sănătatea ?"

Vania cu greu îi răspundea la întrebări. Amândoi îşi dădeau seama de lipsa de interes a vorbelor exprimate, dar nu îndrăzneau să atingă subiectele care, singure, îi interesau.

Iorgu Răutu rezemat de reţeaua de sârmă, parcă sorbia din ochi figura slăbuţă şi palidă de după celalt grilaj.

Deodată o mişcare atât de suggestivă şi până atunci nevăzută la fiul său, stoarse din pieptul uriaşului un gemăt de plâns: Vania, nervos, îşi dusese degetul la tâmpla stângă...

— „Măi băiete, măi băiete, mama te iubeşte,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

dar nu poate veni... Maşa e la institut la Kiew, va trebui să meargă acolo... Apoi aratul... semănăm păpuşoi... grânele sunt bune"...

Aici darul inventiv al lui Iorgu Răutu se secă, şi cu sonoritate excesivă, el îşi suflă nasul.

Vania tăcu, luptându-se şi el cu lacrimile pentru ceeace n'a fost spus de tatăl său. El stătea apăsându-şi cu putere pieptul cu amândouă mânile.

In tăcerea care se întinse, răsunară între cele două reţele de fier paşii lui Ţigănaş, care părea impresionat de ceeace nu înţelegea, de ceeace nu era spus, între tată şi fiu...

— „Măi băiete", — puse deodată bătrânul întrebarea care mereu îi tulbura gândul: „Măi băiete, te-o fi prins cu adevărat în pat cu două jidauce ? Măcar să fi fost una, dar două !... Măi băete, am fost şi eu pe vremea mea varvar, zmău... dar două!..."

Ochii albaştri blajini, nedumeriţi, care priveau îngroziţi pe Vania, îl făcură pe acesta, fără voie să surâdă:

— „Am fost arestat cu Moisc Roitman în pat... ţi-or spune şi jandarmii".

— „Auzi, frate, ce mincinoşi blăstămaţi, brebre-bre !" — izbucni cu necaz şi totodată bucuros şi uşurat Iorgu.

Urmară din nou câteva momente de tăcere.

— „Măi băiete", — reluă, însfârşit, conver-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

saţia, tatăl: „am orânduit cu banca lui Brodski, ca ori de câte ori s'or sfârşi paralele aicea, să mai trimeată câte o sută de ruble... N'ai nevoie de ceva ? Ţi-a trimis mama nişte straie şi albituri, şi Irina, două prosoape înflorite... Şi o cruciuliţă care, spune că-i blagoslovită şi te roagă s'o porţi întotdeauna".

Vania parcă voi să pună o întrebare, dar apoi, brusc rosti:

— „Tată, să vezi aici pe Tania Lungu, logodnica mea, care s'a îngrijit mult de mine, şi cu ea te poţi mai bine înţelege ce-i de trebuinţă".

Iorgu rămase uimit:

— „Logodit ?... Tania Lungu ?... O fi fata lui Gheorghe Gavrilovici Lungu din Zemstva din Bender ? Mama, Caterina Matveevna, e femee tare cum se cade... dar au ei o fată în vârstă de măritat ?... Eşti logodit ? Şi n'am ştiut nimica !... Bre-bre-bre !"

Bietului bătrân, în faţa fiului său atât de neînţeles, nici nu i-a venit în gând întrebarea dacă şi acesta e în vârstă de însurat.

Din nou isvorul conversaţiei secă.

Dar aici, din fericire, feldwebelul Ţigănaş tuşi expresiv şi, zornăind cu cheile, anunţă :

— „A trecut de mult ceasul".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr/1901-1932

CAP. XIII.

PROSOPUL.

Intrevederea cu tatăl său învederă din nou pentru Vania înstrăinarea fatală de familia lui.

Nu numai lipsa mamei dovedea cât de șubrede sunt legăturile lui morale cu cuibul boieresc din Năpădeni, — dar, mai cu seamă, neputința de a găsi chiar în aceste clipe tragice un interes comun, un subiect de conversație cu bătrânul Iorgu Răutu, făcea cu atât mai acută această înstrăinare. Și cu atât mai mult cu cât își dădea seama de afecțiunea reală a tatălui, la care și el, în fond, ținea foarte mult pentru firea lui simplă și blândă.

Totuși el nu se simțea străin și de satul Năpădeni.

Desfăcând pachetul de rufe ce-i fusese adus, el se opri înduioșat asupra prosoapelor brodate ale mamei Irina.

Dar desenul ciudat al unuia din ele îi atrase băgarea de seamă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fără multă sforţare înţelese: era, acolo, stilizat în cusături, episodul romantic din poiana cu izvorul Tudosiei, — între tufele roşcate de corn şi cele verzi de porumbrei, şuviţa de apă care curge din coasta neagră, era reprezentată în pătratul negru prin dunga albastră, — iar dânsul cu Ilenuţa, prin ieroglifele îmbinate...

Ce dovadă putea fi mai vie, că e legat de acest colţ al ţării, unde Ilenuţa, — care nu ştia să scrie — desigur stăpânită de gândul la dânsul, îşi întrupa în broderia aceasta ceasurile de fericire trăite împreună? Poate găsi el o legătură în viaţă mai adâncă şi mai trainică ?...

Evocarea legăturii cu Năpădenii veni tocmai în clipele de mare depresiune sufletească.

Corespondenţa stabilită cu lumea din afară aducea numai veşti tot mai triste.

Alexandru Levi a murit în închisoare.

Vania îl cunoştea puţin, în fond, dar de icoana lui era legată amintirea primului contact cu literatura clandestină, cu cuvântul liber, — amintirea emoţiilor şi nădejdilor trăite după trezirea vocaţiunii de revoluţionar.

S'a stins, lovit de ftizie, şi Petea Stan, tovarăşul din copilărie, cu care, ani de zile, trăise

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dr=1901-1932

în aceiași cameră, — bunul prieten care îi ușura lui Vania atât de mult sarcinile școlare și care cu idealismul lui neprihănit și neclintit îl întărea adesea sufletește...

Și iată-l țărănă...

Decc și pentruce s'a născut, decc și pentru ce a trăit, a suferit, a nădăjduit ?...

Dar a trăit, sau a fost numai o iluziune, un vis ?

Și în viața obștească se întrona tot mai mult triumful puterilor întunecate: reacțiunea fără nici un luminiș, orgia și sadismul de represiune, beția de plăceri mărunte și vulgare, noaptea tot mai adâncă...

Vania nici nu-și dădea seama cum, pe nesimțite, credința lui naivă în triumful apropiat al revoluției se risipea, și el nu mai vedea înaintea lui decât dominațiunea nesfârșită a întunericului.

I se va stinge viața în închisori, în svârcoliri neputincioase, fără nici o nădejde.

Din toate părțile veneau știri despre distrugerea desăvârșită a falnicei falange de luptători, — peste tot lașitatea, deserțiunea, apostazia.

Kwiecinski, — un agent provocator.

Boria Hofman, vechiul comunard din hotelul Blumberg, — pocăit și denunțător.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1901-1932

Şi atâţia alţii...

Şi acum Levi mort, Petea Stan mort, tovarăşul Maurul nebun...

Marat executat... Şi Andrei Rechinul...

Ah ! vibraţiunile acelea ale frânghiei încordate...

Undina la Schlüsselburg...

Cugetul lui Vania era adânc tulburat.

El îşi aducea aminte de suggestiunile Undinei, din noaptea neuitată, pe bulevardul Nicolae: — „Un revoluţionar e dator să-şi facă cinstit examenul conştiinţii şi să nu-şi pue pe umeri povara ce n'are putere s'o poarte. E mai bine şi pentru el şi pentru alţii"...

Nu şi-a luat el, Vania, o povară peste puterile sale ? Şi o poate purta acum, când credinţa i se clatină ?

Conflictul sufletesc, ciudat, se întrupa în două icoane: Undina şi Ilenuţa.

Ilenuţa simboliza primordiala putere vitală, dorul de viaţă, de fericire, setea de dragoste, triumful instinctului de conservare, nostalgie după linişte, după echilibru, după împăciuire cu mediul în care s'a născut.

Dar Undina ?

Chemarea conştiinţei, ridicarea forţelor mo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

rale răsvrătite, setea de lumină, afirmarea voinţii, a individualităţii proprii, chiar în război cu lumea întreagă...

Şi totuşi, straniu, în viziunea lui, aceste două icoane feminine se contopeau.

Cu greu putea el să evoce distinct aceste figuri blonde, cu ochi albaştri, cu siluete svelte şi mlădioase, cu radiarea puterii şi bucuriei de viaţă, în tremurul adânc al aceleiaşi voci de contralto.

Şi, pe neaşteptate, în faţa acestei imagini sintetice, îi răsări amintirea figurii brune cu ochi căprii şi cu silueta băeţească, neisprăvită, a Taniei.

Aceasta nu îi cere nimic, nu-i pune nici o problemă, — se jertfeşte...

Vremea se scurgea.

Dar, într'o zi, scrutând pereţii celulei sale, în partea ce fusese acoperită de pat înainte de a fi fost tras în mijlocul camerei, descoperi, sgâriată cu vârful acului, semnătura Fany-ei precedată de următoarele rânduri:

„Pentru tovarăşii ce-mi vor urma în această celulă, transcriu aici aceste versuri, după Nadson, care mi-au dat putere şi nădejde în clipele de îndoială":

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Prietene, frate, sărmane învins, strivit de durere !
„Ah! Fie stăpâne pe glob minciuna și răul, —
„Ori cine-ai fi tu, să crezi că în veci lumina nu piere !
„In lumea cernită de sânge aștearnă-se hăul;
„Să fie sfărmat, pângărit, călcat în noroi idealul,
„Și lacrimi să curgă în șiroae și fără de vină;
„Să crezi, — e ceasul aproape, și în praf se prăvale Baalul,
„Și iarăși se întoarce între oameni iubirea divină !

* * *

„Nu în cununa de spini, — nu sub povara grozavă
„De lanțuri,—nu cu crucea pe brațe trudite,
„Veni-va ea pe pământ strălucind de putere și slavă,
„Cu facla-i vestind isbăvire mulțimii robite, —
„Și nu vor mai fi nicăeri nici călăi, nici inimi de câne,
„Morminte fără de cruci, nici furci blăstămate,
„Nici juguri de robi, nici uri și războaie păgâne,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/index1901-1932

„Surori și soții văduvite, și mame
îndoliate....

* * *

„Nu spune, iubite, că e numai vis,
o nădejde deșartă
„Triumful iubirii! Aruncă-ți privirea
în zare:
„Atât de adâncă e noaptea și viața e moartă,
„Și lumea nebună de vrajbă năpranic tresare,
„In doru-i nestins de iubire, ea cheamă frăție
și pace.
„La ruga-i fierbinte se stinge sămânța
vrăjmașă a urii,
„Se împrăștie norii de vrajbă, — demonul
zavistiei tace,
„Și Omul se înalță, în triumful iubirii,
stăpân al naturii".

A !... Biata Fany, despre a cărei icoană el nu putea judeca decât după buclele de păr roșu, strânse fir cu fir și păstrate de el într'un plic la piept.

Și ea, sărmana, avea clipe de îndoială și căuta reconfortul în aceste versuri inspirate dar greoaie...

Dar pe ce temeiu se poate zidi credința în triumful iubirii, căreia omenirea, până

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/marti1901-1932

acuma, îi hărăzise numai cununa de spini și cupa de cucută?

E prea adâncă noaptea și lumea se sbate în doru-i nestins de lumină, iubire, frăție și pace?

Dar calea istoriei e tăiată prin atâtea cimitire de noroade care s'au stins în așteptarea veștii de isbăvire!

Și totuși Vania citea și recitea aceste șiruri candide și greoaie și, parcă fără voia lui, în imaginea sintetică de fecioară blondă și svelță, răsăreau tot mai mult trăsăturile Undinei luminată de ochii ei senini și adânci ca lacuri de munte:

— „In tine, Vania, eu am încredere", — răsuna adâncul contralto al vocii.

...și vremea curgea...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

CAP. XIV.

DIN NOU JURNALUL LUI ION RĂUTU.

11 Iunie 188...

Astăzi se împlineşte un an de când am văzut ultima oară pe Verocica, în mansarda ei din strada Voronţov.

Un an!...

Numai un an...

Şi, în curând, se încheie un an întreg de când am fost arestat cu Moise Roitman.

Un an *întreg*...

Parcă ieri numai, m'am despărţit, vibrând de entuziasm şi nădejde, de Undina, — dar ce nesfârşită curge, din zi în zi, vremea...

Când vreau să mă opresc asupra celor trăite în cursul acestui an, mi se pare că sânt în vid, în afară de timp şi de spaţiu, nu găsesc pentru memoria mea puncte de reazăm, afară de câteva clipe grozave, ca dispariţia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui Andrei Rechinul, care se condensează într'o intensă durere, cu atât mai vie, cu cât parcă este înnecată într'o prăpastie neagră a neantului.

Şi, în acelaş timp, fiecare zi parcă n'are sfârşit; ceasurile se extind în veacuri şi clipele stau ca imobilizate în nesfârşire.

Parcă n'am trăit toată această vreme, şi totuşi când mă gândesc la adolescentul de acum un an, nu-mi vine să cred că Vania Răutu de atunci este acciaşi fiinţă cu Ion Răutu de astăzi.

Am ajuns la maturitate? Înţeleg mai bine viaţa? Sau sânt târît în mlaştină, sânt cuprins de un proces de descompunere morală, de întunecare a conştiinţei?

Câteodată mă simt umilit, mi-i ruşine de mine, când mă compar nu numai cu Undina, cu sufletul ei cristalin, dar şi cu Moise Roitman, Ion Prestea, Vasile Giurilă sau chiar Grişa Goncev.

Aceştia nu cunosc îndoiala, nici sbuciumul sufletesc, această tortură morală în care mă sbat căutând cărarea vieţii.

Este o superioritate sau, dimpotrivă, dovada unei structuri psihice primitive, care reduce toată viaţa sufletească, faţă de lumea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
romanulromanesc.ro/carti1901-1932

din afară şi de problemele existenţei, aproape la un reflex?

In fond, în această privinţă, ce deosebire există între Ilenuţa şi Verocica?

Ilenuţa, copil al naturii, cu mintea nesofisticată, şi inima candidă, nu cunoaşte nici ea îndoiala.

Fără şovăire, fără sbucium sufletesc, ea păşeşte în viaţă cu fermitate şi siguranţă, chiar cu eroism, tot cu atâta naturaleţă cum şi respiră, doarme şi parcurge tot circuitul proceselor fiziologice.

Această structură psihică n'a fost cucerită, nu-i vine ca rezultat al unor chinuri sufleteşti, al unui triumf al cugetului, al unei biruinţi asupra pornirilor întunecoase ale firii sale.

Aşa a fost aruncată în lume, cu toate aceste însuşiri din care viaţa ei se desfăşoară, cu aceiaşi necesitate de fier cu care corpurile cereşti se mişcă sub impulsiunea legilor de gravitaţiune.

Ea este un copil al naturii, un organism primitiv, pe primele trepte ale evoluţiunei umane.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar Verocica?

Din înălțimile ei de viață morală intensă, nu descrie ea, în fond acelaș circuit al vieții impus de firea ei de la început, după însușirile care i-au fost *date*, pentru care n'a cunoscut sfâșieri sufletești, îndoieli, lupte cu sine însăși?

Din ziua în care și-a dat seama de rolul tatălui său a fost aruncată și ea în viață, ca un bolid care, desprins dintr'o planetă, în urma unui cataclism, urmează orbitele dictate de legile naturii.

Și pentruce trec eu prin atîtea chinuri, îndoieli și sfâșieri?

Când mă gândesc la Năpădeni la Ilenuța, când caut să mă adâncesc în tainițele sufletului meu, simt că lutul din mine mă trage la viața aceia, pe care o trăiește mulțimea anonimă, majoritatea covârșitoare a lumii, dominată de instinctul de conservare, de egoismul elementar, fără jertfire de sine, pentru că și în eroismul său, un suflet ca al Ilenuții nu se jertfește, ci se supune firii sale.

Dar însăși Verocica, în fond nu simte altfel.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dr=1901-1932

Ea îmi spunea în mijlocul feeriei nopții aceleia de Iunie:

— „Un revoluționar trebuie să fie întotdeauna gata pentru sacrificiul suprem. Nu-i poate fi tolerată fericirea personală, nici dragostea și poezia. *Pentru mine e o ușurare conștiința jertfei ce o aduc*".

Aceste cuvinte sunt încrustate în creerul meu, ca arse cu fierul roșu...

Și pentruce mi-a spus ea: „In tine Vania, eu am încredere"...?

De atunci mă revoltă apăsarea lutului ce-l simt în mine. Nu pot accepta viața care mi se pare că e potrivită cu firea mea, — în fond pașnică, blajină, incapabilă de ură, care ar dori să trăiască în pace cu toată lumea și are oroare de luptă.

Aceste porniri firești le descopăr în mine de câte ori îmi fac examenul conștiinței, și totuși mă revolt împotriva lor.

Acesta, poate, este tot fondul răsvrătirii mele: conștiința nu-mi iartă să mă supun îndemnurilor firii mele; *cugetul* — împotriva firii! — îmi impune datoria de luptă, de jertfă, de eroism.

E o inferioritate?

Fiziologii ne spun că în reacțiunile organismului la înrâuririle lumii din afară, scânteia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?rdr=1901-1932

de conştiinţă apare ca un rezultat al lipsei de adaptare a organizmului la mediu.

Un copil când învaţă să umble trebuie conştient să-şi diriguiască mişcările, caşi omul care se urcă pentru prima oară pe bicicletă. Dar, în urmă, când organismul său e perfect adaptat la necesităţile mersului, toate mişcările lui sânt reflexe inconştiente, — echilibrul pare tot atât de natural şi străin de voinţă ca şi procesele fiziologice.

Toată îndemânarea technică, toată rutina în diferite ramuri de activitate, la urma urmelor, se reduce la reflexe, la procese inconştiente.

Un organism perfect adaptat ar fi şi cu desăvârşire inconştient.

Numai un hiatus în adaptare, sau o complicaţie, un accident, care cere o readaptare la condiţiile schimbate, necesitează intervenţia intelectului sau a conştiinţii.

Toate achiziţiunile gândirii omeneşti, caşi toate progresele morale, sânt fructul căutărilor, al eforturilor, şi deci al chinurilor, al ezitărilor, al sfâşierilor.

Marile invenţiuni ale ştiinţii, caşi creaţiunile artei, caşi religiunile noui, sânt isvorâte din lupte şi frământări.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori1901-1932

Adesea am invidiat seninătatea și hotărîrea cu care își duc povara vieții un Moise Roitman sau un Ion Prestea.

Dar, în fața lor, se ridică icoana lui Avram Zalkind, — „talmudistul".

Acesta stă la răscrucea marilor cărări istorice. Într'o direcție îl îndeamnă înțelepciunea milenară a talmudului, iar în alta filosofia revoluționară a lui Karl Marx.

Și atunci mă întreb, ca bunul Bramin al lui Voltaire: Dacă ar atârna totul numai de actul meu de voință ași renunța oare la sbuciumul, la îndoielile și la sfâșierile mele pentru seninătatea și echilibrul lor sufletesc?

20 Iunie.

Am recitit expansiunile mele de adineauri.

Vanitatea omenească cu multă iscusință și subterfugii știe să-și găsească o satisfacție.

Desigur, cărarea vieții aleasă conștient prin studii, reflecțiune și gândire, constituie o mare superioritate morală și intelectuală.

Dar aceasta înseamnă că numai o convingere, care se impune judecății și conștiinții ca un adevăr necontestat, poate da o directivă morală.

Jertfa de sine nu poate fi justificată decât dacă convingerea îți spune că ea este adusă realmente pentru triumful adevărului, al

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/r1901-1932

dreptății, pentru biruința idealurilor superioare ale vieții ca o condițiune a progresului.

Dar nu din amor propriu, din mimetism moral, de teama judecății altora, — adecă în fond din lașitate, din lipsă de consistență morală!

Am eu această convingere?

Din evanghelie, pe care, în lipsa de cărți, am citit-o de atâtea ori, răsare icoana lui Christ, care se jertfește pentru isbăvirea lumii...

Și el a avut clipa grozavă de îndoială, când se ruga să treacă pe lângă el cupa suferinții.

Ce creațiune minunată și groaznică a sufletului chinuit al unui popor condamnat la rătăcire și la căutarea isbăvirii!

Pot ajunge eu la convingerea, care să-mi impună jertfa de sine ca un act suprem de triumf moral?...

26 Iunie.

Am întrerupt pentru mai multe zile acest jurnal, cheltuindu-mi, în aparență, vremea în ocupațiuni puerile.

Am bătut în părete prosopul brodat al Ilenuții.

In mijlocul lui am fixat capul lui Christ cu cununa de spini.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ridrr1901-1932

Ilenuța, ca dorul de viață, ca strigătul instinctului de conservare, pe de o parte, — și chemarea la jertfă a Undinii, simbolizată în cununa de spini a lui Christ.

Între acești doi poli oscilează tot timpul sufletul meu.

Ieri am avut întrevederea cu Tania.

Cu toate că o văd la fiecare șapte zile, gândul meu, în cursul lui nesfârșit și neîntrerupt între Ilenuța și Undina, aproape că nu se oprește asupra Taniei.

Și, fără doar și poate, ea ocupă un loc mare în viața mea.

Ce-mi spune Tania? Ce reprezintă ea cu figura ei atât de puțin romantică, silueta ei neformată, cu linii neprecise, fața rotundă, gura mare, nasul diform, obrajii adesea inflamați? Ce radiază ochii ei, în care scânteiă totdeauna atâta voie bună ? Ce răsună în vocea ei insinuantă, cu tot timbrul ei nazal?

Ea nu-mi cere nimic, nu mă chiamă nicăieri, nu mă îndeamnă niciunde...

Și totuși...

Nu știu dacă Undina își aduce aminte de admirația candidului băetan, pe care l-a încrucișat odată în viață...

Ilenuța desigur că se gândește la mine, cât îi îngăduie viața ei de muncă și griji. Dar ea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

singură, cu voință, s'a înlăturat pentru totdeauna din calea mea.

Tania, nu mă îndoiesc, se gândește mereu, e prezentă totdeauna. Mă simt învăluit de afecțiunea și îngrijirile ei.

Nu mă chiamă la jertfă, nici nu afirmă triumful forțelor primordiale ale vieții.

Ea e străină și de poezia izvorului Tudosiei, întrupată de Ilenuța, și de poezia chemării eroice pe care o respiră Undina.

Resemnarea...

Viața acceptată fără discuție, ca o necesitate, cu scăderile și cu nimicurile ei grozave, ca o sarcină care găsește în sine însăși justificare și răsplată.

Ea nu-mi cere nimic, nu mă întreabă nimic, acceptă ca naturale toate exigențele mele, colindă prin toate librăriile în căutarea unei cărți, pierde ceasuri pentru a-mi pregăti o prăjitură, îmi drege ciorapii, îmi coase nasturii căzuți, aleargă în toate zilele până la marginea orașului, unde se află închisoarea mea.

Și în fața ei nu simt nici o jenă, nu mi-e rușine de micimile și urâciunile mele...

In adevăr, ce fiară abjectă și absurdă este, în fond, și omul!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

2 *Iulie.*

Numărul Cinci trece printr'o revoluţie, sau, mai bine zis, printr'o furtună.

Alaltăieri, Hans Wagner, jandarmul originar din Tarutino, în ţinutul Ackermanului, a fost arestat.

Printr'un accident stupid, neglijenţă isvorîtă din lunga impunitate, — o fiţuică cifrată uitată, — rolul lui a fost descoperit, şi după o scurtă supraveghere, a urmat percheziţia generală în închisoare şi arestarea.

Ca printr'o minune am putut salva creionul meu, dar jurnalul, acest teanc diform de petece de hârtie de toate culorile şi formatele a fost sesisat.

Dumnezeu ştie, dacă, şi când îl voi mai revedea!

Dar ceeace este mai grav, „ochiul" meu de lumină, gaura din scutul ferestrei, a fost descoperită.

Şi iată-mă în altă cameră.

Ciudat! Nu sânt prea impresionat de acest mic cataclism.

Sânt acum mai interesat de procesul ce se petrece în mine însumi, decât de evenimentele din afară ce ar putea fi întrezărite prin fereastră.

Ceeace este şi mai grav, — nici soarta bietului Hans nu m'a tulburat prea mult.

Aflând despre arestarea lui, prin telegrafia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui Danilov, care mă prevenea să iau măsuri în vederea percheziţiei, primul meu gând n'a fost la dânsul, ci la primejduirea corespondenţii noastre.

Iarăşi, biată vită omenească!....

20 Iulie.

Tania a reuşit să-mi transmită, cu toate autorizările cuvenite, ultima ei fotografie.

Un chip băieţesc, cu părul tăiat şi mai scurt ca înainte „în ariciu", bustul redus şi plat, strâns într'o bluză cu nasturi până 'n bărbie, — nimeni n'ar putea ghici în această figură o fată de optsprezece ani, în măsură de a juca rolul de „logodnică politică" în faţa autorităţilor închisorii.

Biata Tania...

21 Iulie.

Am fixat şi în camera mea nouă — Numărul Şeptesprezece (!), — fotografia Taniei la părete pe prosopul Ilenuţii, sub capul lui Christ...

Biata Tania...

2 Noembrie.

N'am scris de multă vreme.

Am citit şi am gândit mult, dar, nu ştiu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.romanulromanesc.ro/ro/1901-1932

pentruce, n'am avut chef să scriu, parcă mi-a fost teamă să dau o formă precisă gândurilor mele.

Dar poate, inconştient, am fost frământat de o aşteptare şi o nădejde.

Era natural, faţă de puţina importanţă a acuzaţiunilor ce mi se aduc ca înainte de iarnă să fie luată hotărîrea în afacerea cercurilor de auto-instrucţie, pentrucă transporturile — după terminologia oficială „în locurile îndepărtate" sau în cele „mai puţin îndepărtate", — nu pot avea loc decât până la căderea omătului în Siberia, — sau mai bine zis până la îngheţul râurilor.

Tania ştie că ancheta e isprăvită şi dosarul e trimis la Petersburg.

Paciewici a spus tiotei Nataliţa, — care, cine ştie cum, a parvenit să i se impună, — că toată afacerea n'are nici un interes în sine pentru ocârmuire, dar că Ion Răutu, un tânăr fanatizat şi un temperament pornit, care va fi chemat odată în fruntea unei mari averi, chiar „pentru binele lui" trebuie, pentru o bucată de vreme, să fie izolat şi supraveghiat.

Acum, desigur, va trebui să aşteptăm deciziunea cel puţin până în primăvară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

Dacă nu voi fi eliberat, — până acuma cauţiunea oferită de tatăl meu, a fost refuzată, — dacă nu voi fi eliberat, am înaintea mea o iarnă întreagă de lucru şi gândire.

Citirile şi studiile mele încep să mă intereseze prin ele înşile şi să-mi dea multă satisfacţie.

Pentru ele parcă mă împac şi cu închisoarea!...

„Legăturile" au fost, după arestarea lui Wagner, mai repede şi mai uşor restabilite decât îmi închipuiam.

Curioasă este firea omenească, — uşurinţa cu care se expune primejdiei evidente!

După fiecare erupţiune a unui vulcan, lava care inundă satele sau oraşele, ajunge temelia unei noi aşezări omeneşti.

Acest fenomen, prin sine însuşi, pune problema morală care mă torturează şi din a cărei cauză, corespondenţa mea cu lumea din afară lâncezeşte.

Ce forţă împinge acuma pe Vasiliev să păşească pe urmele lui Wagner?

Lipsă de imaginaţie? Indiferenţa în faţa primejdiei ? Răsvrătirea ? Conştiinţa ? Simţul acut al datoriei?

Blăstămată chestiune !...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaroslit.ro/mdr/1901-1932

10 Decembrie.

N'am nici o veste despre Zalkind.

M'am gândit acum la el mai mult decât la oricare altul din vechii prieteni.

Simt un fel de fior când îmi aduc aminte de ultima noastră convorbire, înainte de plecarea mea la Odessa, când cu crahul lui Marat.

Il preocupa problema raporturilor dintre spirit şi materie, în legătură cu concepţia materialismului istoric.

Acuma mi se pare că n'aşi putea răspunde cu aceiaşi uşurinţă ca atunci.

Dacă procesele psihice nu sânt decât reflexul proceselor fizice, atunci ce rol efectiv poate avea intelectul şi toată viaţa noastră sufletească?

Nu mai ţin minte cine a spus că, dacă am cunoaşte toate mişcările atomilor de materie într'un moment dat, am putea şti de mai înnainte ziua precisă, când, din nou, crucea va lua locul semilunei pe catedrala Sfintei Sofii din Constantinopol, chiar dacă am ignora toate războaiele şi luptele religioase.

In ultimă analiză, pentruca o porţiune de materie, un număr de atomi, care au luat consistenţă în forma semilunei de pe acea cupolă, să fie depărtată şi înlocuită de un alt grup de atomi, în formă de cruce, e necesară o serie de mişcări fizice, un joc de puteri pur me-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori1901-1932

canice, care se transmit în lumea fizică numai ca o serie de ciocniri între atomi, determinate de mișcările și ciocnirile anterioare.

Din punctul de vedere al unui proces fizic, material, nu are nici un rost toată viața sufletească: entuziasmul credinții, eroismul oștilor, geniul generalilor, înțelepciunea bărbaților de stat.

Cea mai genială ideie, din punctul de vedere al mecanismului mondial, nu poate pune în mișcare prin sine însăși nici un atom de materie. Atomul nu e mișcat decât de un alt atom, materia nu poate fi urnită decât printr'o forță fizică.

Anume procese fiziologice în creerul nostru, care se reduc la mișcări de atomi, la un pur mecanism, sunt reflectate în sfera psihică ca sentimente, idei, acte de voință.

Dar, din punctul de vedere al mecanismului, aci nu sânt decât două procese paralele, fără o înrâurire directă a unuia asupra celuilalt.

De milenii gândirea omenească se străduiește în zadar să găsească o legătură cauzală între ambele procese.

Dar într'o formă sau alta ajunge mereu la concepția leibnitziană de armonie prestabilită: două mecanisme de ceasornicărie, independente unul de altul, dar sincronizate.

Insă atunci, în economia mondială, toate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rtdr1901-1932

chinurile sufleteşti, toate creaţiunile geniului omenesc nu sînt decât un lux inutil de arabescuri, fără nici o valoare intrinsecă.

24 Decembrie.

Din nou ajunul Crăciunului, la închisoare!

Mă gândesc că în zilele acestea de iarnă cam o treime din omenire trece prin emoţiuni, în exaltare religioasă.

Arabescuri...

Tania mi-a adus iarăşi turte dulci muiate în lapte de mac.

Cum de n'am ghicit din anul trecut că ea este misterioasa „logodnică" ?

Astăzi ea părea mai solemnă şi mai înduioşată ca deobicei. Mi-a vorbit despre planurile ei, după terminarea şcoalei de moaşe şi subchirurgi din Odessa.

Legea stupidă, care cere ca orice cetăţean rus să nu poată călători sau chiar trăi fără paşaport în altă parte decât în locul de naştere, nu îngăduie să fie eliberat paşaportul unei femei fără autorizaţia tatălui sau, dacă e măritată, a bărbatului.

Gheorghe Gavrilovici Lungu nu pare dispus să acorde acest paşaport fiicei sale, după terminarea şcoalei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Biata Tania...
Arabescuri?...

Problema raporturilor între procesele fizice şi psihice nu mă lasă să mă gândesc la altceva.

Mi se pare că de ea atârnă problema răspunderii individuale, — ca şi toată problema morală.

Am citit cu multă atenţiune, pot spune cu nădejde şi teamă, „Istoria materialismului" de F. A. Lange.

Bietul om, îngrozit de deducţiunile logice din concepţia materialistă, întreprinde o lungă călătorie prin labirintul doctrinelor filosofice, dela Democrit şi Aristip, până la savanţii şi cugetătorii contemporani.

Dar n'am putut găsi la el răspunsul la întrebările care mă chinuiesc.

El nici nu are curajul de a vedea, împreună cu Hegel, în lumea materială un simplu proces de realizare a spiritului şi îi e groază de operaţia lui Karl Marx care a răsturnat cu fundul în sus doctrina hegeliană, şi care, în toate creaţiunile „spiritului" vede o simplă emanaţiune, o „supra-structură" a procesului material.

Şi, în concluziune, „Herr Professor" îşi trădează motivul intim al nesfârşitelor sale pe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

regrinări printre doctrinele metafizice: „Nu e decât un singur mijloc" — scrie el : „de a preveni alternativa erupțiunii revoluționare și a pieirii culturii sau a sumbrei stagnări ; dar mijlocul acesta nu constă în tunurile îndreptate împotriva socialiștilor și a democraților; el constă numai și exclusiv, *în răsturnarea la timp a materialismului* și în suprimarea antagonismelor pricinuite de ruptura dintre oamenii culți și popor... *Idei și sacrificii* pot salva încă civilizația și deturna drumul care duce spre o revoluție distrugătoare, spre calea reformelor binefăcătoare"...

Dar *cum* poate fi înlăturat, Doamne, antagonismul isvorît din însăși structura societății ca rezultat al unui lung proces istoric?

De unde se pot naște ideile, și ce poate impune sacrificiile care ar stăvili puhoiul forțelor elementare care duc spre revoluție?

Lange presupune rezolvită problema metafizică pe care nici nu îndrăznește s'o pună categoric.

Moluz sentimental și lături filosofice !...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

CAP XV.

COMPLOTUL.

Pe când Ion Răutu se exercita în aceste consideraţiuni filosofice, Tania Lungu eşind de la întrevedere, alerga, în bătaia vântului dinspre mare, cu capul înfundat între umeri, prin străzile îngheţate ale Odessei.

Cu fruntea încruntată, fără să privească în lături, ea nu se opri decât în piaţa de lângă catedrală.

Pe peronul staţiunii de tramvai, pe linia care duce la „Fontan", ea stătu mai multă vreme în ezitare.

Apoi, hotărît, ducându-şi cu gestul obişnuit batista la nas, sări în vagonul de tramvai, unde rămase tot timpul înghemuită într'un colţ ca un copilaş slăbuţ în paltonaşul ei negru, prea uşor pentru vânturile îngheţate ale Odessei, cu căciuliţa de astrahan trasă totuşi strengăreşte pe o ureche.

Când tramvaiul se opri lângă vila soţilor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Societatea Scriitorilor Români 1901-1932

Varnavin, la „Fontan", Tania Lungu, hotărîtă, sună la uşă.

Natalia Chirilovna, stabilită pentru sărbători la Odessa, o primi cu cordialitatea-i obicinuită:

— „Ce gând bun ai avut, dragă Tania ! Adineauri chiar i-am spus lui Varnavin că ar trebui să treacă pe la tine să petrecem ajunul împreună... Ia vino încoace să te văd !" — încheie ea sărutând pe Tania pe ambii obraji.

Anii au lăsat puţine urme asupra Nataliţii.

La cincizeci de ani ea era poate ceva mai planturoasă ca în tinereţă, blondul părului arăta mai deschis, dar ochii albaştri erau tot tineri şi vii, vocea tot adâncă şi duioasă, faţa tot tânără şi netedă, respirând acciaşi bucurie de viaţă şi acciaşi cordialitate.

— „Serioja, Serioja!" — strigă ea trepidând în felul ei: „Vino repede încoace să vezi ce musafir drăguţ avem. Domnişoara Tania, cogeamite logodnică... ha-ha-ha! Cum v'aţi logodit voi, dragii mei, cruzi copilaşi... cu caş la gură... Şi Vania, al dracului ştrengar, nu s'a trădat cu nici un cuvânt... şi eu l-am bănuit cu totul în altă direcţie... Vino aici dragă să stăm de vorbă până ce ni se va servi ceaiul... Serioja, îngrijeşte-te de ceaiu !"

Imensul şi docilul Serghei Semionovici Varnavin, vădit stăpânit de acelaş sentiment de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

admirație și dragoste pentru soția lui, se consacră supus grijilor de gospodărie.

— „Vino aici Taniușa... Ia loc aici pe canapea lângă mine... Nu mă pot deprinde cu ideia că ești fată mare și logodită... Și nimeni n'ar crede că piciul ista e pe cale să ajungă candidat la tronul Smaragdei Theodorovna, în județul S***. Vai de mine! Nici nu îndrăzneam să-i vorbesc de această perspectivă... Ha-ha-ha! Dar sânteți încă prea tineri, — și trebuie să mai treacă multă apă pe Nistru, lângă Năpădeni, până norodul, acolo, își va vedea noua lui stăpână".

Tania, foarte jenată și confuză se așează pe canapea, încovoiată, cu capul plecat înainte, cu mâinile, în care își întortochea batista, pe genunchi.

Ea nu îndrăznea să întrerupă expansiunile Natalici Chirilovna. Abia de vreo două-trei ori își aruncă sfios spre ea o privire implorătoare. Aproape înlăcrimată și mai roșie ca oricând, dânsa doar tușea ușor în încercarea de a opri curentul de ipoteze al Nataliții.

— „Dar sper că nebunul de Vania nu vrea să facă nuntă îndată după ce va eși din închisoare. Știu că nu mai are multă vreme de stat. Trebuie întâi să-și isprăvească universitatea, altfel Smaragda Theodorovna nu va consimți pentru nimic în lume... Nici moș Iorgu nu va

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr1901-1932

putea face nimic în această privință... Ce spune Vania ?"

— „El... El... Vania, nu spune nimic, nici nu se gândește la căsătorie", — rosti însfârșit, timid, Tania, dându-și o lovitură cu nodul batistei în vârful nasului.

— „Cum nu se gândește ? Dece atunci v'ați logodit?" — întrebă mirată Natalița, plesnind din mâni.

— „Nu sânten logodiți... e o ficțiune... Numai ca să-l pot vedea și să îngrijesc de el... Vania nici n'a știut, până ce nu mi s'a dat voie să-l văd, că eu l-am servit ca logodnică..."

— „A ! a-aaa !..." abia putu face Natalița de uimire.

Serghiei Semionovici Varnavin se poticni, scăpă lingurița pe jos, se plecă repede s'o prindă, răsturnă un scaun, vărsă paharul cu ceai abia turnat, — și se opri nemișcat, în loc, terorizat.

— „Ce faci Serioja ? Ce urs ești !" — ridică puțin vocea ei cristalină Natalița. Emoționată, apucă paharul și începu să servească ea însăși ceai Taniei.

Aceasta, cu buzele strânse, își frământă batista, fără să șteargă lacrima groasă care se lățea între nas și fața inflamată.

— „Nu e nimic !... Câte bucățele de zahăr vrei? Serioja să ne lași singure... Fetiță dragă", — îmbrățișă ea pe Tania: „eu nu înțeleg

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morri1901-1932

nimic... Cum ai venit la Odessa, cum s'au făcut lucrurile acestea ?... Vorbeşte-mi deschis, ca unei mame... Nu mai ştiu pentru ce te fereai de mine... Eu văd, înţeleg, — sânt femee, — că eşti nenorocită... Ce-i dragă, cu tine?"

Trupşorul întreg al Taniei aproape dispăru în braţele Nataliţii. Ea plânse, înfundat, în tăcere, multă vreme, mainte de a-şi începe spovedania:

— „Tiotia Nataliţa, eu aproape nu-mi aduc aminte de vremea când nu l-am cunoscut pe Vania... De copil mi-a fost mai drag ca fratele şi a fost întotdeauna foarte drăguţ şi bun... Dar el nu trăieşte pentru sine... Totdeauna i se pare că e vinovat de ceva şi că orice bucurie e păcat... Şi pe mine aproape nu mă băga în seamă... Eu nu înţeleg prea mult scrupulele şi aspiraţiunile lui... Ştiu, — toată lumea ştie, şi dumneata ştii, — că e o inteligenţă superioară, un suflet nobil; dar, ştii, şi de viaţa lui în familie... Nimeni nu s'a prea îngrijit de el... Nici el nu se poate îngriji... Când a fost arestat şi dus la Odessa, m'am gândit, — cu toate că moş Iorgu îl iubeşte, dar e slab şi străin în lumea aceasta, — că Vania e ca şi un copil părăsit... Atunci i-am spus tatii, — după ce am fost dată afară din liceu, — că vreau să mă înscriu la şcoala de moaşe şi subchirurgi de aici... Am venit şi am făcut, sub nume de logodnică, tot ce am putut spre a-i îndulci pu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţin viaţa la închisoare. ca să nu se simtă singur pe lume... Şi acum"...

Plânsul a tăiat vorba Taniei.

Natalia Chirilovna nu-şi putu nici ea stăpâni plânsul şi mângâiă căpşorul acesta tuns băieţeşte în ariciu:

— „Şi acum?..." — întrebă ea: „Îl iubeşti?"..

Tania îşi ascunse şi mai adânc faţa pe pieptul acesta cald şi mângâietor:

— „Îl iubesc!" — abia şopti ea.

— „Şi el ?"

— „Şi el... nu ştie nimic... nici nu se gândeşte la mine!"...

Natalia Chirilovna strânse cu şi mai multă putere la piept pe sărmanul copil, neştiind ce să spună şi cum să-l consoleze.

— „Şi acum, draga mea, ce va fi?"... — întrebă ea însfârşit: „Precum îl cunosc eu pe Vania, romantismul lui e altul... Nu ştiu dacă-i vei putea câştiga inima... E şi el încă un copil şi, desigur, e departe de a fi matur pentru a se lega... Noi, femeile, sântem, în această privinţă, mai precoce"...

Nataliţa, cu inima strânsă de compătimire, privea faţa plânsă a Taniei, pe care lacrimile şi emoţiunea nu o făceau mai frumoasă.

Aceasta însă, cu o sforţare de voinţă, îşi birui emoţia şi timiditatea şi începu hotărât să-şi spună gândul intim şi să-şi lămurească scopul care a adus-o la vila din „Fontan":

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

— „Tiotia Nataliţa, dragă, ai spus că sânt un copil... dar m'am gândit mult, şi să crezi că nu sânt nici nebună, nici egoistă. Ştiu că Vania nu mă iubeşte... Nu mă va iubi niciodată, nu mă poate iubi... Ştiu că nu sânt o femeie la care să poată visa el... Dar dumneata nu-l cunoşti, nu-i cunoşti sufletul... Eu văd că el se prăpădeşte... Acuma se chinuieşte mai mult ca oricând... şi... nu va trăi mult. Se crede dator să se jertfească, să-şi ispăşească conştiinţa de vină. — Dumnezeu ştie ce vină ! Eu nu înţeleg..., dar văd, ştiu. Pentru dânsul deportarea în Siberia va fi o mântuire, dacă va avea pe cineva lângă el. Aici..." — un spasm stinse vocea Taniei, care era şi mai mişcătoare prin timbrul ei, de obicei puţin armonios : „sfârşitul lui va fi grabnic şi grozav... Dar şi acolo... Eu nu mă gândesc la mine, nu-i cer dragoste, dar aşi fi fericită să-i uşurez viaţa, şi dacă nu-i voi putea da bucurie... cel puţin să-i dau îngrijirile de care va avea atâta nevoie... îngrijirile de soră, de mamă... Şi dacă va avea noroc... va fi liber... Eu voi pleca din calea lui...".

— „Doamne, Doamne!" — exclamă, tulburată şi aproape revoltată, Nataliţa: „Ce trece prin capul copiilor iştia! Dar cum s'ar putea una ca aceasta, dacă spui că Vania nu te iubeşte şi nici nu bănuieşte nimic, şi chiar logodna voastră este o ficţiune! Cum crezi că el

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dir=1901-1932

ar accepta jertfa ta, când şi pe el, căsătoria fără dragoste, la vârsta aceasta, nu-l poate ispiti"...

— „Iţi spun că nu-l cunoşti, tiotia Nataliţa", — rosti surd Tania în răspuns: „desigur el n'ar primi nici odată o jertfă din partea-mi, dar, cu ideile lui, căsătoria nu-i nimic: o ceremonie lipsită de orice înţeles... Eu i-am şi spus astăzi că tata nu vrea să-mi dea paşaportul după ce-mi voi isprăvi şcoala. El nu se va socoti în drept să-mi refuze acest serviciu ca să-mi poată da el paşaportul... In orice caz, nu va fi nevoie să-i cer căsătoria dacă nu va fi deportat în Siberia... Mai departe, când va fi acolo, nenorocit şi singur, vom vedea... Dumneata, tiotia Nataliţa, m'ai putea ajuta... nu pentru mine... pentru Vania... Şi-i poţi vorbi altfel... Te va crede... şi... gândeşte-te: cu felul lui... şi cum stă cu ai săi... ce-l poate aştepta, chiar dacă va putea rezista... şi ce nebunie i-ar putea veni în cap, când se va simţi părăsit de toată lumea, în grozăviile surghiunului ?"...

Nataliţa, înduioşată, şterse cu batista ei dantelată ochii plânşi ai Taniei şi o sărută cu drag.

Pactul a fost încheiat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1901-1932

CAP. XVI.

IAR JURNALUL LUI ION RĂUTU.

26 Decembrie.

Azi, pe neașteptate, am avut o întrevedere cu tata.

Ce misterios este, în fond, sentimentul de iubire...

Desigur, tata nu mă poate înțelege. Pentru el, cu sdruncin însăși temeliile ordinei mondiale și comit un sacrilegiu chiar prin felul meu de a fi.

Nimic nu ne leagă afară de filiațiunea organică.

E un instinct animal?

Ar fi mai normal ca acesta să existe între mamă și copii.

Totuși, nu mă pot îndoi de afecțiunea lui reală și adâncă, ce-i impune chiar o abnegațiune până și în ce privește demnitatea și autoritatea părintească, așa cum le înțelege el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?rdf:901-1932

E straniu că și în mine simt că se ridică ca un val cald și adânc când îl văd!

Imi inspiră mai mult chiar decât milă...

El poate fi considerat ca un simbol al omenirii întregi, al lutului care o leagă cu restul firii, până la obârșia inorganică, până la clipa în care s'a născut o plăpândă flacără a conștiinței, neputincioasă și veșnic amenințată de stingere, în sânul întunericului mort al jocului de forțe mecanice.

Bietul om aproape nici nu putea articula ce simte:

— „Măi băiete... măi băiete... ce mai faci?"... mi-a repetat el de mai multe ori: „Iată-mă, am venit... mama e dusă la Kiev la Maşa... şi eu am venit aici... apoi mă duc şi eu acolo... Şi tu ce mai faci... Iată-mă, am venit... Şi diseară pornesc la Kiev... la mama... Poate-ţi mai trebuie ceva aici... să cumpăr... ţi-am adus o ladă cu pere şi mere dela noi din Năpădeni... Şi biata Irina o fiert, anume pentru tine, cum îţi place, dulceaţă din cireşi amare... şi de nuci verzi... Ea ţine grozav la tine... îi roabă credincioasă... Dar poate-ţi trebuie ceva... Mi-a spus Nataliţa că vrea să vie şi ea să te vadă... Ii las parale, să ştii... Că eu plec diseară la Kiev, unde mă aşteaptă mama cu Maşa..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

Nici nu înregistrez răspunsurile mele care nu aveau mai multă coherență și înțeles...

— „Să trăiești, măi băiete... amu mă duc... Nataliţa îți va cumpăra ce trebuie.. Că eu diseară pornesc la Kiev... la mama"... — încheiă bătrânul, înăbușindu-și emoția, și dispăru.

Un biet moldovan incult, care, toată viața, n'a eșit din vizuina lui din Năpădeni...

Dar, mă gândesc, un cugetător și un savant dintr'o mare țară civilizată a Apusului cum este M. Guyau, care și-a cristalizat în versuri filosofia vieții, nu întrupează în fond aceiași concepție a lumii și a existenții?

Am citit zilele acestea, aproape cu spaimă, și în acelaș timp cu o adâncă înduioșare, volumul lui Guyau: *Vers d'un Philosophe.*

Am fost înduioșat de biata plantă omenească, a cărei rătăcire prin labirintul misterelor firii, o reflectează, de pe culmile gândirii omenești, aceste pagini cenușii.

M'am simțit prins de spaimă la îndrăzneala incomensurabilă de a încerca măcar să găsesc eșire din acest labirint.

Eșire ?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr_1901-1932

Dar măcar să înțeleg, să presimt adevărul... Guyau, însă, parcă este speriat de însăși ipoteza adevărului.

Pentru el, parcă numai amăgirea de sine face cu putință viața !

Sgâriasem și eu, un moment, pe pereții celulei mele versurile sale:

„Divinité nouvelle, illusion bénie,
„Ne me fuis donc jamais, jette au loin dans ma vie,
„L'erreur, comme un rayon, d'où jaillira l'espoir.
„Cesser de se tromper, ce ne serait plus vivre"....

Această invocațiune poetică a iluziunei și a erorei, filosoful o justifică și o întemeiază pe silogisme rimate:

„L'erreur, de toutes parts m'enveloppe, m'enserre:
„Vouloir, illusion ! Aimer, illusion ! (...O !...)
„Rien d'absolument vrai: cette simple action
„De fixer un objet le grossit et l'altère,
„Regarder c'est déjà ne plus bien voir ; du moins

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rid/r1901-1932

„C'est cesser de tout voir; projeter la lumière
„Sur un point, c'est voiler, trahir les autres points.
„Nous vivons enfermés dans notre étroite sphère,
„Elle nous semble tout, nous y sommes heureux:
„Où meurt notre horizon, semblent mourir les cieux".

Fericiți! A !...
Fericirea de cârtiță, — nu, de clapon !...

Natural, Guyau ajunge să absolve lumea și viața de toate ororile, de toate monstruozitățile :

„Je me dis : — Nul ne sait, nul n'a voulu mes maux :
„S'il est des malheureux, il n'est pas de bourreaux,
„Et c'est innocemment que la nature tue.
„Je vous absous, soleil, espace, ciel profond,
„Etoiles qui glissez, palpitant dans la nue!...
„Ces grands êtres muets ne savent ce qu'ils font"...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mari1901_1932

E foarte generos domnul filosof cu soarele, spațiul, stelele, când le iartă pentru că nu știu ce fac...

Dar *știe* oare ce face omul, acest bulgăr de țărână supus aceloraşi forțe mecanice obscure ca şi bulgării stelari...?

Numai că, din nenorocire, ca un reflex înşelător, fără nici un efect perceptibil, acest bulgăre e însufleţit de sentimente şi gândiri.

Voinţa şi iubirea sânt o iluzie ! Numai eroarea şi înşelăciunea de sine pot da vreo nădejde: *Cesser de se tromper, ce ne serait plus vivre !*

Dar dacă omul *îşi dă seama* de eroare, ce nădejde mai poate avea ?

Dar dacă nu îşi dă seama, atunci nădejdea isvorăşte *din credinţa lui în adevăr !*

In cazul acesta el nu poate renunţa la căutarea adevărului şi nici nu-şi poate porunci, — fiindcă ar fi în zadar, — să ia conştient eroarea drept adevăr.

Dar eu cum pot găsi adevărul, care să-mi lumineze cărarea vieţii, să-mi lămurească povara şi datoria vieţii ?

Această maculatură rimată, aceste scânceli de molusc ale poetului filosof ?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Prins de furie am aruncat strachina de borș cu curechiu ce-mi fusese servit tocmai atunci, în părete, pe bietele mele „graffiti" cu secreţiunile poetico-filosofice ale acestui candidat la academie.

A rămas numai o pată murdară cu miros acru și greţos de varză murată.

Boerul dela Năpădeni, — ca și mulţimea celor care nu se screm în exerciţii filosofice, rimate sau nerimate, — cel puţin nu se strâmbă, nu gesticulează cu graţie înaintea oglinzii, — ia viaţa, așa cum i-a fost dată, cu credinţele moștenite și cu normele de conduită fixate.

Pfui !...

Și totuși...

1 Ianuarie.

Aseară, Danilov ne-a semnalat mesagiul:

— „Tovarăși, să consacrăm seara aceasta amintirii lui Andrei Rechinul. S'a împlinit un an dela revolta noastră și dela gestul lui desacrificiu".

Un suflu glacial trecu prin toată închisoarea.

O tăcere apăsată și sinistră domina toate celulele

Numai Maurul, care, nevinovat, declanșase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistelromanesti.ro/ndr1901-1932

toată tragedia de acum un an, cine știe prin ce mister de asociații oculte, — ne cutremură cu urlete mai grozave ca oricând.

Dar, de astă dată, autoritățile nu rămaseră nepăsătoare.

Am auzit, sau mai bine zis, am simțit, alergături prin coridor; paznicii, Țigănaș, Arbatov, se agitau între celula *Numărul Șapte* și cancelaria direcției; apoi apăru și doctorul Vatruchin, urmat de infirmierii săi.

Ne-am putut da seama cu toții, cu ce greutate calmantele au reușit, însfârșit, să biruiască agitația și irascibilitatea Maurului.

Sânt stăpânit de amintiri.

Mă simt, foarte ciudat, parcă imaterializat, în afară de legile care cârmuesc timpul și spațiul. Trăiesc, nu acum, ci clipă cu clipă zilele grozave de acum un an.

Parcă a fost un vis că acele clipe au trecut sau, poate, a fost un vis că au fost trăite odată.

Irezistibil, cu o intensitate și fidelitate diabolică, din abisul uitării răsar icoane din acele zile, atât de vii, încât nu mai știu dacă e halucinație sau realitate...

Dar ce e vis și ce e realitate, în viața omenească ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dacă au dreptate ştiinţa şi filosofia modernă şi procesele psihice sânt simple reflexe, o iluzie: *Vouloir, illusion! Aimer illusion!...*

Dar suferinţa, vai! Ce groaznică realitate!...

Cine ştie ce ciocniri de atomi, curente de energii mecanice, au determinat dispariţia acelui conglomerat de materie care a fost sărmanul şi eroicul Andrei Rechinul...

Dar ceasurile de sbucium, nopţile de insomnie, între nădejde şi desperare, trăite în acea lungă, nesfârşită agonie de cincisprezece zile ?...

Reflexe ?...

De ce erau necesare aceste „reflexe", aceste iluziuni de voinţă, de revoltă, de iubire şi de nădejdi ?

Iluziuni ?

Dar dacă aceste iluziuni pot da naştere unor suferinţi negrăite, — vai !, — atât de *reale* ?

La anunţarea de către Ţigănaş a întrevederii cu Tania, mi-a fost greu să mă desprind de aceste gânduri.

Simţeam că nu-i pot spune nimic din ce mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dir=1901-1932

frământă și nu numai din cauza asistenții lui Țigănaș.

Când o văzui intrând, cu fața învinețită de ger, mă surprinse aspectul ei, coafura ei nouă, cu părul frizat în bucle mărunte ca la mielușeii din iconițele catolice. Mă privea galeș, cu ochii ei de migdale zaharisite și, cu o mină cochetă, își strecura mierea pe nas:

— „Să trăiești, dragă Vania, ani mulți și fericiți ! Îți urez realizarea în anul acesta a tuturor dorințelor și sper că în curând vei fi liber și vei duce între ai tăi, cu noi toți împreună, o viață frumoasă și veselă".

— „Și toate aceste dulcegării", — nu mi-am putut stăpâni isbucnirea brutală: „toate aceste dulcegării, pentru o zi care nu se deosebește cu nimic de cea de eri? Sau poate pentru că pământul se învârtește? Vă mulțumesc, gentilă domnișoară, pentru urările dumneavoastră și nădăjduesc de asemeni că vă veți vedea realizate cele mai tainice visuri"...

Tania gemu ca sub o lovitură de măciucă. Ochii ei căprii mă fixau speriați și înlăcrămați. Cu un gest nervos ea își duse batista la nas și își astupă gura, ca și cum ar fi voit să oprească un spasm de plâns.

Mă simții grozav de nenorocit, dar venea atât de departe de lumea de amintiri care mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

covârşea şi mă stăpânea, ne despărţeau depărtări mai mari decât spaţiile interstelare, — cum spunea Undina.

O tăcere penibilă ne ţinu faţă în faţă, fără mişcare, câteva minute.

Ţigănaş îşi arunca mirat, ochii lucioşi dela unul la altul, netezindu-şi mustaţa.

— „Dragă Tania !" — reuşii eu însfârşit să îngăimez: „să mă erţi, nu mă simt bine. Tocmai acum un an s'a întâmplat aici o mare nenorocire"...

Ţigănaş se înţepeni îndată şi se răsti, sfredelindu-mă cu privirea lui încruntată:

— Domnule Răutu, conversaţiile în afară de interese personale sânt oprite !"

— „Fii sănătos, dragă Vania ! Voi veni peste o săptămână. Mi-a spus şi tiotia Nataliţa că vrea să te vadă... Nu ştiu dacă va căpăta în curând autorizaţia", — îmi aruncă Tania, cu tristeţă, şi plecă.

Ah ! iarăşi, ce brută este omul !

Dar nu pot, nu pot... Mă simt că parcă mă trage la fund, în mlaştină.

Arabescuri ?... Reflexe ?... Iluziuni ?...

Lutul !...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

CAP. XVII.

MISIUNEA TANIEI.

Părăsind sala de întâlnire, Tania se opri un moment în capul scării, în încercări zadarnice de a-şi stăpâni emoţiunea.

Batista cu care îşi astupa gura, nu putea opri isbucnirea de plâns.

Numai după ce reuşi să-şi stăpânească lacrimile şi-şi şterse obrajii umezi şi inflamaţi, ca se coborî hotărâtă.

In stradă, lângă portiţă, o aştepta Bella Ghitis, tropotind pe loc de frig. Bărbia ei lungă şi ascuţită, accentua expresia de curiozitate, pe care o respirau ochii ei suri şi până şi buclele rebele de păr castaniu, prins sub o căciuliţă cochetă de biber.

— „I-ai vorbit ? Ce ţi-a spus ?" — întrebă ea îndată ce o zări pe Tania.

— „Nici n'am deschis gura", — răspunse Tania cu o voce surdă: „sântem nişte proaste şi chiar ticăloase. Am uitat că a trecut tocmai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.staransilvania.ro/mdrr1901-1932

un an de când Andrei Rechinul l-a ucis pe Bielobrisov și își aștepta moartea. Bietul Vania, cu sufletul lui așa de bun și delicat, trăește acuma sub stăpânirea acestor amintiri, și, hop ! și eu cu dulcegăriile mele de duduie de muslină"...

Tania până acasă nu mai spuse nici un cuvânt.

Adânc sdruncinată și frământată de gândurile ei, simțea că nu-și poate desvăli nimănui sufletul, și, în orice caz, nu Bellei Ghitis, fire epicureană și dominatoare.

Acasă, ea se îndreptă deodată spre oglindă și, o bucată de vreme se privi cu băgare de seamă. Apoi, își trânti cu furie căciuliță în lături și, apucând o perie, începu să-și defrizeze părul...

Bella Ghitis se uita la ea, uimită, dar nu îndrăzni să spună nici un cuvânt.

Tania se supusese din nou unui sever examen de conștiință.

Ea știa că Bella Ghitis nu poate crede motivele care o îndeamnă. Nici chiar Nataliția Varnavin, nu poate crede în spiritul de jertfă, devotamentul străin de orice substrat egoist, care o mână.

In zadar ar fi și orice încercare de a face și pe Vania să o înțeleagă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dr=1901-1932

De sigur, Vania e foarte inteligent, gândeşte mult, — cu toate acestea, ciudat, ea, Tania, fără mintea şi cultura lui, şi mai tânără decât el, se simte animată de sentimente materne faţă de dânsul, ca faţă de un copil expus tuturor primejdiilor din cauza naivităţii sale şi a lipsei sale de cunoştinţă a oamenilor.

El singur merge spre pieire, nimic nu-l poate opri în calea lui spre Golgota.

De fapt, el nu are mamă, fiind străin în familia lui.

Ea, Tania, nu-l va părăsi. nu-l va părăsi chiar împotriva lui însuşi şi în ciuda tuturor. Acesta e rostul ei, misiunea ei.

Mai hotărîtă ca oricând ea îşi elabora cu preciziune şi detalii planul de acţiune, pentru care nădăjduia şi sprijinul Nataliei Chirilovna Varnavin.

Desigur, tiotia Nataliţa vede în ea numai o gâsculiţă amorezată, o fată săracă şi urâtă, fără altă şansă de a pune mâna pe un băiat deştept, de familie bună şi cu mari speranţe.

Totuşi din dragoste pentru Vania, spre a-l feri de desnădejdile surghiunului, în viaţa înnourată printre gheţurile Siberiei, ea nu-şi va refuza sprijinul.

Să creadă ce vor voi, şi Bella Ghitis, şi Tiotia Nataliţa şi bătrânii Răutu şi chiar însuşi Vania, — ea, Tania Lungu, se resemnează la toate bănuelile şi la toate umilinţele, ea îşi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

va îndeplini misiunea dată de soartă și își va găsi răsplata în ultimele gânduri ale lui Vania, la ea, în ceasul fatal de care dânsa n'are nici o nădejde să-l ferească.

Acum însă mai trebue amânată intervenția tiotii Nataliţa până la un moment mai prielnic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAP. XVIII.

TOT JURNALUL LUI ION RĂUTU.

6 Ianuarie.

Astăzi, Andrei Rechinul e condamnat la moarte.

Tăcerea lugubră a închisorii e tăiată în fiecare seară numai de către urletele şi mai fioroase şi mai lugubre ale Maurului.

Ah, ce tortură !...

15 Ianuarie.

In lumina fumurie a dimineţii, pe fondul roşcat al zidului ulcerat de mucegai, se taie silueta neagră a vârfului de spânzurătoare.

Ştreangul încordat vibrează, apoi rămâne rigid... şi rupt, aruncat în sus se încolăceşte în jurul bârnei negre...

Doamne !...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

22 Martie.

Sărmanul meu jurnal !...

De mai bine de două luni n'am mai pus mâna pe el.

Recitindu-l, aproape nu mă recunosc.

Ce naivă și absurdă năzuință de a schimba temeliile creațiunei, de a revoluționa legile naturii !...

Sânt un biet atom aruncat în spațiu, și-mi descriu orbita cu iluziunea liberii voinți și a scopurilor urmărite.

Imi aduc aminte că Auguste Comte spune undeva, că, dacă piatra aruncată în aer ar avea conștiință, ar crede că, în căderea ei după legile gravitațiunii, săvârșește un act de liberă voință și realizează un scop !

Și ce-i, în fond, conștiința noastră, — decât o clipă de licărire luminoasă între două abisuri de beznă ?

Și ce presumțiune nebună că, în această clipă, în acea țâșnire, tremurare de viață între două prăpăstii negre de nefire, să dictăm legi infinitului !

Sărmani atomi sântem cu toții, ne îndeplinim destinul înainte de a ne stinge în neant...

Pietre ale lui Auguste Comte...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Nirvana !...
In ea s'au şi topit Marat, Alexandru Levi. Petea Stan şi... Andrei Rechinul...
Iar Undina, Undina...

Undina !!...

Oricum ar fi rezolvată problema raporturilor dintre spirit şi materie, determinismul rămâne ca legea vieţii şi a naturii, ca un adevăr ştiinţific şi necontestat.

Şi determinismul exclude liberul arbitru, libertatea de voinţă.

Dacă, pentru un fiziolog, conştiinţa apare numai ca dovada lipsei de adaptare a organismului faţă de mediul înconjurător, mecanismul însuşi al adaptării nu lasă loc pentru libertatea de voinţă.

Dar şi psihologii ajung, chiar din punctul de vedere al procesului pur psihic, la aceiaşi concluziune.

M'a impresionat foarte mult lucrarea profesorului Liebermeister, despre funcţiunile psihice inferioare.

Pentru el însemnătatea covârşitoare în viaţa sufletească o au tocmai funcţiunile inferioare, care sânt în afară de sfera conştiinţii, — instincte, năzuinţi nedesluşite:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

„Toate afectele şi pasiunile", — scrie el — „care nu sânt supuse controlului judecăţii, aparţin sferei de funcţiuni psihice inferioare. Dar ele cuprind tocmai şi laturile cele mai preţioase şi mai nobile ale firii omeneşti: compătimirea, simpatia, recunoştinţa, dragostea de adevăr, sentimentul onoarei, curajul, sentimentul datoriei, de jertfire de sine, amorul patriei. Toate aceste însuşiri individuale, fără de care nu pot fi închipuite societatea şi statul, intră în sfera instinctului *(Gemüth)* — şi niciodată nu pot fi căpătate printr'un efort intelectual. Astfel, forţa motrice principală a activităţii omeneşti aparţine sferei de funcţiuni psihice inferioare"...

Dar atunci, ce valoare au toate elucubraţiile asupra răspunderii morale ?

Dacă factorul principal al vieţii sufleteşti, pe care se zideşte toată viaţa socială, constitue o funcţiune psihică inferioară, şi se află, în afară de conştiinţă, — omul rămâne o jucărie a forţelor oarbe, ca şi în sfera fizică orice massă de materie.

Nu e de mirare că şi un adversar atât de hotărît al materialismului, *idealistul* F. A. Lange, ajunge la constatarea că până şi creş-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

tinismul, care se afirmase la începuturile sale ca religiunea celor umili și oprimați, prin „dialectica istoriei" a ajuns religia favorită a acelor elemente sociale, care văd în exploatare și opresiune o instituție divină.

Și cînd privești rezultatele celor aproape două milenii de propagandă a învățăturilor lui Christ !

Aceiași fatalitate pare să urmărească toate aspirațiunile idealiste ale omenirii.

Karl Marx în Manifestul Comunist, vorbește despre rolul revoluționar al burgheziei, despre marea ei misiune istorică.

Dar, vai, în Rusia, burghezia e slugarnică și cea mai sigură chezășie pentru obscurantism și opresiune.

Mihailovski explică acest lamentabil fenomen prin faptul că de esența burgheziei e tendința de acaparare a mijloacelor de producție. Când, pentru realizarea acestei tendințe, sânt mai prielnice libertatea și răspândirea luminii, burghezia este revoluționară, — iar când, ca în Rusia, tocmai întunericul și opresiunea îi înlesnesc acapararea mijloacelor de producție, ea devine reazămul cel mai sigur pentru reacție și despotism.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Biata, biata vită omenească!...

Înțeleg că până și un om ca prințul Vasilcicov nu se poate emancipa de prejudecățile și pornirile moștenite !...

Am citit undeva că toate formele organismelor animale s'au desvoltat, pur și simplu, din necesitatea de a asigura pentru celulele, care prin înmulțirea lor propagă materie organică, mediul în care ele s'au născut.

Acest mediu era apa mării în vremurile când temperatura acesteia se ridica la 37°C.

Primul organism apare ca o pungă, menită de a proteguí lichidul în care înnoată celulele de reproducție, apoi ca un aparat care menține temperatura acestui lichid la nivelul necesar pentru multiplicarea celulelor respective.

Ah ! Aristotel, Platon și Iuliu Cezar, ca și Dante, Shakespeare, Immanuel Kant, Goethe și Napoleon, — simple aparate care asigură multiplicarea celulelor de reproducție !...

Și filosofia lui Aristotel sau Platon, poezia lui Dante sau Shakespeare, gândirea lui Kant, descoperirile lui Darwin, ca și strategia ge-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
fundatiaromania.ro/marin-001-1927

nială a unui Iuliu Cezar sau Napoleon, simple reflexe și iluziuni, arabescuri biologice în serviciul multiplicării !...

10 Aprilie.

Acum două săptămâni, într'o zi mohorîtă, după o plimbare în care, până și în acel canal în care ne sbatem noi în fiecare zi un sfert de oră, mă simțeam strivit de cerul de plumb, pătruns de suflul rece și umed al iernii muribunde, — am schițat o filozofie sumbră, care, nu numai rezuma citirile și gândirile mele, dar exprima toată starea mea sufletească.

Astăzi cerul e albastru, norii albi, ca munți de zăpadă, parcă mărturisesc seninătatea și vigoarea naturii.

Razele soarelui, aurind partea de sus a zidurilor promenadei, ne aruncă și nouă în jos, dorul de căldură și de viață.

Nu văd nici o greșală în deducțiunile mele de odinioară, dar nu am tăria de a le duce mai departe, până la ultimele consecințe, sau chiar să mă opresc asupra lor.

La urma urmelor, chiar dacă nu sânt decât un produs al mecanismului vieții, o simplă plantă omenească, viața trebue trăită, — cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

condiția numai să fie înțeleasă, privită printr'o perspectivă justă.

Eu, Ion Răutu din Năpădeni, nu sânt o combinație oarecare de laborator. M'am născut la Năpădeni, unde s'au născut și părinții și bunicii și o serie nesfârșită de strămoși, împreună cu generațiile din care au isvorit și toți moldovenii noștri dela Nistru.

Mă gândesc că nu sânt multe popoare, despre care s'ar putea spune, ca despre moldoveni, că n'au emigrat, n'au venit din altă parte, ci s'au zămislit și s'au născut chiar pe această bucată de pământ, pe care trăiesc și din care se hrănesc.

Au venit legiunile romane cu toate semințiile din care se recrutau. Au venit toate neamurile pe care le aruncau stepele Rusiei din fundul Asiei spre marile civilizațiuni, în goană după pradă, lăsându-și sfărâmăturile pe aceste plaiuri...

Dar toți aceștia nu erau moldoveni. Moldovenii s'au născut prin amalgamare, prin fuziunea lor, prin amestecul cu țărâna din care trăiau, din care se ridicau, ca și ierburile câmpiilor lor, ca și copacii pădurilor lor și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

pomii grădinilor lor, animaţi de aceiaşi forţă vitală primordială ca toate elementele firii.

Ce este Ilenuţa decât cristalizarea şi efloreşcenţa acestor forţe primordiale ? Aici zace taina farmecului ei, a poeziei pe care o respiră.

Dar Undina ?

Undina, sigur, e un produs sublimizat al aceleiaşi forţe primordiale.

Ea întrupează faza superioară în care, poate, aceleaşi funcţiuni psihice inferioare, care domină pe Ilenuţa, au ridicat-o pe un alt nivel al vieţii.

Dar oare n'a rezultat de aici o ruptură de continuitate care fatal duce la secarea vigoarei vitale până la ofilire şi la moarte finală ?

Eu am plecat ca şi Ilenuţa, ca şi ierburile şi tufele dintre stâncile Nistrului din pâlnia Năpădenilor, şi sufăr că nu pot să mă înalţ până la nivelul Undinei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aspiraţiunile mele mă chinuesc, nu pot renunţa la iluzia superiorităţii morale şi intelectuale pe care ele mi-o dau.

Dar mă voi putea oare ridica, fără să-mi rup rădăcinile care mă leagă de această ţărână moldovenească, şi, dacă le voi rupe, nu voi ajunge oare la uscătură, fără vlagă, la moarte ?...

M'am uitat la prosopul Ilenuţii cu capul lui Christ sub cununa de spini.

Dar Tania ?...

Ea n'are nici vigoarea vieţii primordiale, lirismul şi farmecul legăturii cu ţărâna, din care s'a născut şirul de generaţii încheiat de Ilenuţa.

Şi n'o tulbură nici nostalgia înălţimilor, a vârfurilor acoperite de zăpadă eternă, încununată de fulgerele aspiraţiunilor Undinei.

Ce este ea ?

Resemnare, abnegaţiune, sete de a sluji, — *dienen*, — ca acea misterioasă Kundry din Parsifal de Wagner ?...

Dar nu sânt acestea tocmai acele „funcţiuni psihice inferioare" fără de care, după Liebermeister, nu poate fi societate şi stat ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
existențialism.ro/mdr 1901 1932

Să-mi accept destinul, să iau viaţa cum este dată, cu smerenie, fără răsvrătire ?...

12 Aprilie.

Tania mi se pare tot mai palidă, mai slăbită, mai agitată, chiar febrilă...

Nu ştiu ce o frământă, ea nu-mi spune nimic, deşi adesea îmi pare că are ceva de spus.

Şi parcă mi-e frică.

Nu ştiu ce va fi cu ea după ce va sfârşi şcoala şi după plecarea mea, dacă, în sfârşit, cum e foarte probabil, voi fi transportat undeva în ţara lui Macar...

Ce pot face pentru ea ?

Îi datoresc atât de mult ! Aş vrea să o ajut.

Dar cum ?

Prevăd un nou sbucium zadarnic, fără eşire.

15 Aprilie.

Vine primăvara...

Biruesc lumina şi viaţa !...

Chiar în cloaca aceasta se simt efluvii tainice ale firii înviate.

Poate că şi aşteptarea, necunoştinţa celor ce pot surveni în ziua de mâine mă enervează.

Dar, după aproape doi ani de închisoare,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

niciodată nu mi-a fost mai greu să mă târâi dintr'o zi într'alta în viaţa aceasta.

Chiar Danilov, deobicei atât de cumpănit şi liniştit devine brutal.

Ieri, întorcându-mă dela plimbare, nu ştiu pentru ce mi-a venit să semnalez:

— „Tovarăşi, vine primăvara ! Noroc şi sănătate !"...

Danilov parcă mi-a turnat o găleată cu apă rece printr'un răspuns impersonal:

— „Sburdă mânzul! Îl tulbură... glandele!"...

20 Aprilie.

Astăzi, jandarmul Vasiliev, paznicul nostru, care a luat locul bietului Hans Wagner, la primblare mi-a transmis o scrisoare.

Când revenit în cameră âm citit-o, am rămas mai multă vreme buimăcit.

Tania îmi scrie:

„Dragul meu Vanicica,

„Să nu crezi că sânt nebună, sau că am tur-
„bat, cum ai obiceiul să te exprimi.

„Sânt foarte cuminte; pulsul şi tempera-
„tura normale; inima bate regulat; mintea e
„lucidă, — în măsura în care eşti dispus să-mi
„recunoşti această însuşire.

„Iau dar taurul de coarne şi îţi vorbesc ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
existentaonline.ro/mdrr 1901 1932

„unui om fără prejudecăți. însă cu solemni-
„tatea și gravitatea cuvenită în asemenea ma-
„terie: Stimate și iubite domn, îndrăznesc să
„solicit mâna Dumneavoastră și nădăjduiesc
„că veți avea mărinimia de a nu mi-o refuza.

„Fără glumă, dragul meu: Mă aflu într'o
„situație idioată și tristă. Isprăvesc școala.
„Tata, al cărui respect pentru tradiție și a cărui
„teamă de gura lumii le cunoști, insistă să re-
„viu la căminul familiar și *să mă dau la*
„brazdă, așteptând pe acel bărbat care va
„ avea grația de a-și arunca privirile asupra
„slujeniei mele, spre a întemeia o căsnicie *ca*
„toată lumea.

„Vanicica dragă, îmi dau seama de mărgi-
„nirile mele, totuși, după acești doi ani de
„viață independentă, de studii și gândire, —
„am oroare de *căminul familiar* și o scârbă
„neînvinsă de goana după bărbați.

„Totuși n'aș putea scăpa de această soartă,
„decât dacă un prieten ar consimți, în calita-
„tea oficială de soț, să mă libereze de tot felul
„de căminuri și să-mi dee un pașaport în re-
„gulă. Cu ideile tale în această materie, știu că
„nu te poate stânjeni, în sentimentele și actele
„tale pe viitor, o reprezentație în fața popii,
„care, însă, îți va da dreptul să-mi procuri un
„pașaport. Și de la nimeni altul n'aș primi
„acest serviciu cu mai multă plăcere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

„In curând, vom fi siliți să ne despărțim și „cine știe dacă ne vom mai vedea.

„In ce mă privește, în orice caz, nu înțeleg „câtuși de puțin să mărginesc libertatea ta.

„Chiar dacă ne vom mai întâlni înțeleg ca „să ne întâlnim, ca și în trecut, numai ca „buni prieteni și tovarăși.

„Și te asigur că nu vei găsi nicăeri un to- „varăș mai bun și mai lipsit de orice pretenții.

„N'ai nevoie să-mi răspunzi la această scri- „soare căci sânt sigură de tine: răspunsul nu „poate fi decât unul singur, și la întrevedere „vom discuta modalitățile.

„N'avem multă vreme de pierdut; sezonul „înaintează, circulația în curând se restabi- „lește; în fiecare zi poate veni vestea de des- „părțire fatală.

„Așa dar, te îmbrățișez și te sărut cu drag.

„A ta umilă și proastă logodnică, T. L."

Desigur nici o discuție nu poate fi.

După „Ce-i de făcut?" de Cernișevschi, căsătoria fictivă e mijlocul curent în Rusia, de a aplana diferitele dificultăți isvorîte din legea pașapoartelor.

Totuși, e curios!

Tania devine logodnica mea în serios, pen-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
existenteinromania.ro/mdr 1901-1932

tru a se transforma, în curând, în soție fictivă!

Ciudat, dar mă simt cam emoționat.

Și ușor nu va fi: nu sânt încă major, fără consimțământul părinților nu mă pot căsători...

Și mama desigur nu va înțelege și nu va îngădui o asemenea „sminteală", — cum va zice ea: căsătorie la douăzeci de ani și la închisoare!...

Dar, să vedem ce va spune și Tania la întrevedere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1901-1932

CAP. XIX.

VISUL.

La întrevedere, amândoi, şi Tania Lungu ca şi Vania Răutu, se simţeau stingheri.

Tania, foarte intimidată, cu faţa aprinsă, îşi ţinea tot timpul batista la gură, fără să îndrăznească a-şi ridica privirile spre Vania, şi vorbea foarte puţin, cu o voce surdă, cu şi mai accentuat timbru nazal, ca întotdeauna când era tulburată sau agitată.

Totuşi, ea atinse chestiunea care îi interesa, cu hotărîre, ca un lucru dela sine înţeles:

— „Tiotia Nataliţa e dusă de Paşti la ţară şi acolo va pune totul la cale cu moş Iorgu şi cu mama ta. Apoi după întoarcerea la Odessa, va vorbi şi cu guvernatorul general pe care îl cunoaşte de multă vreme; era camarad de regiment cu defunctul Anatol Vasilievici Voronin"... — ea se opri, tuşind puţin, şi ridică un moment ochii spre Vania, care era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/mdrr1901-1932

mişcat de această privire imploratoare şi aproape înlăcrămată.

— „Ah ! dragă Tania"... — îi răspuuse el: „Guvernatorul nu va face nici o obiecţiune ; ei sunt bucuroşi să încurce pe revoluţionari, aruncându-le în spinare o nevastă şi copii"... — Vania îşi tăiă brusc vorba, speriat de cuvintele care-i scăpaseră, văzând că Tania parcă lovită, şi-a aplecat capul în jos, acoperindu-şi cu batista toată faţa: „ce înţeleg ei, ce pot şti ei!" — se repezi Vania să-şi îndrepte *gafa:* „De tata n'am nici o grijă", — urmă el cu un ton prefăcut de siguranţă: „de tata sunt sigur, e bun, ţine la mine şi ştiu că-i placi. Iar pe mama, va şti s'o înduplece tiotia Nataliţa. Nu ştiu ce meşteşug are, dar numai ea reuşeşte s'o înduplece, din când în când, pe mama"...

Urmă o tăcere confuză, mai multă vreme.

Vania privea curios la Tania. Pentru prima oară parcă, el îşi dădea seama că e o femeie.

Deodată faţa i se roşi până la rădăcinile părului şi, de ruşine, i se tăie şi respiraţia.

Se surprinsese urmărind liniile acestei siluete neformate şi oprindu-se, cu deosebire, asupra contururilor aproape imperceptibile ale sânilor...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tania nu înțelese motivele acestei emoțiuni și, instinctul ei de maternitate și pornirea de tandrețe proteguitoare pe care adesea i le inspira Vania, îi suggerară îndată atitudinea, care însenină această clipă critică.

— „Nu-i nimic, dragă Vania, ai să vezi cât de bine va fi. Moș Iorgu e așa de drăguț, iar Smaragda Theodorovna va fi desarmată. Ea nici nu poate visa o noră mai supusă și mai puțin supărătoare. Pentru tine, eu voi trece cu bucurie prin toate încercările la care ea ar voi să recurgă... Iar tu nici nu mă vei simți", — aproape șopti ea, aruncând o privire sfioasă spre Țigănaș: „Nu vei găsi în mine decât aceiași veche Tania, elevă proastă dar supusă, fără nazuri și fără pretențiuni".

Vania surâse ușurat. Aburеala momentană dispăru și el, în adevăr, nu vedea înaintea lui decât pe tovarășul șăgalnic, totdeauna voios și drag, plin de înduioșată atențiune față de el.

Retras în celulă, Vania se gândea și el înduioșat că măcar poate fi puțin de folos Taniei, a cărei dragoste și al cărei devotament de soră îi ușuraseră atât de mult acești ani negri ai închisorii.

El își făgăduia zile frumoase, chiar la depărtare de această ființă afectuoasă, care,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdrr1901-1932

pentru el, aruncat în *taigalele* sumbre ale Siberiei reci şi neprietenoase, îi va servi ca fir de legătură cu lumea însorită şi îndrăgită din ţara copilăriei lor.

Agitat şi frământat de aceste gânduri, Vania, multă vreme, nu putu adormi.

Târziu, când la marginile scutului de fier, deasupra ferestrei apăru un palid reflex al aurorii de dimineaţă, el fu prins de un somn greu şi neliniştit, întrerupt de viziuni tulburi şi apăsătoare.

El se văzu între stâncile negre ale Nistrului la Năpădeni, într'o noapte de vijelie, cu cerul negru, tăiat de fulgere roşii, sinistre, şi, în faţa lui, prinsă de uragan, era dusă în adâncimile nopţii icoana îndurerată a Ilenuţii...

Cu braţele întinse spre ea, oprit de suflul uraganului, isbit de stâncile din cale, lovit şi rupt de trunchiurile de copaci şi de spinii tufişurilor, încerca în zadar să prindă în braţe această icoană fugară.

Ea îi surâdea înlăcrimată, înăbuşindu-şi un gemăt îndurerat, şi cu tot trupul ei svelt şi graţios, şi cu o mişcare armonioasă a bra-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1901-1932

ţelor îi făcea semn de rămas bun pe veci, — ştia că-i pe veci !...

O sforţare supra-omenească îl aruncă spre silueta eteree care ameninţa să se topească în întuneric, şi, iată, Ilenuţa în braţele lui, sub părul bătrân din grădina lui Dumitru Morariu, şi, deasupra, nesfârşirea înstelată şi senină, atât de prietenoasă şi proteguitoare.

In extaz, Vania strânse la piept trupul acesta drag, îi simţi căldura vibrantă şi răspunsul tuturor fibrelor încordate, îl acoperi cu săruturi, — sărutat şi el, înnecat în lava fierbinte al unui amor nepotolit...

Şi, deodată, un suflu îngheţat îl taie în inimă: între braţele lui el găseşte chipul scund, silueta imprecisă, faţa rotundă, inflamată, cu privirea speriată a Tanicei Lungu...

Cu un gemăt, acoperit de sudoare rece, Vania se trezi din coşmar, şi se simţi scuturat de febră şi prins în plâns amar.

Multă vreme stătu în coate, sdrobit...

Şi, scârbit de sine, şopti: „Bestie!... lutul, lutul !"...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
colectia.sibiu.ro/mcm1901_1932

CAP. XX.

LA SCHLÜSSELBURG.

Departe, departe, la Nord, aproape de ţărmuri polare, în mijlocul unui lac cu ape plumburii, sub un cer albicios, se înalţă pe o stâncă inospitalieră, nişte ziduri albe şi triste.

Pe un turn înalt, din mijlocul unui imens edificiu, sumbru şi duşmănos, se ridică spre cer ca un simbol sinistru, o enormă cheie aurită.

Schlüsselburg, — mormântul pe viaţă al celor învinşi.

Aici, într'o celulă întunecoasă, cu lespezi de piatră în loc de duşumele, se găsea închisă Verocica Corceaghina, — Undina...

Cu o basma de pânză de sac în cap, în cămaşă şi fustă de aceiaşi pânză, cu enorme peceţi negre, cari atestau proprietatea statului, învăluită într'un „halat" de penitenciar, dintr'o stofă grosieră, — un fel de pâslă, — de acciaşi croială pentru bărbaţi şi femei, pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o taburetă de lemn neagră şi lustruită de uzaj, şedea Undina.

Cufundată într'o carte, un tratat de biologie, din când în când, cu fruntea încreţită, nota câte un cuvânt cu creionul.

Cei doi ani petrecuţi prin temniţele ţariste, cu tot învelişul atât de primitiv şi puţin estetic, aproape nu lăsaseră urme nici asupra sufletului, nici asupra chipului ei feciorelnic.

La vârsta de douăzeci şi trei de ani, deşi palidă şi slăbită, ochii ei albaştri, tot senini şi adânci, priveau cu tot atâta candoare şi gravitate ca în vremurile pe când o cunoscuse Vania Răutu.

O mişcare şi un sgomot neobicinuit din coridor o siliră să se ridice în picioare şi să se apropie de uşa celulei.

Mai mulţi paşi grei se opriră tocmai în faţa acesteia, se auzi cheia în lacăt, zăvorul tras, şi în faţa Undinei apăru un general enorm, înalt şi gros, acoperit cu broderii de aur, strălucind de cordoane şi decoraţii, care contrastau cu figura lui necioplită, cu trăsături parcă tăiate de o mână neiscusită într'un lemn poros, — figura atât de bine cunoscută din ilustraţiile ziarelor, — a marelui „şef", Ivan Ivanovici Fedotov.

De după „pungile" umflate, ochii mici ador-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
existentaevreiasca.ro/mdir 1901-1932

miți, o scrutară mai multă vreme în tăcere.

În dosul acestei siluete masive și greoaie, se înșiră, până la ușă și în coridor, suita de ofițeri și funcționari civili în felurite uniforme aurite.

— „Hm, hm..." — tuși răgușit generalul: „Vera Corceaghin ?... Cunosc pe tatăl dumitale, om de ispravă, slugă credincioasă a țarului, hm, hm... ai o cerere de formulat?"

— „Pentru mine nimic, domnule general. Dar vecinul meu din stânga e ftizic și tusa lui toată noaptea nu mă lasă să dorm și-mi rupe inima. Iar vecinul meu din dreapta e bolnav grav de nervi; adesea are accese de furie, halucinații, plânge aproape toată vremea și se vaetă... E o tortură să-i știi aici alături, fără să-i poți ajuta! Nu pentru mine, pentru ei, vă rog, domnule general, să dispuneți să fie mutați într'un spital. Un pic de umanitate, dacă nu și sentimentul religios, ar fi trebuit de mult să impună această măsură"...

Vocea caldă de contralto a Undinei, cași privirea rugătoare a ochilor ei albaștri, parcă au mișcat și massa de slănină din fața ei, și o ușoară mișcare s'a simțit și în turma de siluete oficiale din dos.

— „Hm, hm"... — tuși răgușit generalul, și fără a spune un cuvânt se întoarse și ieși

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din celulă, tropotind greoi, urmat de turma-i galonată şi necuvântătoare.

Dar nu apucă Undina să-şi reia locul, când zăvorul fu din nou tras, şi generalul reapăru în faţa ei, de data aceasta însă singur.

Uşa fu închisă de o mână nevăzută în urma lui.

Undina sări în picioare.

— „Nu vă deranjaţi, Vera Nicolaevna" — grohăi generalul şi-i puse graţios mâna pe braţ: „vă rog, şedeţi. Am de transmis un mesagiu din partea mamei dumneavoastră. Ea e foarte nenorocită, Vera Nicolaevna! Nenorocită ca mamă, dar nenorocită şi ca o bună patriotă, ca supusă credincioasă a majestăţii sale şi ca reprezentantă a elitei noastre sociale"...

Vera Corceaghina fixă cu ochii ei albaştri pe general, şi cu o mişcare domoală dar ostentativă îşi trase braţul de sub mâna lui.

— „Şi ce îmi transmite mama prin dumneata, domnule general?" — răsună liniştit întrebarea ei.

Ea aştepta răspunsul cu un surâs uşor, cu capul puţin înclinat spre umăr.

— „Hm, hm..." — tuşi generalul: „orice patriot rus, toată nobilimea devotată tronului, fidelă tradiţiilor, întreg norodul pravoslavnic, trăieşte astăzi în aşteptarea solemnă a încoronării Majestăţilor Lor Imperiale, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

capitala strămoşilor.... Dar inimile sânt strânse de mare îngrijorare... Hm, hm!"...

— „Şi?"... — întrebă, mai mult prin privirea ei luminoasă, Undina.

Generalul şovăi câteva clipe.

Nervos, îşi duse de mai multe ori mâna la gât, apoi îşi netezi bumbii auriţi ai uniformei, care descriau un arc impunător dela bărbie până în brâu.

— „Hm, hm... dumneata, Vera Nicolaevna, nu poţi fi cu totul străină de sentimentele familiei dumitale, de sentimentele clasei dumitale, de sentimentele poporului nostru întreg. Dumneata, ştim că te bucuri de mare autoritate în rândurile revoluţionarilor... Ei sânt acuma învinşi, organizaţia lor sdrobită, dar... refugiaţii de peste hotare... se poate găsi întotdeauna un fanatic... care să tulbure, să îndurereze, printr'un gest nesocotit, conştiinţa oricărui Rus... Dacă dumneata te-ai hotărî să spui un cuvânt, care să ne dea siguranţa... ai putea avea libertate în acest scop şi toate mijloacele necesare. Ai servi cauza împăciuirii şi... ai uşura şi soarta tovarăşilor dumitale"...

Faţa palidă, tot puţin aplecată spre umăr, se roşi puţin, dar surâse uşor, şi privirea lucidă impuse aici slugii împărăteşti o tăcere încurcată.

— „Domnule general", — rosti Undina, hotărît şi limpede: „dacă-mi vorbeşti în nădej-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dea de a ispiti o prizonieră, n'am nici un răspuns de dat, şi te iert numai pentrucă nu ştii ce spui. Dacă, însă, te adresezi unui luptător, atuncea află că numai un singur lucru poate pune capăt luptei şi poate aduce împăciuirea: capitularea ţarismului, convocarea unei adunări constituante din aleşii poporului, care să pună temelie unei Rusii libere. Iar în ce priveşte pe mama, cred că o calomniezi vorbindu-mi astfel ca un sol al ei. Şi acest lucru, simţul de onoare n'ar trebui să ţi-l îngăduie"...

Generalul se înţepeni şi, congestionat şi adânc jignit, porni brusc spre uşa, pe care o mână nevăzută o deschise înaintea lui.

Vizita marelui „şef" la Schlüsselburg a însemnat o dată în politica imperială.

In cei patru-cinci ani care se scurseseră după Martie 1881, mişcarea revoluţionară părea definitiv înăbuşită. Cea mai mare parte din oastea glorioasă a pierit în furci, în cazemate sau în câmpiile Siberiei; puţini din vechii luptători s'au putut refugia în străinătate; mulţi au pierdut credinţa şi au renunţat la luptă, alţii au fost distruşi moralmente şi s'au pus în serviciul triumfătorilor. O ceată întreagă de transfugi, denunţători şi agenţi provocatori, în cap cu vestiţii Degaiev, Merculov, — şi nu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/mdrr1901-1932

mele lor e legiune, — folosindu-şi legăturile în cercurile revoluţionare, făcea cu neputinţă renaşterea luptei.

„Societatea" rusă întreagă, — cum numeau revoluţionarii cercurile liberale care simpatizau cu mişcarea, — a fost terorizată şi deprimată.

O lege scelerată favoriza şi impunea, sub sancţiuni implacabile, delaţiunea chiar în sânul familiei din partea soţilor, părinţilor, fraţilor sau copiilor.

Niciodată Rusia n'a trăit zile mai negre când laşitatea obştească înăbuşia orice licărire de conştiinţă cetăţenească, când toate organele cinstite de presă fuseseră suprimate, — până şi vechea revistă „Analele Patriei", condusă de marele satiric Scedrin-Salticov, căruia nu i se îngădui nici măcar să protesteze, decât prin seria de povestiri de o obscenitate inimaginabilă, singurele, după spusa lui, „potrivite duhului vremii".

Şi totuşi potentatul tremura.

Bătrânul său dascăl, scheletul în care numai ochii aprinşi în adânca orbită a craniului trădau gândirea şi voinţa nebiruite, îndemna la prigoniri şi represiuni neînfrânate.

Întâmpină însă oarecare rezistenţă, — chiar în vârfurile piramidei birocratice — din par-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

tea firilor mai inerte sau mai blajine, care socoteau că victoria justifică milostivirea împărătească.

Demersul la prizonierii din Schlüsselburg era motivat de aceste dispoziţiuni.

Nereuşita lui lăsă mână liberă inspiratorului necruţător.

Asupra Rusiei suflă mai crunt ca oricând duhul de ură şi de prigoană.

Şi aceasta a avut o repercusiune fatală şi asupra soartei copiilor implicaţi în „afacerea cercurilor de auto-instrucţie din Sud-West", — şi, în deosebi, asupra lui Ion Răutu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mom1901-1932

CAP. XXI.

TRIUMFUL NATALIȚII.

La începutul lui Mai, într'o zi, la o oră neobișnuită, la portița *Numărului Cinci* se opri trăsura elegantă a Nataliei Chirilovna Varnavin.

Această apariție produse o vie senzație, mai cu seamă când Natalia Chirilovna declară feldwebelului Țigănaș, chemat de sentinelă, că vrea să vadă imediat pe Ion Răutu.

— „Iată cartea de vizită a lui Diomid Antonovici", — spuse ea surâzând grațios, și întinzând lui Țigănaș un elegant pătrat de carton cu câteva cuvinte sgâriate.

Țigănaș scânteiă din ochi și din dinți, încremenit la numele guvernatorului general.

— „Așteptați... un moment... doamnă... să-i raportez domnului căpitan... astăzi nu e ziua de întrevedere"...

— „Raportează, raportează, drăguță... Cine-i căpitanul dumitale? Ha-ha-ha-ha! Am să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

raportez şi eu lui Diomid Antonovici ce cerber fioros mi s'a aţinut aici în cale, cu tot bileţelul lui... Ha-ha-ha-ha ! Citeşte bileţelul, că i-am spus să scrie urgent, dar eu nu pot să-i descifrez ieroglifele"... — şi ea îşi duse la ochi un elegant *face-à-main* de „baga" blond, asortat cu părul ei.

Ţigănaş, fâstâcit, se strecură în treapăd spre cancelarie.

Peste câteva clipe, de acolo răsări şi balonul căpitanului Arbatov, care aproape se rupea în două în faţa purtătoarei bileţelului excelenţei sale Domnul guvernator general al Odessei, general de cavalerie Diomid Antonovici Sineavin.

— „Poftiţi, doamnă, poftiţi"...

Maiestoasă, deşi sprintenă şi graţioasă, Natalia Chirilovna sări din trăsură şi păşi peste pragul portiţii, acompaniată de Arbatov şi Ţigănaş.

Introdusă în sala de întrevederi, ea, brusc, se întoarse şi, cu vocea sufocată de indignare, interpelă pe directorul obsecvios:

— „Cum ? In pivniţa asta ? Şi ce înseamnă grilajul ista de fier ? Şi unde e Vania ? Şi n'am nici un scaun" !

— „E... E... Doamnă... aceasta e... sala de întrevederi a noastră... Acolo va veni îndată şi domnul Ion Răutu... dincolo... Noi nu avem

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon1901-1932

dreptul să permitem altfel de întrevederi... contactul cu arestații"...

— „Ce? Nu aveți dreptul? Ce? Diomid Antonovici și-a bătut joc de mine? Asta nu se poate! Îl cunosc de când era căpitan, camarad de regiment cu soțul meu, și se uita la mine ca un motan la smântână... Bine! Mă duc îndată la el! Să vedem! Eu nu pot sta în guzgănăria asta, în duhoarea asta!... La revedere, la revedere, domnule căpitan!"

Bietul căpitan schimba fețe-fețe, tremura, ofta, își scărpina ceafa, dar:

— „Să mă iertați, doamnă", — se resemnă el însfârșit: „poftiți în cancelarie, dar excelența sa nu scrie nimic aici, în această privință" — abia îndrăzni să observe dânsul.

Natalia Chirilovna trepidând, ridică *face-à-main*-ul la ochi, și măsură pe nenorocitul de căpitan din cap până în picioare.

— „Da? Primești dumneata multe bilețele dulci de acestea de la Diomid Antonovici?"...

Balonul căpitanului Arbatov parcă se desumflă și rosti smerit:

— „Poftiți, poftiți doamnă în cancelarie. Țigănaș, adu îndată pe domnul Ion Răutu în cancelarie. Poftiți, poftiți doamnă, luați loc!"

Grațios, surâzând și scânteind din ochii ei vii, Natalia Chirilovna lunecă prin fața căpitanului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ah, dragă Vaniușa", — se repezi ea spre Răutu, de îndată ce acesta apăru în ușă, îl îmbrățișă, îl sărută, îl atrase spre dânsa, îl învârti pe loc în lumină.

Căpitanul Arbatov îngrozit de atâtea încălcări flagrante ale regulamentului, nu mai îndrăzni totuși să ridice vreo obiecțiune și, oftând resemnat, se întoarse spre fereastră ca, cel puțin, să nu vadă această nelegiuire.

— „Ha-ha-ha ! Caraghios mai ești cu bărbuța asta încârlionțată... ca un cocoșel din acei din India, nu știu cum îi chiamă... Bramaputra mi se pare... ha-ha-ha-ha!... Nu sânt tare în daraverile acestea... Dar tu, ștrengarule, te-ai apucat s'o scoți din minți pe biata Tania... E amorezată ca o pisică! Frumoși veți fi, ca două vrăbiuțe!... Dar ești cam palid... Să te hrănești bine, să fii voinic dacă vrei să porți sarcinile căsniciei"....

Sub potopul acesta, Vania era bucuros că nu era silit să răspundă.

Nici nu știa ce să-i răspundă. Tania, evident, nu-i spusese Nataliții tot adevărul. El nu-l putea spune în fața directorului închisorii, nici nu știa dacă-i bine să-l spună, și, în acelaș timp, se simțea tulburat de ipotezele pe care le insinua maliționitatea vizitatoarei.

— „Ha-ha-ha! Mori de nerăbdare!... In orice caz trebuie să-ți mai potolești flacările cât timp ești ținut la răcoare. De altfel să știi că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvana.ro/mdr 1901-1932

totul va merge strună... Diomid Antonovici, guvernatorul general, mi-a spus că nu e nici o piedică. La Năpădeni a fost o mică furtună, fără asta nu se poate... Ești blagoslovit... In orice caz, toate formele legale vor fi satisfăcute... Nu știu cum se va isprăvi aventura ta, dar trag nădejde că în curând ne-om vedea la Năpădeni și în Oniţcani... Am văzut-o și pe doica ta, Irina... E nemângâiată. A fost să mă vadă la curte cu nepoata ei, frumușică, Ilenuța... Aceia, măritată cu Vasilică Cornea... Gheorghiță a lui Vichentie e acuma bucătar și el, — e la mine la Oniţcani. Nu prea are multă treabă... Eu cu Serghei Semionovici, când sântem la țară, nu sântem pretenţioși. Mi-a adus și pe un alt tovarăș al tău, pe Tănăsică, țigănușul, ajuns lăcătuș ambulant... Mi-a spoit samovarul și toate tingirile. Dar..."—aici Natalia Chirilovna, luă capul lui Vania între mânile ei și își schimbă tonul privindu-l înduioșată drept în ochi: „Vaniușa dragă, ești încă așa de crud, și ce soartă te așteaptă, Dumnezeu știe... Biata Tania nu-i frumoasă, n'are strălucire, dar e o inimă de aur, și e gata oricând să se arunce în foc pentru tine. Dacă e un Dumnezeu în cer, nu poate să vă părăsească"...

Și, atrăgându-l spre sine, îl sărută pe ochi ochi și pe ambii obraji și apoi, făcându-i cruce, îi spuse:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Acum du-te, dragul meu. Nu vreau să mă dau în spectacol aici... Ha! Domnule căpitan, am să-i spun lui Diomid Antonovici că eşti foarte gentil... Cred că cuvântul meu va avea greutate la el, pentru toate prăjiturile şi delicatesele pe care le devora pe vremuri la mine... Ha-ha-ha-ha! Acum să-mi arăţi drumul prin labirintul acesta oribil. Să trăieşti, Vaniuşa!" — şi dispăru blondă şi radioasă, prin uşă, lăsând în urma ei, în parfumul de heliotrop, parcă o dâră de voie bună şi duioşie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr/1901-1932

CAP. XXII.

INCHISOAREA CENTRALĂ.

Ion Răutu, după întrevederea cu Tania Lungu, intră în celula lui cu un enorm buchet de liliac în mână.

Aşezat în cana cu apă, care-i servea la spălat, buchetul contrasta aproape tragic cu restul decorului celulei de penitenciar. Dar mai cu seamă mirosul suav al florilor, îl tulbura pe Vania.

Liliacul a fost întotdeauna floarea lui favorită şi evoca pentru el toate amintirile de primăvară.

El se văzu imediat în parcul din Năpădeni cu priveliştea lui vastă şi, mai cu seamă, în colţul apusean, spre sat, unde în labirintul de sub acoperişul de tufe vechi, între crengile liliacului, se afla ascunzătoarea lui îndrăgită din copilărie, în care petrecuse atâtea ceasuri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de fericire și uitare de sine, cu Tănăsică, Gheorghiță a lui Vichentie, Niculiță și Ilenuța Moraru.

El își aduse aminte cum, mai târziu, când, într'un moment de expansiune el comparase ochii Ilenuții cu floarea de liliac albastru, — podoaba vestită a parcului din Năpădeni, — ea luase obiceiul de a-și pune la ureche o tufiță din florile acestui liliac.

Vania oftă și desfăcu din buchet câteva rămurele cu florile cele mai albăstrii, pe care le fixă în părete, după prosop.

Prins încă în procesul trudnic de închegare sufletească, Vania se hotărî totuși să aștepte cu resemnare și cu fermitate destinul ce-i hărăzise „marele inconștient".

Dar, cel puțin, el dorea să înțeleagă mecanismul, care-i determină soarta, situația în viață, și rolul său în procesul social.

In primul rând își comandă pe clasicii economici politice engleze, pentru ca să reexamineze doctrina marxistă, care se afirma ca o concluzie a lor logică.

El se apucă să studieze cu multă stăruință pe Adam Smith, David Ricardo, Malthus, John Stuart Mill, — la care adăogă și pe predece-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

sorul marelui revoluționar, conservatorul și agrarianul german Rodbertus-Jagetzow.

In mijlocul acestor studii și preocupări, Ion Răutu se izolă sufletește, aproape uită de soarta ce i se pregătea.

Luna Mai ajunsese astfel pe sfârșite, când în zori de zi, abia adormit asupra volumului al doilea din tratatul „Cercetări despre Bogăția Națiunilor", el fu ridicat din pat de directorul Arbatov, însoțit de feldwebelul Țigănaș și încă doi dintre paznici.

— „Imbracă-te repede, domnule Răutu, și strânge-ți lucrurile", — îi porunci scurt căpitanul.

— „Dece ? Sânt liber ?", — întrebă buimăcit încă de somn, Vania.

Arbatov tăcu, apoi se întoarse către jandarmi.

— „Ajutați-i să-și strângă lucrurile !"...

Peste puține minute, dela portița *Numărul Cinci* porni o dubă închisă ca un cosciug, cu un jandarm așezat alături de vizitiu și altul la ușa dinapoi.

La ora asta timpurie, orașul încă dormea și străzile erau pustii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Din când în când numai duba întrecea, în drumu-i spre „utrenie" sau obor, vreo gospodină matinală care-şi făcea cruce la vederea lugubrului echipaj.

Un beţiv întârziat, ridică pumnul şi salută cu o sudalmă în trei etaje, — probabil nici el nu ştia pe cine: pe jandarmii din afară, sau pe călătorul dinăuntrul dubei.

Un băetan, — cu un şorţ murdar şi cu cozorocul rupt al şepcii trasă după ureche, — care împingea pe trotuar o roabă cu nişte pachete, mestecând o bucată de pâine, se opri un moment urmărind cu privirea tristul convoi, scărpinându-se la ceafă, apoi cu un şuer strident, iarăşi nu se ştie la adresa cui, apucă din nou braţele roabei...

Vania nu putea vedea nimic din toate acestea, de pe banca lui...

Prin ferestruicile înguste şi zăbrelite de sus se reflecta numai lumina divers colorată dela clădirile pe lângă care trecea.

Dar, la un moment dat, respiraţia lui se opri deodată când prin geamurile sparte sau deschise ale ferestruicilor, răsbătu şi în duhoarea stătută a dubei, un miros violent de liliac în floare.

Vania se simţi mişcat, înduioşat: triumful primăverii şi peste întunecimile vieţii, — stă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdrr1901-1932

pânirea atotbiruitoare a forţelor tainice, primordiale ale firii.

Vis generatrix naturae...

Duba, după mai multe ocoluri prin străzile lăturalnice, se opri în faţa Inchisorii Centrale, care ocupând un vast pătrat, cu zidurile albe, porţile verzi şi acoperişurile roşii proaspăt vopsite, făcea, în contrast ciudat cu aceste culori vii, o impresie sumbră.

Aici, arestatul politic Ion Răutu, fu predat de jandarmi autorităţilor civile ale închisorii.

Corpul de clădire destinat deţinuţilor politici, era aşezat cu faţa spre zid, în fundul unei curţi în dosul cazematelor condamnaţilor de drept comun pe termene scurte.

Deţinuţii politici erau feriţi de contactul cu ceilalţi arestaţi, dar regimul, — cum Vania se putu convinge dela prima vedere, — nu avea rigorile închisorii din *Numărul Cinci:* ferestrele erau foarte neîngrijit apărate, şi adesea „scutul" lipsea cu desăvârşire, — lucru explicabil, deoarece aicea se primeau de preferinţă numai deţinuţi a căror instrucţie fusese isprăvită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Secretul", — cum se numia această aripă a închisorii, — era, la venirea lui Vania, bine populat.

El regăsi aici, în diferite celule, pe Grișa și Polia Goncev, pe Moise Roitman, pe Vasile Giurilă, pe Ion Prestea, pe Isaac Blumberg, caşi pe Fany Perlov.

Viața pe care o duceau aici tovarășii îi făcu impresia aproape de reînviere a „comunei" din hanul Blumberg, — mai cu seamă că Grișa Goncev, cu spiritul lui practic și talentul de organizator, reușise să domine situația și să impună abateri dela regulament care îndulceau mult viața.

Dânsul a „propagandizat" pe mai mulți paznici cari se puseră în serviciul „politicilor", și a legat raporturi strânse și continue cu lumea din afară, — atât prin aceștia, cât și prin arestații de drept comun, pe cari îi avea aproape deavalma sub comanda lui.

Nu trecuseră nici cinci minute după ce Vania fusese introdus în celula lui, când el auzi vocea stridentă a lui Grișa :

— „Ura ! Ai noștri sporesc ! A venit și Vania Răutu, însfârșit! Măi Vania, hop, pe fereastră să stăm de vorbă!"

Seara trecu în conversații, și Vania află mai multe noutăți:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?rdr=1901-1932

Cercetările, în afacerea cercurilor de autoinstrucție din Sud-West, au fost isprăvite.

Cei mai mulți sânt de mult liberați, puși sub supraveghere polițienească.

Altora li s'a fixat domiciliul forțat în diferitele părți ale Rusiei europene. Numai pentru cei adunați acum la Inchisoarea Centrală sânt rezervate pedepse mai aspre, a căror anunțare e așteptată din zi în zi.

Cu toate că, în principiu, și la Inchisoarea Centrală, deținuții politici urmau să fie izolați în celulele lor, de fapt, Vania, după apelul de seară, — care și aici avea loc cu același ceremonial ca și la „Numărul Cinci", — a putut avea câteva întrevederi la el sau în celulele lor cu Grișa și Polia Goncev, cu Moise Roitman și cu Ion Prestea.

Cu Fany Perlov, care se găsea în secțiunea femeilor, nu isbuti însă să se întâlnească.

Vania se întreba ce impresie face dânsul vechilor prieteni: pentru el aceștia erau aproape de nerecunoscut.

Grișa Goncev lăsase să-i crească părul lui aspru, care îi forma un enorm balon în jurul capului, și își îngrijise o bărbuță în două colțuri ascuțite de păr incolor și țepos. Ochii lui mici și vioi scânteiau de aceiași voie bună și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bucurie a vieţii, şi aceiaşi hotărîre ca altă dată, numai că gesticulaţia devenise mai bruscă şi mai autoritară.

Fratele său, Polia, se schimbase şi el dar cu totul în altă direcţie. Părul lui moale, rărit şi parcă mort, curgea în plete diforme deasupra frunţii palide şi a ochilor înfrigurați, care totuşi luminau această faţă rămasă aproape spână. Slab, aproape scheletic, părea frânt, lipsit de resort şi evita vădit un răspuns lămurit asupra planurilor şi gândurilor lui.

Dar Vania fu mai cu deosebire impresionat, deşi în alt chip, de Moise Roitman şi Ion Prestea.

Cel dintâi, aproape tot aşa spilcuit şi îngrijit ca înainte, cu obrajii tot aşa aprinşi de o roşeaţă suspectă, numai că acum încadraţi de o scurtă barbă roşcată cu îngrijire tăiată în pătrat, respira siguranţă şi voinţă stoică.

Nici o îndoială nu părea să poată pătrunde în această inimă oţelită.

Tot aşa de puţin accesibil îndoelii se arăta şi Ion Prestea, care cu braţele lui lungi, acum când obrazul lui dispăruse aproape sub o vegetaţie incultă, de mult netunsă şi încâlcită, făcea şi mai mult impresia de stihie, de forţă elementară, care poate strivi tot ce i s'ar ridica în cale.

Privirea lui era aproape fioroasă când, la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1907-1937

întrebările de sondare ale lui Vania, el îi strigă:

— „Mofturi, palavre, dulcegării boerești! Dinamita, înțelegi? Di-na-mi-ta ! Ras tot putregaiul până la rocile sănătoase"...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

CAP. XXIII.

VASCA DOS-GOL.

Vara înainta fără veştile aşteptate, din „departamentul poliţiei de stat" din Petersburg. Se simţea tot mai mult apropierea zilelor toride ale Cuptorului. Vania fu prins de rutina „Secretului" din Inchisoarea Centrală. Autorităţile erau aproape invizibile, în afară de orele „apelului" şi interveneau foarte puţin în viaţa deţinuţilor.

Memoria lui Ion Răutu, din ce în ce mai resemnat şi scufundat în studiile sale, a putut reţine din monotonia apăsată a zilelor acestora, aproape numai două incidente, foarte puţin însemnate în fond, dar care n'au rămas fără repercusiune în sufletul său.

Dintre arestaţii de drept comun ai închisorii, venea mai des în contact cu deţinuţii politici recidivistul cambriolor, condamnat la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dlf=1901-1932

doi ani de închisoare, Vasca poreclit „Dos-Gol".

El era întrebuinţat pentru îngrijirea celulelor şi pentru serviciile personale ale deţinuţilor politici.

Încă flăcău imberb, ştrengar, vesel şi sociabil din fire, un adevărat vrăbioi născut şi crescut în străzile Odessei, el căzu cu desăvârşire sub dominaţia lui Grişa Goncev, care făcea din el tot ce voia.

Bine înţeles, el ajunsese, în primul rând, agent de legătură cu lumea din afară, reuşind să organizeze, cu ajutorul tovarăşilor de închisoare şi al camarazilor de profesie din afară, o vastă reţea de corespondenţi, informatori şi colaboratori.

Micile remuneraţiuni, pentru serviciile sale, pe care i le acordau deţinuţii, erau primite de el cu recunoştinţă, dar nu influenţau prea mult raporturile lui. Grişa, idolul şi stăpânul său absolut, era, în această privinţă, cel mai puţin generos.

Dumnezeu ştie din ce pricină, el se aprinse îndată de o deosebită afecţiune pentru Vania Răutu:

— „E tânăr", — spunea el lui Grişa Goncev: „are caş la gură, dar multe glagole în cap! Şade toată ziulica cu nasul în nişte tetravanghele ca acelea, şi e boer de neam... Am auzit pe Ajutorul că i se cuvine raţia de dvo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr 1901-1932

rian... bre-bre-bre-bre- bre! Cum l'aţi prins printre de-al de voi ?"

Bacşişurile primite îi îngăduiau un oare care lux arestanţesc şi motivau invidia şi pizma altor arestaţi.

Mai cu seamă pentru că Vasca Dos-Gol, — care, cum arată chiar porecla lui, nu se bucura înainte de mare faimă în lumea de caverne, — acuma îşi îngăduia un ton de superioritate, manifestat cu fiorituri de sudălmi groaznice cu care îşi împroşca tovarăşii.

Dar aceştia îi acceptau autoritatea cu oarecare ironie, ca reflex al raporturilor lui cu „politicii", — aristocraţia penitenciarului.

Se părea că nimeni nu putea fi mai departe de orice ideologie revoluţionară, şi chiar de orice fel de idealism, ca acest produs al faunei din cavernele sociale ale Odessei.

Şi deodată, în toată Inchisoarea Centrală se răspândi o veste senzaţională: Vasca Dos-Gol e arestat şi închis într'o celulă a „Secretului", ca deţinut politic, sub acuzarea de participare la o organizaţie revoluţionară.

Surprins cu nişte scrisori cifrate el după ce încercase să le înghită sau să le distrugă, îşi asumă cu mult eroism toată răspunderea, refuzând să denunţe atât pe autorii cât şi pe destinatarii acestor scrisori.

Toată holota închisorii, la început stupefiată, se aduna acum sub fereastra celulei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sale, şi dădea curs liber invectivelor şi batjocurilor:

— „Mă Vasca, mă Dos-Gol", — grohăia Anton Cârnăţarul, un burduf de grăsime râncedă: „Te tragi în degete cu împăratul, mă, rivuluţionarule, scăpat din tusa babii"...

— „Cum scăpat, mă, de babă?" — obiectă cu gravitate Fănică Craiul, un lungan mălăeţ şi ciupit de vărsat, cu o voce de falset răguşit: „el s'a scăpat şi lumea credea că e adicolon, când colo era bombă de dinamită, hă-hăhăhăă !"...

— „Ho-ho-hoo!" — tuna în ison holota puşcăriei.

Faţa lui Vasca Dos-Gol, îndărătnic palidă şi veştejită de viaţa de mizerii şi vicii şi de lungi închisori, se înroşi acum de furie şi ochii lui, de obicei veseli sau adormiţi, fulgerau:

— „Mă !... Mă !... Mă !..." — se înăbuşea el de indignare: „V'aşi spune eu ceva, trăsniv'ar, v'aşi spune... Dar acum prinţipurile nu mă lasă ! Nu pot, trebue să sufăr pentru obrazul tovarăşilor mei de alături"...

— „Hă-hă-hă-hăăă !"—răsună holota: „auzi borâtul de fecior de lele ?... prinţipuri !! Ho-ho-ho !... Ţine-te dosul meu că te rupi !"...

Vasca Dos-Gol, aproape leşinat de furie, îşi strânse buzele cu dinţii până la sânge, şi, gemând, se aruncă pe pat de unde se descărcă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaniei.ro/mdrr1901-1932

cu voluptate în înfloriturí fantastice de literatură populară, dar numai în *şoapte,* ca să nu atingă obrazul tovarăşilor:

— „Băga-v'aşi stâlpul de telegraf în maţele bunicii! Pârliţilor! Vagabonzilor!..." şi asemenea exerciţii stilistice urmau până la nesfârşire.

Şi mai departe, atitudinea lui Vasca Dos-Gol a fost ireproşabilă în faţa jandarmilor şi autorităţilor închisorii.

„Cum se explică această atitudine ?" — se întreba Ion Răutu.

Ce-l mâna pe un Vasca Dos-Gol, în rândurile revoluţionarilor ? De unde acest eroism, această însufleţire ? Care este mecanismul psihic care a dus la aceste rezultate, şi prin ce se deosebeşte el, în fond, de acel al eroilor şi al martirilor din elita omenirii ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ridr1901-1932

CAP. XXIV.

CONCERTUL.

Cu cât studia Vania legile economiei şi ale vieţii sociale, cu cât se părea că-şi dă mai bine seama de complexul fenomenelor sociale şi de condiţiunile de propăşire, — cu atât parcă înţelegea mai puţin, individual, pe cei mai buni prieteni ai săi, şi chiar pe sine însuşi.

Care sânt resorturile reale ale vieţii lor sufleteşti ?

Ce-i mână pe ei, pe toţi, spre jertfirea de sine, spre pieire ?

Oprimat şi moleşit de căldurile lui Iulie, într'o noapte fără lună, respirând la fereastră adierea nopţii şi admirând cupola înstelată cu focarul roş al Antaresului din Sud, — Ion Răutu şedea mereu mestecând aceiaşi blăstămată întrebare.

Inchisoarea era învălită în tăcerea şi amorţeala nopţii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In liniştea aproape desăvârşită, abia, din când în când, răsbăteau sgomotele îndepărtate din centrul unui mare oraş, sau paşii apropiaţi ai sentinelelor dealungul zidurilor...

Deodată, Vania tresări.

Auzi de departe, departe, un sunet prelung şi lugubru, — un urlet de lup!

Ce-i aceasta ?

Indoială nu poate fi. E urlet de lup. E în apropiere o menajerie? Apoi urlet de lup, vara?

Dar din nou, din altă parte, — ca un răspuns la chemare, încet, parcă şi mai încet, dintr'o şi mai mare depărtare, tremură prin văzduh un alt urlet, plin de tragedia foametei şi a luptei pentru trai.

Apoi, al treilea, mai aproape, al patrulea, al cincilea, al şeselea...

O haită întreagă de lupi umplea bolta nopţii, tot mai de aproape.

Inţelese!

La urletele haitei flămânde răspunse întâi, parcă de la o svârlitură de băţ, un lătrat de câne, apoi altul şi încă altul...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistelromanesti.ro/mdrr1901-1932

Şi Vania se văzu în toiul iernii, la Năpădeni; prin şesul Podoliei, înnecat sub un strat gros de omăt, vâjâie năprasnic un vânt înghețat în plânsul de viscol, şi aduce tot mai aproape urletele flămânde...

In satul adormit se ridică străjerii credincioşi, cânii, şi sar spre apărarea vetrii, într'un hămăit asurzitor de dulăi maiestoşi, în acompaniamentul strident al javrelor jigărite...

Inchisoarea, cerul înstelat, farul Antaresului, toate au dispărut în pandemoniul de viscol, în sabatul de fiare învrăjbite.

Şi, iată, Vania se surprinse şi pe dânsul, fără să-şi dea seama cum şi de când, urlând şi lătrând în neştire...

Cânii credincioşi resping atacul. Haita de lupi e silită să bată în retragere. Urletele lor sânt tot mai îndepărtate, se împrăştie, se aud tot mai slabe, mai rar... Apoi, se topesc, se aude numai suflul vijeliei... Şi cânii se potolesc cu încetul, revine liniştea în sat...

Şi, iată, primii cocoşi vestesc apropierea zorilor dimineţii...

Vania îşi şterse sudoarea depe frunte şi ochii umeziţi. Inchisoarea se scufundă în tă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cerea ei moartă, cupola înstelată scânteia în mii de lumini colorate, şi ochiul roş, misterios, al Antaresului îşi lansa veşnicile mesagii din nesfârşire.

— „Vania! Vania!" — auzi Ion Răutu pe neaşteptate dela o fereastră vecină, vocea înduioşată ca niciodată a lui Ion Prestea: „Ah, măi Vania, ai auzit, măi, ce frumos? Aveţi voi lupi, la voi la Năpădeni?"...

Vania îşi dădu seama că în gama de urlete se auzia şi glasul fioros al lui Ion Prestea, născut şi crescut şi dânsul la ţară.

Dar gravul Moise Roitman, orăşanul, dar Grişa şi Polia Goncev, vlăstari de multe generaţii de funcţionari? Schelălăitul lui Grişa atingea perfecţia!

Nu ajunge dar pentru vreo explicaţie, nostalgia oamenilor de ţară, încătuşaţi între zidurile unei închisori.

Ce putere mistică, ce minune, ce efluvii tainice din adâncimile sufleteşti au topit sute de fiinţe răsleţe, adunate din întâmplare din toate colţurile unui imens imperiu, aici, în Inchisoarea Centrală, despărţite nu numai de zidurile camerilor lor, dar de obârşiile lor, de destinele lor, de toată viaţa lor, şi de toată structura lor psihică, — prin ce magie, prin ce suggestii, au putut să cedeze acestei contagi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

uni, şi să apară ca un singur suflet colectiv, aproape ca un singur organism, care vibra de aceiaşi viaţă, animat de acelaş gând, de acelaş sentiment ?...

Cum se poate naşte aşa comunitate sufletească între fiinţe atât de disparate ?

Ce ne mână, — sub ce dominaţiune trăim, care sânt adevăratele, adâncile noastre năzuinţi ?

Instinctul gregar ?...

Eternul lut omenesc...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indr1931-1932

PARTEA II

SPRE ALTE ZĂRI...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?rdr=1901-1932

CAP. XXV.

HOTARÂREA.

La începutul lui August sosi, în sfârșit, din Petersburg, decizia „Departamentului".

Căpitanul Paciewici, ținu să anunțe el însuși lui Ion Răutu soarta ce-l așteaptă.

In consecință, el primi cu o înaltă afabilitate pe Vania în cancelaria Inchisorii Centrale:

— „Bună ziua, domnule Răutu!" — îl salută căpitanul scrutându-i expresia: „bună ziua! Sânt fericit că-ți pot aduce la cunoștință, hotărîrea milostivă, foarte milostivă, a Majestății Sale Impăratul. Vei fi trimis numai pe trei ani în părțile mai puțin îndepărtate".

Căpitanul strecura parcă cu voluptate această desemnare în limbajul oficial a Siberiei occidentale.

Mâna lui grasă și îngrijită mângâia barba

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

roșcată, parfumată, pe când ochii suri, reci nu slăbeau un moment pe Ion Răutu:

— „Domnule Răutu" — continuă vocea insinuantă, parcă după oarecare ezitare: „vei fi trimis într'o localitate în care vei avea cât mai puțin contact cu lumea revoluționară. Pentru dumneata deportațiunea nu e considerată atât ca o pedeapsă, cât ca un mijloc de precauțiune, de profilaxie. In situația dumitale socială, fiind dată și averea pe care probabil ai s'o moștenești, noi trebuie să fim siguri că vei eși din lagărul dușmanilor Majestății Sale Imperiale, în care sperăm că ai intrat numai din inexperiență și din temeritate juvenilă"...

Ion Răutu asculta fără nici o reacțiune, în tăcere, aceste insinuațiuni perfide.

El însuși se mira că nu resimțea nici o revoltă, și își aducea aminte cu un surâs trist, induioșat, de riposta lui violentă, în situație analogă, la intrarea în Castelul din Chișinău, cu vreo doi ani în urmă.

Paciewici, după ce aștepta câteva momente răspunsul, zâmbi disprețuitor la tăcerea îndărătnică a arestatului, și, cu o mișcare din cap, Răutu fu concediat.

Vestea cu atâta nerăbdare așteptată timp de peste doi ani, ciudat, acum părea lui Vania că venise prea devreme.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/index 1901-1932

El se simțea neliniștit și îngrijat.

Înceta un regim de viață cu care se deprinsese și la care se adaptase.

Și ce venea în schimb?

Necunoscutul...

În zadar își tortura imaginația: nu-și putea închipui nici chiar cursul zilelor următoare, în rutina măruntă dar inexorabilă a existenței.

Și schimbarea îl surprinde în clipa în care dânsul se află în plin haos sufletesc, nereușind încă să găsească răspunsul la „blăstămatele chestii", fără să-și știe rostul!

Cum și pentru ce va trăi el în acele depărtări misterioase și ostile?

Și studiile lui, cărțile lui, care singure i-au dat, — lărgind hotarele lumii perceptibile, — un interes pentru viață, și i-au dat chiar putință să reziste acestor vremuri maștere?

Ce nădejde în această privință îi poate da vegetarea în condițiunile primitive, în mijlocul unei naturi crunte, într'o pădure omenească?

Va trebui să abdice, să renunțe la căutarea cărării sale, la preocupări științifice, la gândire, la orice viață intelectuală?

Apoi, Tania!...

Scadența fatală a angajamentelor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fatală?

Deodată îl cuprinse un sentiment acut de rușine:

„Ah! Ticălos cuconaș de bani gata", — se gândi el: „ți-e frică pur și simplu de viață, în afară de aripa babachii"...

Ca reacțiune, Vania năvăli în curtea „Secretului" cu urale...

„Secretul" era în fierbere: toți deținuții știau hotărârea „departamentului".

Frații Goncev și Isaac Blumberg erau condamnați la câte doi ani de domiciliu forțat în provinciile nordice ale Rusiei europene. Ion Prestea, Vasile Giurilă și Fany Perlov, ca și Ion Răutu, — deportați pentru trei ani „în locurile mai puțin îndepărtate", adică în Siberia occidentală. Danilov și Maurul, — pentru cinci ani în „părțile mai îndepărtate", — Siberia Orientală, — cași Moise Roitman, însă acesta numai pe termen de trei ani.

Vania se simți penibil impresionat de această pedepsire mai aspră a lui Moise Roitman, care era cu mult mai puțin implicat în acțiunea revoluționară decât dânsul.

Seara, la fereastră, în conversație cu Roitmann, el nu se putu reține să-și manifeste cu năcaz surpriza pentru această diferență de tratament.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

— „A, dragă Răutu, mă mir că dumneata încă nu înțelegi distanța care ne desparte în ochii jandarmilor și ai tuturor slugilor credincioase ale Țarului: dumneata pui de boier, moșier, creștin, iar eu, un simplu jidănaș, *proletar intelectual*, condamnat să trag pe dracul de coadă toată viața și, prin urmare, revoluționar ireductibil. Unde nu poate fi nici o nădejde, nu e nevoie nici de menajamente. Fii pe pace, dragul meu: cu atât mai crânceni vor fi cu dumneata, când se vor convinge că s'au înșelat în așteptările lor...".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAP. XXVI.

PREGĂTIRI.

Plecarea a fost anunțată pentru peste cincisprezece zile.

Tot „Secretul" se pregătea cu febrilitate pentru această lungă călătorie.

Rigorile regimului de închisoare, prin forța lucrurilor, mai slăbiseră. Întrevederile erau autorizate mai des, și chiar deținuții nu erau cu atâta strictețe izolați între ei.

După anunțarea termenului de deportațiune, n'a mai putut fi întârziată nici căsătoria lui Ion Răutu cu Tania Lungu.

Natalia Chirilovna Varnavin, care aranjase toate preliminariile cu cei în drept, venea aproape în fiecare zi la Centrala, câte odată și de două ori, nesocotind cu impertinență toate regulamentele. Venea când singură, când cu Tania, sau cu Iorgu Răutu pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dr=1901-1932

care-l chemase telegrafic. Se îngrijea de publicaţiunile legale, comanda inele şi lumânări; trata cu preotul închisorii pentru decorarea capelei; aranja cu Iorgu Răutu declaraţiile de consimţământ şi discuta alocaţiunea pentru viitorul tânăr menaj.

Bietul conu Iorgu se simţea prins ca într'o negură.

Pe de o parte el parcă se simţea vinovat de lipsa Smaragdei Theodorovna.

— „Măi băiete!" — bolborosea el mereu: „mama a trebuit să se ducă la Kiew, că amu e altă directoare acolo, la Institut, pe care n'o cunoaştem... Ar fi trebuit să fiu şi eu acolo, — păcatele mele! — dar amu stau aici cu tine, până s'o isprăvi şi cu beleaua aiasta", — îşi stăpânea el nodul care-i strângea gâtul, oridecâteori îşi aducea aminte de „beleaua" căzută pe capul „băietului".

Pe de altă parte el nu ştia ce atitudine să ia şi faţă de căsătoria însăşi, aşa de puţin compatibilă cu toate tradiţiile Răuteştilor.

— „Măi băiete, Nataliţa spune că aşa trebuie, că-i bine, — Dumnezu ştie, nu mai înţeleg vremurile aiestea... Şi tu eşti nevrâstnic încă, şi ea încă un plod crud.. . Şi apoi, zice Nataliţa, că nici nu se duce amu cu tine! că rămâne încă la şcoală... De! Dacă n'a mân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tuit-o!... Dar ce fel de nuntă îi aiasta? La temniță... Și mama nu poate veni amu. Că-i o nouă directoare acolo... la institut la Kiew... Ii foc... și amu stau aici cu beleaua aiasta. — păcatele mele ! Dumnezeu să mă ierte !..."

Iorgu Răutu își găsea puțin echilibru, devastând magazinele de confecțiuni pentru a aproviziona pe „sărmanul băiet" cu toate cele trebuincioase în „blăstămatul cela de Sibir".

Nataliţa și Tania, pe care le târa cu el prin prăvălii, în zadar încercau să-i potolească excesul de zel.

— „Zî-i Nataliță, să dea un ogheal cald, gros și trainic, pentru prăpădenia ceia de Sibir"...

Mai multe rânduri de haine, perechi de ghete și ciubote, rufe, blănuri, destinate pentru „prăpădenia ceia de Sibir", dădeau camerei lui Iorgu dela „Hotel Londra" aspectul unui bazar.

Iorgu Răutu urma cu stricteță în comenzile și cumpărăturile lui numai două reguli:

— „Să dai ce ai mai bun, domnule, mă'nțălegi ? Pentru băietul meu, care se duce Dumnezeu știe unde, în fundul lumii. Să-mi dai ce ai mai bun, mă'nțelegi ? Zî-i Nataliță, în limba lor, că văd că zgâiește ochii la mine parcă ar vidè un tatar..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dri1901-1932

A doua regulă era ca să nu dea nici odată mai mult de jumătate din preţul cerut de negustor.

La început această nevinovată manie ducea la conflicte tragi-comice:

— „Bre omule," — căuta el să explice negustorului care *îşi sgâia ochii:* „Bre omule, eu nu sânt un boboc, n'ai să iei dela mine zăce preţuri, mă'nţălegi, — ori, ori, — cu mine nu merge aşa", — ciocănea dânsul cu două degete în tejghea.

Foarte curând însă negustorii prinseră meşteşugul şi Iorgu Răutu era foarte mulţumit că isbutea să plătească şi mai puţin de jumătate din preţul iniţial.

Nataliţa şi Tania, din când în când numai plesneau din mâni, dar n'aveau cruzimea să-l desamăgească.

Ele căutau să-l convingă măcar pe moş Iorgu să-şi reducă cumpărăturile pentrucă, după regulament, un deportat nu poate avea un bagaj mai greu decât maximum „două puduri" (vreo 30 kilograme).

Cu acest prilej Iorgu Răutu nu se mai putu stăpâni şi isbucni:

— „Cum ? mânca-i-ar viermii, putrezească-le-ar ciolanele! să-l trimeată pe băiet la capătul lumii, în blăstămata ceia de ţară, gol, să îngheţe de frig? Auzi? — două puduri! Lasă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că-i trimit eu și prin poștă deadreptul acolo unde o fi"...

Natalița și Tania se priviră înduioșate față de acest sfârșit al „operațiunilor economice" ale lui moș Iorgu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaferestre.ro/nr11901_1932

CAP. XXVII.

CĂSĂTORIA.

Căsătoria a fost oficiată în capela închisorii de preotul ei bătrân, care, cu vocea-i de căpriță bolnavă, rumega de-a scăpare rugăciunile cuvenite.

In capelă, în afară de cei doi miri, — Vania în veston nou, cumpărat de Iorgu Răutu, iar Tania în bluza ei obișnuită, — nu se mai găseau decât nunii, — Nataliţa şi soţul ei Serghiei Semionovici Varnavin; Iorgu Răutu şi Caterina Matveevna Lungu, din familiile mirilor; directorul închisorii; nu lipseau şi câţiva paznici înarmaţi la uşă.

Intr'o atmosferă apăsată, această ceremonie, de obicei solemnă şi impresionantă, prin atmosfera de nădejde şi bucurie, — luă un aspect funebru.

In zadar Nataliţa încerca să „învioreze" asistenţa.

Iorgu Răutu, sumbru, ofta şi numai din când în când, în uitare de sine, ţinea isonul vocii răguşite a dascălului, cu veşnica-i notă de bas profund: *O-o-o-n-n-n.*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Alături de el, Ecaterina Matveevna, tăcută ca întotdeauna, dar mai palidă ca deobicei, plângea înfundat în batista ei, pe care mereu o ducea la ochi şi la gură.

Mirele, Ion Răutu, părea că nu crede în realitatea acestei scene. Şi, aruncând din când în când câte o privire intimidată spre Tania. „mireasă", parcă se aştepta în fiecare moment să fie trezit din somn.

Numai Tania simţea toată gravitatea şi înţelesul solemn al momentului.

Liniştită şi hotărâtă, ea era pătrunsă de conştiinţa misiunii ce-şi lua, şi răspunsul ei la întrebarea preotului, — „da!" — parcă vibra de o sonoritate neobişnuită pentru glasul ei. După „Isaia dănţueşte" şi după binecuvântarea preotului, la încheerea ceremonici, atât de insolite în cadrul acesta, asistenţa a stat un moment stingherită, în neştiinţă de ce trebuie să mai urmeze.

— „Vania, Tania!" — cea dintâi îşi veni în fire Nataliţa: „Acum sânteţi soţi, sărutaţi-vă!"

Vania, stângaci, se aplecă spre „soţia" lui şi o strânse în braţe. Simţind fiorul ce o cuprinse, mişcat, o sărută pe ochi. Tania, albă ca varul, tremurând, îşi pierdu parcă simţurile şi era cât pe ce să cadă jos, dacă nu îi sărea în ajutor Nataliţa.

Directorul închisorii, tuşi jenat:

— „Domnilor, vă rog primiţi urările mele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

de fericire: noroc și sănătate, viață lungă! Dar acum, domnul Răutu trebuie să meargă în camera dumisale și biserica trebue să fie golită pentru vecernie".

Iorgu Răutu sărută pe Vania, repetând numai vorbele-i obișnuite:

— „Măi băiete, măi băiete, — ce să facem? Așa a vrut se vede Dumnezeu!"...

Vania își simți tot obrazul muiat de lacrimile tatălui său.

Ecaterina Matveevna plângea și ea în hohote, îmbrățișându-și *copiii:*

— „Știi Vaniușa, eu totdeauna te-am iubit ca pe un copil al meu. Să ai milă de Tania. Ea îți dă tot sufletul și vei vedea ce comoară este".

Nataliția, lăsând în sfârșit din brațele-i pe Tania, protestă:

— „Mă rog, ce vă bociți atâta ?" — trepida ea indignată: „Parcă sânteți la înmormântare. Iaca, Siberia! Mare lucru, dacă este dragoste! Sânt încă tineri. Va topi dragostea lor toate omăturile din Siberia. Apoi trei ani vor trece ca un vis. Hai să lăsăm acuma pe bietul Vania",—și cu o voce nu tocmai potrivită cu jovialitatea cuvintelor, urmă: „vedeți că domnul director își pierde răbdarea".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAP. XXVIII.

POHODUL.

La gară, unde deportaţii au fost aduşi noaptea târziu în două „dube", un capăt al peronului, golit de public în faţa vagonului penitenciar cu ferestre zăbrelite, a fost păzit de două rânduri de jandarmi.

Nici rudele deportaţilor, după ce-şi luaseră rămas bun dela aceştia încă dimineaţa la închisoare, n'au mai fost lăsate să se apropie de vagon. Vania însă putu zări în mijlocul mulţimii lângă păretele gării figurina slăbuţă a Taniei, alături de silueta impunătoare a Nataliei Chirilovna. Exclamaţiile tovarăşilor de drum îi arătau că şi pentru ei peronul nu era pustiu.

La plecarea trenului mai multe batiste fură fluturate la adresa lugubrului vehicul, care îi ducea spre destinul necunoscut.

In lumina felinarului Vania putu zări chipul fin al doctorului Roitman...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dm=1901-1932

Şi în ultima clipă auzi şi vocea nazală, tremurată, atât de bine cunoscută:

— „Să trăieşti, Vaniuşa, curaj, nu mă uita!"

Vagonul porni.

Un moment cei de pe peron se sileau să-i ţină pasul, — apoi cu încetul au rămas în urmă, topiţi într'o massă nedesluşită, din care răsăreau numai câţiva fulgi albi ai batistelor agitate, — iată însfârşit şi luminile gării înnecate în noapte....

Vania se întoarse.

Tovarăşii săi de drum îşi alegeau băncile şi îşi aranjau bagajele.

Grişa Goncev, cu spiritul lui de gospodar şi cu talentul său tecnic îşi întocmea între două bănci, cu ajutorul pledurilor şi al sacilor cu bagaje, un compartiment confortabil pentru dânsul şi pentru Polia, a cărui sănătate îi inspira grijă.

Moise Roitman a şi scos o carte şi încerca să cetească la lumina lămpii din plafon.

Isaac Blumberg şi Vasile Giurilă, — buni prieteni încă din vremurile „Comunei", — vorbeau ceva încet.

Ion Prestea, sumbru ca întotdeauna, se culcă pe o bancă rezemat în cot, — pe el nu-l petrecuse nimeni la gară...

Danilov aşezat singur la o fereastră, şi-a în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morri1901-1932

colăcit ca de obicei picioarele unul peste altul, și privind în infinit, cu ochii lui suri, clari și gravi, stătea pe gânduri, frecându-și periuța dârză și incoloră depe bărbie.

Vania tresări.

Pe banca scurtă între ușă și fereastră, stătea pitită în colțul întunecat, parcă voind să se ascundă de privirile lumii, o figură impresionantă: o față slabă și lungă, — lungită încă de o barbă îngustă și rară, care ajungea aproape de brâu, — cu o piele gălbie lipită de oase, însă cu trăsături corecte și fine, — un nas subțire și lung dar drept; pletele neîngrijite nu puteau ascunde o frumoasă frunte mată, foarte albă, în contrast cu părul și cu ochii mari negri, larg deschiși, cari ardeau în priviri îngrozite: un chip de martir de pe icoanele bizantine.

— „Tovarășul Maurul!" — exclamă Vania, schițând un pas spre dânsul.

Dar Maurul, prins de spaimă năprasnică, scoase un geamăt de fiară și sări în sus, întinzându-și spre apărare mânile resfirate.

Danilov se repezi asupra lui Vania, și apucându-l de braț, îl aruncă în lături.

— „Astâmpără-te ciocoiașule," — se răsti dânsul printre dinți: „nu vezi că-i bolnav

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

şi terorizat. N'are nevoie de temeneli de salon"...

Maurul se lăsă pe bancă, hârâind, lărgindu-şi şi mai mult enormele orbite ale ochilor săi aprinşi.

Vexat de dojana brutală a tovarăşului Danilov, Vania aruncă o privire dezolată în jurul lui.

Străină de tot ce se petrecea în dos, o siluetă feminină, îndoliată, tot stătea lipită de gratiile ferestrei, parcă silindu-se să răsbată întunericul care învălise de mult peronul gării din Odessa.

Vania se simţi deodată singur, prizonier într'o lume neînţeleasă şi duşmănoasă.

Se afla totuşi între vechi prieteni şi tovarăşi de luptă, — dar cât de adevărată este vorba Undinei că şi de oamenii cu care eşti în contact imediat, te pot despărţi depărtări mai mari ca pe astrele firmamentului.

O milă nemărginită de sine îl cuprinse, — dar şi de bieţii aceştia bulgări de lut însufleţit.

Stăpânit de o nevoie acută de simpatie şi de trebuinţa de a-şi revărsa sufletul, se apro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pia timid de solitara siluetă feminină de lângă fereastră.

Umerii ei tremurau de plânsul tăcut.

După o clipă de ezitare, Vania se aşeză molcom pe banca de alături.

Femeia parcă simţind prezenţa lui îşi întoarse faţa plânsă de copil obidit.

Ochii ei verzi înlăcrimaţi, reflectau, ca diamante, razele palide ale lămpii, cari aprindeau în aureola bogată a părului ei scântei de aramă poleită.

La vederea lui Vania, pieliţa delicată şi albă a obrajilor, puţin stropită de pistrui, se acoperi ca de o abureală trandafirie intensă, până la rădăcina părului ei de un roşu aprins.

Vania ghici îndată pe Fany Perlov.

— „Tovarăşul Vania !" — şopti ea, mişcată, zâmbind printre lăcrămi, şi se aşeză pe bancă, continuând să plângă înfundat în batistă, dar acum parcă mai mult de emoţie şi surpriză, decât de amărăciune.

Vania îi cunoştea povestea, încă din expansiunile prin zidurile închisorii: Tatăl mort de apoplexie, în momentul arestării, mama rămasă fără mijloace cu copii mici, un prieten din copilărie, ajuns logodnic, dispărut în cazematele cetăţii Petru şi Paul...

Induioşat, — de ea, de sine, cine-ar putea spune? — lupta şi dânsul cu nodul de plânset care-i strângea gâtul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdr1901-1932

Fany, fără să-şi ridice batista de la obraz, îi întinse ca într'o căutare mută de sprijin, cu un gest atât de feminin, mânuţa-i diafană.

Vania o reţinu, tăcut, dar puţin înviorat şi încălzit de acest rol de protector ce astfel i se recunoştea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAP. XXIX.

VAGONUL PENITENCIAR.

Noaptea înainta.

Dar în vagon nimeni nu putea dormi.

Excitaţia provocată de schimbarea bruscă a regimului, aprehensiunea nemărturisită în faţa viitorului necunoscut, ridicaseră diapasonul emoţional şi duseseră la o tensiune, care cerea descărcare.

In urma unui cuvânt aruncat de Grişa Goncev, isbucni cu furie veşnica şi interminabila discuţie asupra metodelor revoluţionare:

— „Proces istoric", — scanda cu o răceală voită vocea metalică a lui Moise Roitman, care maşinal tot îşi descheia şi încheia un bumb la vestă: „procesul istoric este un proces de massă, ca rezultat al mecanicii luptelor de clasă. O revoluţie nu poate isvorî decât din mişcarea masselor"...

— „Dar individualitatea?" — întrerupse furios Ion Prestea, tropotind greoi pe loc ca un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?rdr=1901-1932

urs: „dar individualitatea, amice? Faci borş din ea? Dacă la Poitiers, Abderam, comandantul trupelor arabe, ar fi dovedit un talent strategic mai mare decât Carol Martel, — ce ar fi fost astăzi cu massele dumitale europene?".

— „De sigur pentru a inventa o bombă," — intercală Grişa Goncev, tecnicianul, răsucindu-şi cele două colţuri ale bărbuţii îmbinate: „pentru a inventa o bombă e nevoie de o individualitate, dar un atelier pentru fabricarea ei, presupune un anumit mediu pe care nu-l poate da decât proletariatul industrial"...

— „Am să mă murez eu", — urlă cu violenţă Prestea trăsnind cu pumnul în speteaza băncii: „avem să ne murăm până se va naşte proletariatul dumitale? Zece oameni hotărâţi pot trimite în tartarale zece împăraţi unul după altul. Ce regim ar putea rezista unui asemena purgativ?"...

— „Dar massele dela ţară, moldovenii noştri basarabeni ca şi majoritatea covârşitoare a omenirii", — interveni, cântând pe nas „popeşte", şi Vasile Giurilă, cu ţărăniile şi moldoveniile lui.

Danilov tăcea, surâzând din când în când sarcastic, şi sticlind din ochii lui suri, clari şi răutăcioşi.

Polia Goncev, între două accese de tusă, re-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

levă şi el rolul istoric şi revoluţionar al intelectualilor.

Maurul, tot pitit în colţul său, îi privea de mai multă vreme cu ochii săi larg deschişi şi febrili, plini de o agonie nespusă — când, deodată, se aruncă sub o bancă şi începu să se sbată urlând în neştire.

Sentinelele, care se schimbau la fiecare două ore, stăteau impasibile lângă uşile de intrare.

Dar la o staţie, — unde în faţa vagonului penitenciar, se adunase mulţimea curioasă, atrasă de sgomot, eşi din compartimentul său comandantul gărzii, — un căpitan bătrân, cărunt şi bărbos, — care fără să-şi ridice mâna de pe clanţă, înaintându-şi numai puţin umărul stâng ca să dea drumul ajutorului său, plutonier reangajat, flăcău înalt, gras şi spălăcit, dar spilcuit, — ştiu prin câteva injoncţiuni scurte, să impună tăcere polemiştilor.

Cu încetul se potoli şi Maurul.

Vania nu luase parte la discuţie.

Se mira şi el de uluirea amorţită de care rămânea stăpânit.

După atâta singurătate, când dânsul, afară de telegrafia surdă a ciocăniturilor, putea găsi contactul cu lumea aproape numai în citirile sale, — după acel gol de viaţă, claus-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mari1901-1932

trarea în limitele câtorva metri pătraţi, — imobilitatea în timp şi în spaţiu, — el se simţea acuma prins ca într'un vârtej: hotărîrea de deportaţiune, căsătoria cu Tania, despărţirea de ea şi de tata, de toată atmosfera Năpădenilor, societatea sgomotoasă a convoiului de deportaţi, — dus în trenul acesta care în realitate se târa greoi ca un melc de la o staţie la alta, dar care i se părea un bolid străbătând vertiginos spaţiile nesfârşite...

Glasurile i se păreau înecate într'o vâjâitură, care îl învăluia şi îl izola de viaţă, ca un strat impenetrabil, iar vagonul penitenciar cu locatarii săi, numai un decor ireal...

Insuşi subiectul discuţiunilor, care pe vremuri îl pasiona atâta, îi inspira acum prea puţin interes: înainte de toate trebue lămurită problema morală, găsit rostul vieţi, lămurită situaţia omului în natură, descoperit rolul real al conştiinţei în complexul forţelor mondiale.

Dacă omul este numai jucăria stihiilor, totul se reduce la o înşelăciune de sine, la o iluzie: *vouloir, illusion! aimer, illusion!*

Numai suferinţa e o realitate, — iată, chiar suferinţa acestui ghem de fată.

Vania strânse mânuţa Fany-ei. Dânsa îi răspunse surâzând, fără să-şi deschidă ochi: — în vijelia discuţiunilor ea de mult încetase să plângă, şi, potolită, sughiţând numai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din când în când de plâns, copilăreşte, se lipi de Vania închizând ochii.

După intervenţia comandantului gărzii se aşternu în vagon o tăcere apăsată.

Sfâşiaţi de oboseală şi de emoţie, deportaţii se înghemuiră fiecare pe banca lui scurtă, acoperită de câte un pled, şi cu sacul cu haine în loc de perină. Şi unul câte unul, fură cu încetul prinşi de somn.

Chiar Maurul îşi pusese capul pe banca dinainte şi nu se mişca, gemând numai în răstimpuri.

Căpşorul Fany-ei cu gloria lui aurie, căzu pe umărul lui Vania. Acesta o rezemă uşor de spetează, aşternu pe banca din faţă peste pledul ei pe al său, aşeză la părete o perinuţă de voiaj datorită solicitudinei lui Iorgu Răutu, şi ridicând-o uşor în braţe, o culcă în acest aşternut improvizat.

Fany se lăsă îngrijită, ca un copil, cu surâsul fericit pe faţă, — lipindu-şi numai uşor pe furiş buzele de mâna ce o ţinea după gât.

Dar somnul fugea de Vania.

El tot se simţea ca împlântat într'o pastă opacă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr1931-1932

Visător se rezemă de fereastră, urmărind primele luminișuri ale răsăritului.

Gândurile i se rostogoliau greoaie, ca niște bolovani într'un torent de munte.

Ajuns la hotarul necunoscutului, toată viața lui, de la primele amintiri ale copilăriei se desfășura înaintea lui: Năpădenii, pensionatul Pastorului Faltin, liceul, familia Lungu, hanul Blumberg, Odessa, Castelul din Chișinău, Numărul Cinci, — în icoane colorate și vii ca scene ale realității, întretăiate de aceleași blăstămate întrebări: Dece ? Și apoi ?

Afară, lumina cenușie a dimineții înnourate, desvăli peisagiul dezolat al stepei ucrainene în toamnă, atât de deosebit de dealurile dulci ale Basarabiei: o câmpie plană și nemărginită, fără nici o ondulație de teren, fără nici un copac, fără măcar vreun bloc de piatră eratică, fără vreun accident care să poată opri privirea,—peste tot numai verdeața gălbuie a miriștilor și a fâneților tăiate, — o întindere vastă ca oceanul, dar monotonă și mută, pustie după încheierea muncilor de țară, fuge în nesfârșire...

...Și totuși rămâne veșnic redusă la o jalnică și meschină circonferință, sub clopotul opac al cerului sur ca mantaua de pușcăriaș, nemișcată în jurul vagonului penitenciar, cu el, Vania, drept în centru.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndrr1901-1932

Câmpie, câmpie, câmpie...

Vania, furat de somn lângă fereastră, turtit într'o postură piezişă, se trezeşte cu piciorul amorţit şi cu o vie durere în coastă...

Toţi în vagon dormeau încă, afară de sentinele, înţepenite lângă uşi.

Vania acoperi pe Fany cu şalul căzut jos, se culcă în cot pe bancă şi din nou adormi liniştit pe scândurile goale.

Răutu se ridică de pe culcuşul lui improvizat cu toate încheieturile anchilozate, — parcă nu se găsea pe trupul lui un singur punct neîndurerat.

Intinzându-se ca să se mai desmorţească, băgă de seamă că în tot vagonul afară de el şi sentinelele, numai Maurul era treaz.

Cu ochelarii pe nas, acesta examina cu multă minuţiozitate un ou, inspectându-i suprafaţa şi expunându-l la lumină. Pe urmă scoase din sac o pâne, o duse la nas, apoi îi cercetă coaja, tot aşa cu deamănuntul, ridică un colţ, şi cu cuţitul tăiă din miez: precauţiuni împotriva otrăvii....

Mestecându-şi cu îngrijire acest dejun frugal, tovarăşul Maurul, din când în când arunca spre Răutu priviri bănuitoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revista Sensul Vieții 1901 1932

Acesta își luă inima în dinți:

— „Tovarășe Maurul, nu mă recunoașteți?" — i se adresă dânsul cu sfială: „Sânt Ion Răutu".

— „Nu te recunosc și nici nu te cunosc"! — îi mârâi nenorocitul, uitându-se încruntat în lături.

— „Nu vă aduceți aminte, la tovarășul Pudel, conferința despre rolul proletariatului și al țărănimii ? V'am răspuns eu, introdus de tovarășul Undina. Imi zicea Pimperlic"...

— „Pimperlic? Ce Pimperlic?" — se oțări deodată Maurul săgetându-l acum cu priviri furioase: „Ce Pudel, ce Undina, ce conferință? Minciuni, minciuni! Pimperlic!... *Pimper-lic !*... Ești un agent al Lăscăreștilor !"... șuieră el deodată, rotindu-și ochii. Și din piept se auziră hârâituri de agonie.

Răutu, spăriat, îl lăsă în plata Domnului și se întoarse la locul său.

Al *Lăscăreștilor?* Nu înțelegea nimic!

Printr'o deschizătură în nori, năvăliră pe fereastră razele oblice ale soarelui și îmbrăcară în flăcări chipul feciorelnic din față, aruncând stropi de aur pe pielița-i străvezie de trandafir.

Printre genele întredeschise, luciră smaragdele ei luminoase, și zâmbind fericită,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fany îl salută cu vocea-i subțire și dulce de copil somnoros:

— „Bună dimineața, tovarășe Vania. Cum ai dormit? Cum te simți?"

De atâtea ori i-a venit acest salut din Celula *Numărul Șapte!*

Toată lumea era sculată și preocupată de rudimentarele îngrijiri de toaletă, când în vagon apăru comandantul gărzii, însoțit de plutonierul ajutor, pentru ceremonialul obișnuit al apelului de dimineață, care era cu strictețe observat în tot timpul drumului.

După retragerea comandantului, plutonierul Carpov, cu picioarele crăcănate „voinicește", cu o mână în șold, iar cu alta răsucindu-și mustața incoloră și subțire, cu sfârcurile ei agresiv îndreptate spre nările enorme și franc deschise, — declară:

— „Domnilor, ne apropiăm de stația Cazeatin. Puteți avea acolo apă clocotită pentru ceai. Dacă mai doriți să mai cumpărați ceva vă rog să-mi spuneți, ca să iau notă"...

Grișa Goncev, aranjase cu ajutorul geamantanelor, în pasagiu, între patru bănci, o masă. Iar tovarășul Fany fusese invitată să prezideze sfânta comuniune de „ceaiofagie",

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— sarcină de care, roşind până la rădăcina părului, se achită cu multă drăgălăşenie, strângând în jurul său tot vagonul, în afară de Maurul. Chiar ursuzul Ion Prestea se întrecea în gentileţe.

Momentul acesta îl alese Vania Răutu pentru o surpriză de mult pregătită:

— „Scumpă domnişoară", — se adresă el ceremonios drăgălaşei prezidente a mesei de ceai, — „să-mi daţi voie să vă restitui un obiect care vă aparţine".

Şi cu gravitate scoase din plic o splendidă buclă de păr roş.

Nu putea fi nici o îndoială de proveniența ei.

Bietei Fany i se tăiă respiraţia.

Rămasă ca fulgerată mai multe clipe, ea, în sfârşit reuşi să întrebe printre lacrămi:

— „Cum?... De unde?... Cine ţi-a dat-o?...

—„Nu, nu! Fii liniştită, *nu el*", — îi răspunse Vania, mulţumit de farsă, şi-şi povesti vânătoarea după firele de aur din celula *Numărul şapte*.

— „Hm! adevărat *Ritter von Tugendburg*, — cavalerul nostru dela Năpădeni!" — rânji răutăcios Danilov: „nobilă contesă, aruncaţi-i năframa!"...

Compania isbucni în hohote de râs.

Fany îşi reveni în fire şi sări îndată în ajutorul lui Vania.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Iți mulțumesc, tovarășe Vania, ești tare drăguț, sunt foarte mișcată! Nu te uita la domnii aceștia acri și prost crescuți. Și te rog, în semn de recunoștință, pentru sprijinul atât de prietenesc pe care mi l-ai dat ca vecin de celulă, să-ți păstrezi bucla ca amintire a cunoștinței noastre, atât de frumoasă în acele vremuri triste".

Acum veni rândul lui Vania să roșească...

Rutina vieții de convoi reluă stăpânire asupra vagonului penitenciar din Odessa.

Niciodată Vania nu și-a putut preciza amintirile din această lungă călătorie, care a ținut patru nopți și trei zile, până ce micul grup eratic din Odessa a fost vărsat în albia largă a convoiului de deportațiune din Moscova.

Vagonul penitenciar era înlănțuit de alte vagoane pline de călători, trecea prin gările marilor centre, animate de mișcare și de lumină, de multe ori era detașat dela un tren și legat de altul; adesea imobilizat ceasuri întregi pe vreo linie de garaj.

Dar, constituind o lume de sine stătătoare, fără contact exterior, ca o monadă leibnitziană, vagonul ducea o viață proprie foarte deosebită de restul universului.

Totuși nu reușea să se închege într'un organism viu, și să-și creeze un suflet.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Prea vie era încă pentru fiecare din pasagerii săi ruptura sângerândă de viaţa şi de lupta dinainte de arestare; prea apăsau încă memoria anii de izolare şi întuneric; prea recentă şi prea bruscă a fost transiţia dela celula tăcută la convoiul acesta sgomotos; prea aproape îl aşteaptă desagregarea şi despărţirea, poate pe veci; prea plin de mister şi aprehensiuni se înfăţişa viitorul...

Convoiul rămânea un conglomerat fără cohesiune, în care fiecare atom se claustra în fantasmagoria de coşmar şi depresiune morală.

Viaţa materială comună, discuţiunile şi chiar expansiunile nu puteau rupe cu totul crusta în care zăceau învelite sufletele.

In această stare sufletească, treceau peisagii, scene vii, multiple şi varii figuri omeneşti, fără să lase un tipar mai trainic în memorie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901_1932

CAP. XXX.

BUTARKA.

In sfârşit după a patra noapte de drum, în zori de zi, vagonul penitenciar fu oprit la o mică gară de suburbie din Moscova.

După ultimul apel, comandantul în uniformă de paradă, cu centiron şi epoleţi de aur, porunci evacuarea vagonului.

Garda încercuise o mare parte din peron, unde plutonierul, prea fudul de importanţa rolului său, primea pe arestaţi cu numărul şi-i forma în coloană, urmând ca de aici să plece pe jos până la vestita Inchisoare Centrală de deportaţiune, sau „de transport", — după terminologia oficială, — în cartierul Butârki, la vreo opt kilometri.

Astfel se găsiră spontan înşiraţi câte doi: fraţii Goncev; Isaac Blumberg şi Vasile Giurilă; Moise Roitman şi Ion Prestea; Fany Perlov cu Ion Răutu, şi Danilov cu Maurul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Garda, cu baionetele în cumpănă „de pază", i-a cuprins ca într'un cerc de fier.

Ei se uitau unul la altul stingheri: pentru prima oară fuseseră coborâți fățiș la ultima treaptă a scării sociale și tratați ca o turmă robită.

Fany, intimidată, îl apucă pe Ion Răutu de mână.

Acesta, care până atunci clocotea, jignit de această degradare, — la contactul mânuții tremurate, se potoli îndată și luându-și la braț tovarășa, își ridică cu mândrie capul.

Danilov surâdea sardonic.

Ion Prestea îngălbenit, suduia printre dinți moldovenește.

Maurul își svârlea împrejur ochii cu spaimă.

Ceilalți, posomorâți, acceptau situația resemnați, căutând să privească indiferenți în lături.

Căpitanul rămânând în urmă, — plutonierul Carpov cu mâna în șold și cu pieptul bombat, comandă cu o voce ascuțită și tărăgănată de babă beată:

— „Drepți!... Coloana... Mmmarș!..."

Orașul părea mort.

Convoiul șerpuia prin stradelele mărginașe, întortochiate și rău pavate, dealungul nesfâr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şitelor ogrăzi prăfuite şi îmbălărite, printre care răsăreau, rar împrăştiate, căsuţele dărăpănate de mahala.

Nimic nu prevestea vecinătatea unei imense capitale decât pădurea de cruci aurite din zare, pe cupolele bisericilor, împroşcate de primele raze ale soarelui de dimineaţă ce se estompau pe cerul albicios.

Convoiul ocolea cu tot dinadinsul cartierele mai populate şi evita arterele mai frecventate.

Rar se putea zări doar câte un precupeţ grăbit să prindă la barieră primele care cu provizii dela ţară, pornite la târg. Aceştia aproape nici nu băruiau o privire cortegiului de arestaţi, — spectacol prea obişnuit în aceste părţi.

Din când în când însă, convoiul încrucişa la răspântii câte un grup de lucrători sau meseriaşi, porniţi mai devreme spre fabricile sau atelierele mai îndepărtate. Ei arătau mai mult interes şi câteodată privirile lor trădau simpatie.

O întâlnire stârni o vie emoţie în tot convoiul.

O bătrânică tăbăcită şi uscată ca un ţâr, deschise portiţa ogrăzii sale, spre a da drumul în stradă unui enorm porc negru. Rezimată cu o mână de pervazul portiţii, ea se aplecă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

lungindu-şi gâtul sbârcit, spre a urmări evoluţiile animalului pornit în inspecţia depozitelor obişnuite ale aglomeraţiilor omeneşti.

Din întâmplare privirile ei se opriră asupra coloanei de „politici".

Nemişcată un moment, ferindu-şi cu mâna ochii, care clipeau de soare, ea, deodată, îşi ridică fusta şi, bodogănind, scoase din dedesubturile ei misterioase, o monedă de două copeici, se strecură ca o şopârlă printre cordonul de soldaţi şi vârî moneda în mâna lui Vania; apoi îşi făcu cruce, şoptind: „să-ţi fie milă, Doamne, de sărmăneii", — şi se furişă din nou printre soldaţi, înainte ca plutonierul Carpov să fi avut timpul de a-şi reveni în fire.

Vania o clipă rămase uluit; apoi înţelese şi fu mişcat până la lacrimi.

Fany plângea deabinelea.

Danilov, incorigibil, mârâi dela spate:

— „Ha! e atins în sensibilitatea lui de descendent din împăraţii bizantini, cum se cred toţi ciocoii basarabeni"...

La auzul acestor cuvinte, Maurul aruncă lui Răutu o privire feroce, şi cu un muget de fiară, bătând din braţe ca din aripi se repezi să rupă cordonul de caraulă.

Cu greu putu fi reţinut şi liniştit, dar tre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901-1932

bui să fie pus în fruntea coloanei, mai departe de Răutu, la care mereu se întorcea în mers cu bănuială și frică.

Incidentul tăiă scurt riposta lui Vania la butada lui Danilov.

Surâse numai blând cu tristeță, și se întoarse cu un gest de absolțiune.

Ce o mâna pe baba ? — se întreba el: ea, o biată mahalagioaică săracă dela marginile prăpădite ale Moscovei?

Ce poate înțelege ea din mișcarea revoluționară? Ce legătură poate fi între ea și tineretul exaltat din „inteligența" rusă?

Acestea sânt, — îi fulgeră prin gând, — funcțiunile psihice inferioare ale profesorului Liebermeister, acelea pe care se zidește toată viața morală a omenirii.

Vania păstră cu sfințenie moneda aceia de două copeici, înverzită de vreme, ca simbol al acestor „funcțiuni inferioare".

In sfârșit după două ore de mers, convoiul se află în fața lugubrei Centrale de deportațiune din Butârki.

Moriț Arunchin, fost student al universității din Harkov, iar acum deportat politic în Si-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

beria occidentală, alerga exultând prin coridorul secției politice, sbierând cât îl ținea gura:

— „Au sosit Odessiții, au sosit Odessiții! Acum vom putea pleca!"...

Abia intrat în coridor, Ion Răutu fu asaltat de omulețul acesta, aproape pitic, foarte vioi.

Ochii lui incolori, eșeau acum aproape cu totul din orbite, de curiozitate, ca niște mici conuri ascuțite. Cu mâna stângă el tot își trăgea în jos colțul rebel al bărbii sale roșcate, care creștea în sus, dând un aspect de asimetrie comică obrazului său verzui, cu un nas coroiat, strâmbat și el spre stânga.

— „Arunchin !" — se recomandă el scurt, apucând mâna lui Răutu: „Cine ești, de unde vii, încotro ești deportat?"...

— „Sânt Ion Răutu, din Odessa", — începu Vania să răspundă la această grindină de întrebări.

Dar Arunchin fără să-l asculte, — îi scuipă:

— „Mă duc la fete", — și dispăru în capătul opus al coridorului strigând din nou:

— „Au sosit Odessiții, au sosit Odessiții!"

Inchisoarea Centrală de deportațiune din Butârki gemea de lume.

Intotdeauna suprapopulată, acum, spre sfârșitul sezonului, aici erau îngrămădiți mii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de nenorociți, în nădejdea de a fi expediați încă înainte de iarnă.

Toate semințiile Rusiei erau reprezentate aici.

Toate dialectele provinciale puteau fi auzite, cu foneticele lor caracteristice, în *a*, în *o* sau în *u*.

Deportații politici, izolați într'o aripă a imensei clădiri, erau și ei veniți din diferitele regiuni ale împărăției, și între ei se auzeau aceleași dialecte provinciale.

Aproape fiecare putea fi clasat după fonetica graiului său.

Moldovenii, sosiți cu convoiul din Odessa fură cu atât mai surprinși, când, una din primele întrebări pusă lui Ion Răutu fu:

— „De ce *naționalitate* ești?"

Ei socoteau ruseasca lor, dacă nu perfectă, cel puțin destul de corectă ca să poată fi socotită măcar ca un dialect provincial. Nu i-ar fi mirat dacă ar fi fost întrebați *din ce gubernie* sânt, cum erau întrebați toți cei noi sosiți, — dar *naționalitate?...*

Ce trăda în pronunțarea sau în aspectul lor origina străină?

— „Sânt moldovan", — răspunse Ion Răutu.

— „Moldovan?" — repetă parcă mirat tovarășul Fomin din Samara, care mai cu deosebire se interesa de antecedentele deporta-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţilor: „Moldovan ? Unde locuesc aceşti *alogeni?*" — întrebă el mirat.

Termenul „alogeni" în limbajul oficial din Rusia se aplica mai cu seamă grupărilor etnice care se aflau pe o treaptă inferioară de cultură, — tătari, kirghizi, calmuci, ciuvaşi, etc.

Nu numai Ion Răutu şi Vasile Giurilă, dar şi ferocele internaţionalist şi anarhist Ion Prestea se simţi jignit de acest termen.

— „Moldovenii", — interveni Vasile Giurilă: „sânt o ramură a naţiunii *române*, — adică un popor *romanic*... Înţelegi?... Locuesc în Basarabia la hotarul României şi Austriei, la graniţa *occidentală* a Rusiei", — subliniă el pentru aborigenul de dincolo de Volga.

Acest mic incident avu un efect imediat, neaşteptat, şi nu rămase fără urmări pentru viaţa lui Ion Răutu.

Spontan, fără nici o înţelegere prealabilă, din acel moment, Răutu, Giurilă şi Prestea căutau parcă să se ţină în grup, şi nu mai vorbeau între ei decât moldoveneşte.

Dar, pentru Ion Răutu, dela această întâmplare, începu să se întărească un sentiment tot mai viu, care, în urmă, îl covârşi, — că este *străin* între Ruşi.

Sosirea Odessiţilor aduse multă animaţie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în grupul de politici din Butârka. Ei complectau convoiul care urma să fie pornit în Siberia peste vreo trei zile.

Din pricina aceasta fură parcă primiți cu deosebită cordialitate, de către tovarășii strânși acolo din toate unghiurile Impărăției.

Ei fură repartizați între diverse camere, întrucât nu se mai găsea nici una liberă, și puși în curent cu formalitățile ce trebuiau îndeplinite înainte de plecare, precum și covârșiți de tot felul de sfaturi în vederea lungii călătorii spre necunoscut.

Răutu se trezi în aceiași cameră cu Maurul, care îndată își alese un colț mai întunecat, pe o *narâ* de scânduri, care servea de culcuș arestaților, și se piti acolo după bagajele sale.

Instinctiv Vania își petrecea timpul mai mult în coridor.

De altfel, toată ziua aceasta, cheltuită mai mult în formalități de interogatoriu și înregistrare, înscriere pentru echipamentul reglementar, în legarea de cunoștinți și adunarea și transmiterea de informații, — se înfățișa pentru noii veniți ca o haotică învălmășeală care nu le lăsa nici o clipă pentru reculegere.

Vania aproape nu mai putea deosebi între

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistamoldova.ro/md-1901-1937

ei pe tovarășii de nenorocire și se simțea ca rătăcit într'o inextricabilă junglă întunecată.

Spre seară, trântit deacurmezișul pe *narǎ*, între doi tovarăși de cameră, fără să fi avut putere să-și aranjeze vreun culcuș mai comod pe scândurile goale și lustruite de trupurile generațiilor care l-au precedat, fără măcar să se desbrace, Ion Răutu parcă îndată a și fost înecat într'un somn greu, fără visuri.

Când se trezi a doua zi dimineața, încă buimăcit de somn, și se sforța să-și dea seama unde este, — deodată fu isbit de o vedere lugubră:

Lângă ușă stătea, gol, Maurul, pipăindu-și cu mișcări repezi tot corpul din cap până în picioare.

Și deodată începu să scoată țipete stridente, parcă n'ar fi fost din piept omenesc.

— „Ajutor!... Ajutor!... Ajutor!!...

Deportații săriră cu toții înspăimântați de pe *nare* și se repeziră înspre el.

Dar Maurul se agăță de ușa camerei și, ca turbat, se apăra, svârlind cu picioarele și lovind cu pumnii, sbierând înainte năstrușnic:

— „Ajutor !!!... Săriți !... Mă omoară !"...

Un inspector și mai mulți paznici, năvălind în cameră, se aruncară asupra nenorocitului ca să-l scoată afară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

Maurul însă cramponat de ușă tot țipa cât îl ținea gura:

— „Stați! Nu mă bateți!... Acolo este un agent al Lăscăreștilor!", — aruncă el spre Ion Răutu: „A aflat că sânt adevărat Mavrogheni, descendent din Paleologi, singurul moștenitor legitim la tronul Bizanțului și... m'a curățat... m'a curățat... ca să nu mai pot avea urmași!... m'a omorît... uitați-vă... uitați-vă !..."

Ultimele cuvinte se auzeau din coridor unde a fost dus pe sus, învălătucit într'un pled.

Răutu rămase șguduit.

Numele adevărat al Maurului era Maroghin. Printr'o bolnavă asociație de sunete el se crezu Mavrogheni, și inventă o genealogie care îi dădea dreptul nu numai la tronul Bizanțului, dar prin Sofia Paleolog, și la al țaratului Moscoviei...

Lui Răutu nu i-a mai fost dat să-l revadă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ridrr1901-1932

CAP. XXXI.

PÂNĂ LA NIJNI.

Odessiții au fost chemați la cancelarie unde li s'a distribuit echipamentul „cazon" reglementar: două rânduri de rufe din pânze de sac, obiele pentru picioare, o pereche de bocanci groși, un „halat" din stofă groasă, cenușie, care semăna mai mult a pâslă, o șapcă din aceiași materie, fără cozoroc, un cojoc de blană de oaie, rudimentar tăbăcită, cu un violent miros acru, și o pereche de enorme mănuși din aceiași blană rău mirositoare, — fiecare obiect stampilat de o enormă pecete neagră.

Răutu a fost foarte bucuros că a putut vedea, cu acest prilej pe Fany Perlov, chemată și ea din secția femeilor, pentru a primi echipamentul, care se deosebea de al bărbaților numai prin fusta și un tulpan din aceiași pânză de sac, în loc de detaliile respective ale toaletei bărbătești.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fany se repezi cu un surâs prietenesc spre Vania Răutu, cu tradiționalul ei salut:

— „Bună ziua, tovarășe Vania!... Ai dormit bine?... Cum te simți?...”

Echipamentul primit a pus o problemă urgentă, — întrucât pentru a doua zi era anunțată plecarea: — reducerea bagajelor la norma reglementară.

La rezolvirea acestei probleme a luat parte întreaga „Butârka” dar mai cu seamă tovarășii Arunchin, Fomin și Arthur Schwarzmann, fiecare în felul lui caracteristic.

Tovarășul Costea Fomin, un temperament prin excelență sociabil, se îngrijea mai cu seamă ca efectele să fie repartizate între toți tovarășii astfel ca să fie aruncate cât se poate mai puține.

Cu profilul lui ascuțit, — în care extremitatea nasului forma vârful unui triunghiu de la care fugeau îndărăt fruntea și bărbia, — el cutreera toate camerile, inspecta sacii și lăzile, asorta hainele și obiectele de toaletă, le încerca greutatea și apoi, cu autoritate, decreta redistribuirea proprietăților.

Moriț Arunchin, care pierdea respirația la văzul atâtor podoabe înșirate pentru redistribuire, apuca ce-i cădea sub mână, încerca pieptenii și periile, se împopoțona în tot felul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon1901-1932

de haine — chiar în mărunțișuri femeești. — și se plimba așa, foarte mulțumit de sine, prin coridor.

Arthur Schwarzmann, — cel mai elegant dintre tovarășii, cu o cărare impecabilă în cap, care de la frunte parcă-i despica țeasta până în ceafă, și ale cărui dungi rigide de la pantaloni, cași toate cutele „vestonului", parcă scos de sub fierul de călcat, trădau profesia de comis-voiajor, nu se putea stăpâni să nu evalueze precis fiecare obiect.

— „Bună stofă", — spunea el de pildă, pipăind vre-o haină: — „Englezească. Cel puțin cinci ruble arșinul"...

Ion Răutu se trudea mai mult să-și asigure transportul cărților.

Vechii „cercuiști" și-au petrecut seara cu frații Goncev și Isaac Blumberg de care se despărțeau aici, poate pentru totdeauna, întrucât dânșii urmau să fie trimiși direct din Moscova în diferite localități ale Rusiei europene.

Pentru ei, prin această despărțire, parcă se încheia o fază din viață.

Nici la plecare lui Ion Răutu nu i-a fost dat să vadă capitala pravoslavnicei Rusii, în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trucât transportul deportaților politici a avut loc de astădată în dube închise.

Ei fură îmbarcați, în număr de douăzeci și opt, într'un vagon tras pe o linie de garaj și mai târziu atașat la trenul care urma să-i transporte până la Nijni-Novgorod.

In înghesuială, Ion Răutu trebui să împartă o bancă cu Moise Roitman.

Fany Perlov se găsea în capătul opus al vagonului cu Maria Culiceeva, pe care o ajuta cu multă voe bună să-și îngrijească copilul. — un băețel de vreo zece luni.

Imbujorată și voioasă, numai din când în când Fany trimitea lui Ion Răutu câte un surâs prietenesc.

In vagonul îmbâcsit aerul era greu pentru că, în ziua aceia rece de toamnă, nu se putea măcar deschide pentru multă vreme fereastra, din cauza copiilor.

Această parte a călătoriei, până la Nijni-Novgorod, — vreo 400 kilometri, — a fost cea mai penibilă, atât din cauza condițiunilor materiale cât și pentrucă nu se putuseră încă încheia raporturi mai intime între tovarășii de drum.

Pentru Ion Răutu amintirea acestor zile din tren a fost încă amărâtă de un incident stupid.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vagonul nu avea compartiment deosebit pentru sentinele. Acestea se instalaseră pe băncile mărginașe, lângă ușă.

Soldații care nu erau de rând, ca să se facă comozi, se descălțaseră și-și desfăcuseră obielele.

Atmosfera ajunse irespirabilă.

Ion Răutu băgă de seamă că Fany Perlov devenise subit foarte palidă și cu desperare își arunca privirile spre obielele atârnate la capătul vagonului.

El se adresă caporalului:

— „Camarade, nu vă întindeți așa... Sântem mulți aici. Aerul și așa e greu! Gândiți-vă că, iată, sânt femei și copii aici! Ne otrăviți cu obielele voastre"...

Costea Fomin la auzul acestor cuvinte sări ca ars.

— „Tovarășe Răutu, asta e un ciocoism scârbos! Ce? Noi sântem într'un salon aici? Ce fel de revoluționar ești? Cum poți să te apropii, dacă ai așa nas delicat, de massele populare? Țăranii nu pot întrebuința apă de Colonia și soldații sânt doar feciori de țărani. și nu din plăcerea lor sânt siliți să cărăulească aici pe cuconași ca dumneata!"

— „Tovarășe Fomin", — ripostă Răutu: „și fără apă de Colonie, oricine își poate îngriji picioarele... Și în orice caz ce sânt vinovate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr-1901-1932

tovarășele noastre ca să plătească sans-fasoanele acestea cu o migrenă ?".

— „Ha!" — exclamă indignat Costea Fomin; — „faci încă pe cavalerul! Tovarășelor, vă supără contactul cu norodul? Aveți nevoie de cavalerismul lui Răutu?"

Vania se uită împrejur. Danilov zâmbea sardonic, ceilalți se uitau în lături ca să-i evite privirile, până și femeile care își duceau batista la nas, nu îndrăsneau să-și ridice glasul. Chiar biata Fany, cu ochii ei de smaragd înlăcrimat, se rugă de Vania:

— „Tovarășe Vania, nu e nimic. Eu sânt așa, păcătoasă. N'am dormit noaptea și sufăr de migrenă. Noi nu ne ducem la o viață de lux și rafinare. Trebue să ne deprindem"...

Ion Răutu se așează ursuz și puțin rușinat pe bancă:

„Lut, lut omenesc !" — își șopti scârbit, fără să știe nici el dacă la adresa sa, sau a celorlalți.

Triunghiul măsliniu al feții lui Costea Fomin lucia de triumf.

După o noapte de infern și o dimineață pierdută în preocupări banale și în pregătiri, — spre miezul zilei, trenul deportaților se opri pe o linie de garaj, care trecea prin car-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tierele marelui iarmaroc al Nijni-ului în faţa debarcaderului de pe ţărmul Volgii.

Aspectul oraşului, în părţile pe care le-au străbătut, — în timpul acesta când nu era sezonul iarmarocului, — era fantasmagoric:

Străzi largi şi, ceeace era atât de rar în Rusia, bine pavate, cu trotuare de asfalt, mărginite de două rânduri de arbori înalţi şi frumoşi; enorme clădiri, de cele mai multe ori cu pretenţii architectonice; bazaruri somptuoase, teatre şi biserici cu cupole şi turnuri aurite: — şi nici o mişcare, nici o ţipenie de om, nici un glas omenesc, nici un lătrat de câine, — un pustiu şi o tăcere de ţintirim; între pietrele de granit ale pavajului cresc buruieni; clădirile stau parcă oarbe, cu ferestrele condamnate de scânduri, înlănţuite şi zăvorite cu enorme lacăte.

Icoana aevea din poveşti a împărăţiei fermecate.

Ion Răutu, în zadar căuta să-şi închipuie în acest cadru de abandon şi moarte, furnicarul omenesc şi revărsarea de viaţă intensă din zilele iarmarocului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAP. XXXII.

VOLGA, VOLGA...

Barjaua, — enorm vas destinat pentru transporturi penitenciare, cu puntea superioară anume îngrădită de un des grilaj de fier, — era, încă din ajun, încărcată până în vârf cu deportaţii de drept comun, şi aştepta numai sosirea convoiului cu politicii.

Mai sus, vaporul „Minin", care urma să o remorcheze până la Perm, stătea sub presiune, încărcat şi el cu mărfuri pentru Siberia.

Imbarcarea politicilor începu îndată, sub privirile curioase ale publicului de pe debarcader şi ale turmii mohorîte în halatele arestanţeşti, înghesuite, ca într'o cuşcă, după gratiile de fier de pe punte.

Compartimentul „secret" al politicilor, la pupă, era cu desăvârşire izolat de restul barjalei, în care stătea îngrămădită „şpanaua"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dlr=1901-1932

de drept comun, — „carnea de pușcărie"; — numai zornăitul de lanțuri și duhoarea mulțimilor îngrămădite în mizerie și neîngrijire vesteau această vecinătate.

Incăperea politicilor însă era, pentru numărul lor, destul de spațioasă, deși cam întunecată, întrucât lumina nu pătrundea decât prin micile ferestruici late, de lângă plafon.

Dealungul pereților laterali, se întindeau niște *nare* largi în două etaje, pe care, deacurmezișul urmau să-și aranjeze culcușul deportații.

Femeile și copiii se instalaseră pe *nara* superioară din dreapta, mai luminoasă și mai caldă, fiind îndreptată spre Sud.

Numai soții Arunchin, căsătoriți abia în ajunul zilei în care fuseseră expediați din Harkov, își aleseră colțul cel mai întunecat, pe *nara* inferioară, din stânga.

Restul, s'au așezat pe unde au apucat.

Un șuer prelung al sirenei vaporului vesti plecarea : odgonul de remorcă se întinse și, urmând greoiu și morocănos vaporul în curba pe care o descria pentru a porni în jos, barjaua se urni și se desprinse de debarcader, ducând în bezna necunoscutului sute de ființe robite și obidite.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Trecutul rămânea în urmă, — tot mai depărtat, și mai uitat...

Femeile, — Fany Perlov, Maria Culiceeva, Ana Polejnieva, și baronesa Gertruda von Ingelströhm, —organizară serviciul de prânz. Pe *nara* din stânga, un cearșaf alb, întins, servi de față de masă, pe care fură așezate tacâmurile rudimentare de tinichea și tablă smălțuită, cu merindele aduse într'o coșniță.

Lângă ușă, Costea Fomin și tovarășul Ceavcehidze roboteau pe lângă un enorm samovar de tinichea din zestrea barjalei care cu îndărătnicie refuza să clocotească. Numai plămânii atletici ai lui Ceavcehidze, sărit în ajutorul lui Costea Fomin, izbutiră să-l biruiască.

După ce au fost fierte și ouăle, Costea Fomin făcând pe majordomul pofti la ospăț pe tovarășii împrăștiați în culcușurile lor:

— „Tovarăși, masa e gata! Veniți, ca să putem eși mai de vreme pe punte. — Să vedeți ce frumoasă este măicuța Volga!"...

La acest prânz frugal, prezidat, printr'un consens tacit, de Maria Culiceeva, limbile se deslegară, inimile se deschiseră și începu să se închege obștea barjalei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

— „Dar unde's Arunchinii?" — întrebă deodată Costea Fomin.

— „Arunchin! Arunchin!..." — se auziră apelurile comesenilor.

Din colțul lor, îngrădit de halaturi și cearșafuri, eșiră Arunchinii: el, voios și sburdalnic, — ea, cu o beatitudine tipărită pe fața ei rotundă, îndreptându-și coafura puțin desfăcută.

Tovarășul Costea Fomin se uită furios. Maria Culiceeva, zâmbind malițios, le oferi pentru reconfortare un păhărel de secărică. Baronesa Ingelströhm, puțin îmbujorată și baronul Friedtjof, cu o politețe extremă, se dădură puțin în lături ca să le cedeze locul.

După masă, publicul „compartimentului secret" n'a fost admis îndată pe punte, care trebuia mai întâi golită de gloata de drept comun, ferită astfel de contagiunea ideilor subversive.

Barjaua luneca lin, fără nici o legănare, după odgonul cc-o lega de „Minin".

Soarele arunca din spate razele sale viorii, care înfășurau dealurile împădurite ale țărmului drept într'o rețea de lumini și umbre, irizau șesul jos din stânga, acoperit de fânețe vestejite până'n zare, și aprindeau crucile aurite de pe biserici, care singure înveseleau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

puțin satele mohorîte cu căsuțele lor triste, din bârne înegrite de vremuri și intemperii.

In albia largă ca un braț de mare, măicuța Volga își mâna liniștită și maiestuoasă undele sale verzui cu reflexele roșietice ale apusului.

Liniștea și întinsul respirau măreția și puterea naturii, care parcă vestea sufletul poporului zămislit în sânul ei.

Tovarășul Costea Fomin, un fiu al Volgii, stătea înțepenit de extaz și privea spre zarea grandiosului fluviu. Deodată, triunghiul feței lui, care se profila în azurul cerului, parcă încununat de aureola razelor solare, își aruncă capul înapoi și cu vocea-i puternică de tenor, intonă pătimaș vechiul cântec popular:

„In jos, pe luciul măicuții Volga
„Al măicuții noastre Volga, —
„Pe întinsul ei fără hotare, —
„Viforul încinse o horă,
„Viforașul cel de sus:
„Tot în valuri este dus!"...

Spontan, l-a urmat corul, și valurile largi ale acestui cântec, în care de veacuri s'au condensat strădaniile și nădejdile unui mare și falnic norod de țărani, — parcă se revărsau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/mdr 1901-1932

în nesfârșire, și puneau stăpânire asupra imensității înviate de vraja amurgului.

Vania Răutu, fără voie emoționat, deslușca vocea subțire, argintie a Fany-ei Perlov, — dar mai cu seamă îl impresiona adânc, până la deliciul plin de voluptate, tonul grav, aproape bărbătesc, prin care altul puternic al Mariei Culiceeva domina tot corul.

Toată înfățișarea acestei femei, i se întipări în minte așa cum o vedea acum.

Departe de a fi frumoasă, cu nasul ei lățit puțin, cu vârful ridicat în sus ca un plisc de rățușcă și cu dinții știrbi, — ea, după canonul de estetică feminină, ar fi trebuit să fie socotită mai curând urîtă.

Dar străluceau de atâta farmec și putere ochii ei de un albastru intens și schimbător, respira atâta intelectualitate din fruntea-i bombată, țâșnea atâta sănătate și tinerețe din tenul ei fraged, vădea atâta vigoare și temperament corpul ei svelt și mlădios, aproape feciorelnic, cu toată maternitatea suferită, — încât ea se impunea fără nici o sforțare deasupra frumuseților neprihănite.

După primul cântec, a fost atacat reperto-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

riul obișnuit al cercurilor revoluționare și în primul rând: *Volga* de Necrasov:

„Volga, Volga!
„In primăvara ploioasă
„Mai puțin se revarsă
„In câmpia cea joasă
„Undele tale înmălite,
„Ca plânsul amar
„Al mulțimii trudite
„In toată țara încruntată,
„Până'n culmea înnourată...”

Urmară apoi *Balada lui Stenca Razin*, — acest strigăt neînfrânat al răsvrătirii, — amarul *Imn al ocnașului*, duiosul *Cântec al lui Cernișevski*...

Dar Ion Răutu nu mai asculta.

Un sentiment ciudat îl cuprinse. El parcă se diferențiia, se deslipea sufletește de tovarășii săi de drum, se simțea parcă străin între ei, cu toată nostalgia de înfrățire, de fuziune sufletească.

Precum se deosebia orizontul ondulat și totdeauna cuprins între hotarele intime și prietenoase ale amfiteatrului de dealuri din Basarabia, presărat de sate luminoase, cu căsuțele lor albe, împrejmuite de prispă, cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

frontoanele și stâlpii lor sculptați, — de nemărginirea acestui peisagiu, întunecat de cuburile din bârne înegrite, de o arhitectonică atât de primitivă, în aceste sate ce se oglindesc posomorîte în măreţul lor fluviu, care domină toată priveliștea: — tot așa de mult parcă sufletul lui torturat, complicat, tot în nuanțe de sentimente și circonvoluțiuni de gândiri abstracte îl singulariza față de aceste contururi sufletești, vagi, imprecise, dar în acelaș timp simple, grandioase și stăpânitoare, prin vigoarea lor elementară, ca și forțele primordiale ale firii.

Cântecul „măicuții Volga" în modulările lui măreţe atot-dominatoare, nu putea isvorî decât în cadrul acestor peisagii și din sânul acestui popor.

Vania simți atingerea mânuții Fany-ei Perlov pe brațul lui.

Ea îl privea surâzând cu melancolie:

— „Totuși e un mare popor"... — șopti ea emoționată, vădit stăpânită de aceleași gânduri și simțiri caşi el.

Soarele aruncă din urmă ultimele lui scânteeri și dispăru sub orizont.

Răsăritul înnecat întâi în tonuri verzui, tot mai întunecate, se învălea treptat în ceața fu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

muric, prin care răzbăteau cele dinţâi licăriri ale stelelor.

— „Poftiţi în *caiută*, domnilor! E târziu"... — răsună glasul caporalului, comandant al plutonului de gardă pentru politici.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1931-1932

CAP. XXXIII.

OBȘTEA PLUTITOARE.

Jos, în *caiută*, în semi-obscuritatea pe care se străduia în zadar să o împrăștie lampa de la ușă, după ce zăvorul fusese tras, astfel că singurul contact cu lumea din afară îl menținea sentinela, a cărei siluetă se vedea prin ferestruica zăbrelită a ușii, — obștea barjalei se înfundă în desbateri aprinse, prin simplul fapt că pentru citit nu era destulă lumină, iar pentru dormit era încă prea devreme, mai ales că și emoțiunile zilei, nu puteau da liniște nervilor excitați.

O discuție furtunoasă nu putea, dar, fi întârziată.

Un grup de douăzeci și opt de tineri, — în care între „bătrânul" Artamon Danilov, de treizeci și doi de ani, și precocea tovarășă Sonia Aniutina, de cincisprezece ani, toți ceilalți se înșirau cu vârsta mijlocie de douăzeci de ani — era natural să fie însuflețit de o ardoare juvenilă și combativă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Erau și reprezentate aici aproape toate neamurile imperiului: „Vilicoroșii" ca Danilov sau Fomin; Ucrainienii ca Tcacenco și Țibuleac; Polonezul Obiedzinski; Evreii și Moldovenii din grupul Odessiților; suedezii Ingelströhm; Georgianul Ceavcehidze; — cași toate clasele sociale: fii de dvoreni, de negustori, intelectualii și muncitorii.

In sfârșit, faza tragică a mișcării revoluționare, prăbușirea încă prea recentă a partidului „Narodnaia Volia" punea înaintea tuturor celor ce fuseseră prinși odată de ciclonul revoluției, întrebarea chinuitoare asupra viitorului de care atârna însăși viața lor.

In căutarea cărării se ciocneau întotdeauna aceleași concepții ireductibile, și discuțiunea, invariabil, se sfârșea fără ca divergențele să fie măcar pe deplin lămurite și înțelese de către combatanți.

De data aceasta, antagoniștii principali erau, pe de o parte, Costea Fomin și Ceavcehidze, campioni intransigenți ai terorismului individual, până la anarhism, — iar pe de altă parte, reprezentanții curentului influențat de social-democratismul occidental, în frunte cu Moise Roitman și cu tovarășul Vasilie Vasilievici Vasiliev, care, multă vreme

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

a lucrat practic între muncitorii fabricilor din Petersburg.

Giurilă și, pe neașteptate, baronul Ingelströhm susțineau o variantă de poporanism colorat de revendicări naționale, pe care, curios, și le însușea în mare parte și fiorosul Ceavcehidze.

— „Lăsați-o în pace, cu organizațiile și propagandele voastre !" — zângănea tenorul stridențial al lui Costea Fomin: „țărănimea noastră nu are nevoie de organizație și propagandă. Ea e comunistă de milenii... Evoluția ei este numai împiedicată de structura de stat și de furunculele putrede cum sunt orașele noastre ! Ne trebue numai dinamita, ca să dea jos toată supra-structura asta ticăloasă! Să fie distruse toate birourile, cancelariile, toate orașele astea depravate, să fie descătușată țărănimea, și atuncea ea spontan va clădi o societate întemeiată pe dreptul la muncă, pe temeiul de socializare a mijloacelor de producție"...

— „Foarte bine !... Așa este !"... — exclamă cu entuziasm tovarășul Arunchin: „Are perfectă dreptate Fomin", — se adresă el cu un ton de convingere gravă către asistenți.

— „Aceasta, tovarășe, e un romantism", — răspunse liniștit Vasiliev, care prin ironia soartei, cu trăsăturile lui moi și nasul în cartof, atât de caracteristic rușești, contrasta ciu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

dat cu înfățișarea de kirghiz a reprezentantului extremist al originalității pan-ruse: „romantism vaporos, care e în contrazicere și cu realitatea vieții noastre și cu legile evoluției sociale. Comunismul *mir*-ului ? Dar acesta este creațiunea fiscului țarist, care l-a impus prin răspunderea solidară a contribuabililor din sat. Apoi, *culacii* noștri dovedesc că nu numai în orașe se ridică forțele, care stau în calea evoluției sociale. Dinamita, desigur, poate face multe, dar nu poate schimba nici mentalitatea masselor, nici, mai cu seamă, nu poate duce la o organizație superioară a producțiunii, fără de care nici un progres nu este realizabil. Această organizație presupune însă o structură economică mai complicată: desvoltarea marei industrii, nașterea proletariatului, — conducătorul firesc al masselor și factorul esențial al revoluției sociale"...

— „Bravo ! Foarte bine spus !"—exclamă și cu mai mult entuziasm tovarășul Arunchin: „L-a înfundat pe Fomin, nu-i așa?" — se întoarse el spre cei dimprejur.

Giurilă și apoi Ceavcehidze, susțineau că teoriile tovarășului Vasiliev constituie o concepție aristocratică, ridicând o minoritate privilegiată deasupra masselor, care au însemnătatea socială și economică covârșitoare, — și că tovarășul Fomin e șovinist, uitând că formele comunismului primitiv sânt străine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

pentru cel puțin o jumătate din populația Rusiei.

Discuția se lărgea, cuprinzând toate problemele imaginabile, se înălța până la culmile abstracțiunilor metafizice, se adâncea până la analiza formelor și legilor de evoluție biologică și de structură intimă a materiei.

Pe Ion Răutu îl isbea, însă, caracterul comun, cu toate divergențele teoretice, al tuturor combatanților: optimismul lor neclintit, credința în triumful apropiat al revoluției.

In situația concretă de triumf al țarismului și de lichidare a organizațiilor revoluționare, această notă optimistă făcea o impresie dureroasă asupra lui Ion Răutu: el, pe de o parte, se simțea umilit pentru că nu găsea în sufletul său aceiași credință, iar, pe de altă parte, privea cu compătimire la superficialitatea, lipsa de pătrundere și de simț al realității, de care dădeau dovadă tovarășii săi, veșnic rumegând în vid aceleași clișee.

El nu-și dădea seama că în fața lui nu se găseau luptătorii și conducătorii de frunte, ci numai, — cum era și dânsul, — retardatarii, „arrière-garda" și chiar „trenul" revoluției, pe care reacțiunea triumfătoare îi suprima pentru a stârpi toți germenii răsvrătirii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/marm1901-1932

Optimismul acesta s'a afirmat în formă brutală şi naivă când discuţia, pe nesimţite, se coborî la speculaţiuni pe tema urmărilor biruinţii apropiate asupra ţarismului.

— „Fraţilor, ce avem să facem cu ţarul?" — întrebă deodată Costea Fomin.

— „Eu, eu", — isbucni Ceavcehidze, o namilă de om cu umeri de un stânjen şi talia prinsă în inel, un adevărat „cunac" din Caucazia, al cărui temperament sangvin îl ducea mereu la soluţiuni extremiste; „Eu, eu ştiu ce aşi face! L-aşi pune într'o cuşcă de fier, şi, de jur împrejur, la un metru, ca să nu poată ajunge, aşi pune o masă încărcată cu tot felul de mâncăruri delicate, cu vinuri, fructe, la care să stea femei frumoase, goale, în posturi lascive, oferindu-se bărbaţilor sdraveni şi plini de temperament, şi pe el l-aşi hrăni numai cu sare şi excitante"...

— „Nu!" — îi obiectă Costea Fomin: „asta nu ajunge! Eu aşi lua un cui lung, lung şi ascuţit, şi un mic ciocănel, şi i-aşi pune cuiul pe ţeastă, şi cu ciocănelul încet — cioc-cioc, cioc-cioc, cioc-cioc, ca să-i intre tiptil, tiptil, în creer".

Ochii unsuroşi ai lui Fomin aveau luciri canibalice şi gura lui largă, înfundată, parcă plescăia de voluptate.

Răutu sări indignat:

— „Şi sânteţi revoluţionari, înaintaşi ai unei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?rdr=1901-1932

lumi mai bune, marxiști ? — Sau canibali ? Pentruce această ferocitate ? Înțeleg lupta împotriva formei actuale a statului și a vieții sociale. Înțeleg și lupta împotriva țarului cu oamenii săi, ca reprezentanți ai acestor forme, — dar pentru ce ură, pentru ce patima aceasta sălbatică? Doar ei sânt tot atâta victime ale procesului istoric ca și muncitorimea. Tot marxismul este întemeiat pe necesitatea istorică a diferitelor faze sociale. Poate fi necesar ca să fie exterminați, dar e tot așa de puțin legitim acest canibalism, cum ar fi de puțin justificată ura împotriva unui lepros sau a altui bolnav contagios".

Aici, Danilov, care până acum tăcuse după obiceiul lui, stând într'un colț pe *nara* de jos, cu picioroangele sale încolăcite, — interveni cu intonația care vădea o mare tensiune sufletească:

— „Tovarășe Răutu! Dumneata ai văzut vreodată un om spânzurat, un frate, iubita, scoasă din știreang, aruncată în șanț... Ai văzut? Dacă ai fi văzut, ne cruțai aceste împroșcări de sirop sentimental"...

Vania, înaintea ochilor căruia, apăru deodată vârful de spânzurătoare, o frânghie întinsă, vibrând, și apoi capătul tăiat, aruncat în sus, împletindu-se pe bârna neagră, — se așeză strivit, șoptind îndurerat:

— „Tot lut omenesc, veșnicul lut omenesc!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Viaţa se aşează în „secretul" barjalei, — ca într'un bivuac, — ca un microcosm într'o izolare desăvârşită de restul lumii.

Ciudat, pentru cei mai mulţi dintre călători, şi peisajul, decorul exterior, caşi elementele omeneşti, printre care barjaua se strecura greoi şi stângaci, urmând odgonul, — nu prezintau nici un interes, deşi ar fi trebuit să-i atragă şi prin noutatea lor şi prin pitorescul lor grandios şi original.

Dar ei erau absorbiţi de ei înşăşi, de nădejdile şi de aprehensiunile lor, ca şi de procesul de închegare a obştei lor, încât tot universul lor se mărginea la pereţii barjalei.

Aproape din primele momente, în sânul micii societăţi se putea observa un proces de diferenţiere:

Un grup însemnat şi cu caracter deosebit îl formau *„familiştii"*.

Dintre aceştia, atrăgeau atenţia cu deosebire soţii Polejniev, care, cu cei doi gemeni ai lor, singuri constituiau parcă o lume cu un centru de gravitaţiune propriu.

El, un intelectual, literat şi artist, cu nervii tociţi şi cu sănătatea şubredă, prins adesea de accese de irascibilitate, — ea, deşi încă tânără, făcea impresie de o matroană masivă, minte care nu cunoştea avânturi de nostalgie, dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ind-1901-1932

solidă, suflet bine echilibrat, totdeauna în voie bună și stăpână pe sine, deși avea în grija ei nu numai pe cei doi gemeni, dar și pe soțul care cerea din parte-i și mai multă băgare de seamă și mai mult talent pedagogic decât copiii.

Baronul și baronesa Ingelströhm, — tineri, eleganți, ireproșabil crescuți și prietenoși, cu aspectul exterior dovedind deprinderi de igienă și cerințe estetice, — păreau aruncați în mediul acesta printr'un crud capriciu al soartei, și, cu toate încercările lor de sociabilitate, se singularizau dintre ceilalți.

Nu mai puțin se izola și părechea de „ouisti-ți", — cum o poreclise Artamon Danilov, — soții Arunchin, care, amorezați ca pisicile primăvara, mereu dispăreau în colțul lor sub *nară*.

Chiar tovarășii Obiedzinski, care se certau cel puțin de zece ori pe zi, din cauză că tovarășa Obiedzinska, mai matură, bănuia propensiuni galante ale soțului, și tot de atâtea ori se împăcau, — chiar prin veșnicele lor certuri și îmbrățișări de reconciliere, se despărțeau de comunitatea burlacilor.

Dar, mai cu seamă, „familiștii" aduceau o notă de preocupări de menaj, de interese de „burjui", care exaspera pe tovarășul Costea Fomin, ce clocotea mereu de zel revoluționar.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Un alt grup îl constituiau femeile nemăritate sau, mai bine zis, neînsoțite.

Dintre acestea situația proeminentă în obște o avea Maria Culiceeva.

Întotdeauna veselă și bun tovarăș, interesându-se deaproape de necazurile tuturora, și luând parte la bucuriile tuturora, era totuși parcă învăluită într'o aureolă de taină.

Soțul ei, un tânăr filolog cu oarecare reputație, se afla deportat în Siberia orientală de vreo doi ani. Maria, dispărută în subterana revoluționară, nu fusese arestată decât cu mult mai târziu; acum era expediată și ea, — după ce dăduse la închisoare naștere unui copil, — într'o regiune și mai îndepărtată.

O apariție fermecătoare și emoționantă era Sonia Aniutina, o fetiță fragedă de cincisprezece ani, care, pentru siguranța împărăției, trebuia să fie înnecată în întunecimile înghețate ale Siberiei, numai fiindcă mama ei fusese condamnată la patru ani de muncă silnică, pentru un contact oare care, în realitate foarte redus, cu acțiunea teroristă.

Sonia, cu sufletul ei candid, se simțea strivită de cununa de martiră și eroină revoluționară, și trăda mereu teama de a se dovedi mai prejos de misiunea ei. Poate din această cauză, ea adera întotdeauna la doctrinele cele mai extremiste și susținea soluțiunile cele mai violente.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

Fany Perlov, lumina și ea toată *caiuta* cu ochii ei verzi, cu flăcările părului ei bogat, și cu fața ei diafană și trandafirie și, mai cu seamă, cu surâsul ei blând și timid.

Un loc aparte îl avea, în grupul acesta Aglaia Peșehonova: o siluetă înaltă și sveltă, îndoliată, o figură lungă și palidă, ochi negri parcă stinși, și un păr plat, tras la spate, — tăcută și tristă.

Era soția unui deportat la munca silnică pe viață, lipsit de drepturile civile, pentru care, dar, conform cu legile rusești, legătura conjugală era ruptă.

Totuși, acum, căpătând cu mare trudă autorizația cuvenită, lăsându-și în urmă copiii, ea pleca pentru o viață de mizerie și umilință, spre a da soțului ei o îmbărbătare și a-i îndulci puțin viața, fără să știe măcar dacă îi va fi îngăduit să-l vadă.

In jurul acestor figuri feminine, spontan gravitau tovarășii.

Costea Fomin era mereu în apropierea Aglaiei Peșehonova. Plin de îngrijiri înduioșate și de atențiune delicată, de care nu părea capabil și care impresionau cu atât mai mult, cu cât erau primite cu indiferență și aproape cu răceală.

Fany Perlov vădit prefera societatea lui Ion

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Răutu. Iar Maria Culiceeva și Sonia Aniutina erau obiectul omagiilor admirative și al serviciilor desinteresate, din partea tuturor tovarășilor, fără excepția celor însoțiți, — ceeace dădea o notă romantică și oarecum dramatică vieții de barja.

Culiceeva primea aceste asiduități cu surâsul indulgent și puțin ironic al Giocondei, — iar Sonia, cu gingășie și grație delicioasă și cu emoțiunea primelor succese.

Intrucât privește pe bărbați, liniile de diferențiere se simțeau între intelectuali puri, ca Moise Roitman, Petre Polejniev și Ion Răutu, — „țăranizanți" ca Vasile Giurilă și Ion Prestea — „proletarizanți" ca Vasile Vasiliev și Artamon Danilov, — pur și simplu revoluționari, revoluționari *an sich und für sich*, ca tovarășii Costea Fomin și Visarion Ceavcehidze, — și, în sfârșit, „sateliți" rătăciți din variate straturi sociale, ca Fridtjof Ingelströhm, Artur Schwarzmann, Moriț Arunchin sau Boleslav Obiedzinski.

Liniile de demarcațiune, de altfel, se încrucișau orizontal și vertical, dând o structură ierarhică acestei societăți efemere, deși abia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

perceptibilă, dar totuși foarte complicată și autoritativă.

Ion Răutu, deși putea fi inclus în mai multe categorii, nu se simțea comod în nici una din ele. El vedea cu mirare și durere că până și Basarabenii lui, Moise Roitman cu doctrinalismul lui rigid și Ion Prestea, cu revoluționarismul lui ireductibil, parcă tot mai mult se îndepărtau de el, lăsându-l singur, cu întrebările lui blăstămate, care-l închideau ca sub un clopot izolator, în lumea lui de viziuni metafizice și autoanalize sufletești...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

CAP. XXXIV.

„SIBERIA!“.

Barjaua se târa tot mai departe, în urma vaporului „Minin“, care se oprea la debarcaderele oraşelor şi ale satelor comerciale, descărca şi încărca mărfuri, se aproviziona cu combustibil şi merinde pentru el şi pentru pasagerii oropsiţi ai barjalei; peisagiile se desfăşurau într'o vastă panoramă, — dar pentru obştea din „caiuta secretă“ acest decor fugar abia dacă era înregistrat în subconştient.

Şi, cu fiecare învârtitură a roţii remorcherului, trecutul tot mai mult rămânea în urmă, înnecat în negură, iar în faţă se deschidea tot mai neagră bezna viitorului...

După trei zile dela plecarea din Nijni, mai jos de Kazan, pe punte, Ion Răutu adâncit în gândurile sale, privea la îmbinarea undelor verzi ale Volgii, cu apele mlăştinoase şi roşie-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/mdrr1901-1932

tice ale afluentului ei Kama, care, multă vreme, se însoțeau fără să se confunde:

— „Așa sânt și sufletele noastre", — se gândi el cu melancolie, — apăsat de gândul că și la pragul surghiunului, tot încă nu și-a aflat rostul vieții.

Deodată, se simți ciupit de picior. Se întoarse brusc și surprinse pe tovarășul Schwarzmann, aplecat spre ciubotele lui de safian:

— „Pardon, tovarășe Răutu! safian adevărat de Iaroslav! Foarte bune ciubote! Cât ai dat pe ele?"...

„Ce lumi ne despart?", — îl privi Răutu cu desgust și aproape cu ură și se întoarse strângând din umeri, fără a da nici un răspuns.

Convoiul acum urca puternicul afluent al Volgii, — el însuși un fluviu.

Caracterul peisagiului se schimbă.

Țărmurile stâncoase, printre păduri mai întunecate și mai dârze, — în care tot mai mult se răreau trunchiurile albe ale mestecenilor, — desgoleau solul roșietic, pe alocurea ca de sânge închegat; contururile se arătau mai abrupte și mai sălbatice și satele tot mai îndepărtate între ele, mai sumbre, cu bisericile lor mai prizărite și de o structură mai primitivă.

Se simțea apropierea Uralului, pragul ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cunoscutului dușmănos, spre care, ca un destin implacabil, îi târa odgonul lui „Minin".

După opt zile petrecute în barja, convoiul se opri în sfârșit în fața capitalei Uralului, Perm.

La debarcader așteptau două vagoane, în care „politicii" fură imediat instalați și o locomotivă le și trase la gară, de unde, atașate la un tren, ele fură pornite disdedimineață spre Tiumen.

Aceste două zile de drum, în huruitul vagoanelor, lăsară în amintirea lui Ion Răutu un gol negru și sentimentul tot mai greu de apăsare și teamă, care cuprindea întreaga obște.

Dincolo de Ecaterinburg, caporalul de gardă deodată arătă pe fereastră:

— „Hotarul!"

Pe o culme se vedea un mic obelisc ruginit, cu stema guberniei de Perm de o parte, și a celei de Tobolsc pe alta:

— „Siberia!" — trecu ca un suflu prin gândul convoiului.

Și în urmă se lăsă ca o perdea de fier asupra trecutului...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
existentransilvania.ro/mdrr 1901-1932

CAP. XXXV.

IN CENTRALA DIN TIUMEN.

Închisoarea de deportaţiune din Tiumen îşi deschise larg pentru ton Răutu porţile mohorâte asupra viitorului, — a lumii de pe „celalt tărâm".

Enormul caravan-serai, construit pentru cel mult o mie de arestaţi, găzduia spre sfârşitul sezonului de navigaţiune, între zidurile sale mucegăite, un număr împătrit de fiinţe oropsite şi degradate, în condiţiuni de igienă şi într'o atmosferă morală care îl transformau într'o cloacă otrăvită.

Aici convoiul de „politici" se simţi prins ca într'un sorb de mlaştină în care dispărură toate legăturile cu viaţa de mai înainte, toate reminiscenţele altei situaţii sociale, ale altui nivel cultural.

Obştea abia închegată parcă se disolvă de istov, pierzând orice coheziune, în exsudaţia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pestilențială a unui imens imperiu, — se topi în drojdia eliminată de un organism social cu o sută cincizeci milioane de capete.

Chiar măsurile de izolare reglementară de massa deportaților de drept comun, nu mai puteau fi observate în această excesivă îngrămădire și abjectă promiscuitate.

Obștea de pe barja se desfăcu dar în moleculele ei constitutive.

Sub presiunea celor mai elementare trebuințe, banale și mărunte, ale vieții, tovarășii desorientați și excedați, aproape nu-și mai puteau menține măcar contactul dintre dânșii,— cu atât mai mult cu cât celor ce urmau să fie expediați în gubernia Tomsk, și mai departe în Siberia Orientală, li se vestise plecarea chiar pe a doua zi.

Intre aceștia se aflau și Fany Perlov și Moise Roitman.

Ion Răutu abia reuși să le strângă mâna la despărțire.

Această despărțire a fost cu deosebire simțită de el ca un simbol al rupturii definitive cu tot trecutul.

După plecarea lor, din grupul inițial al Odessiților nu mai rămăseseră la Tiumen cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Răutu decât Ion Prestea şi Vasile Giurilă, vechii tovarăşi din cercurile Chişinăului.

Ei stăteau nedespărţiţi, formând un grup distinct în camera care mai adăpostea pe toţi tovarăşii ce aşteptau formarea convoiurilor de deportaţiune pentru diferite regiuni ale guberniei Tobolsc.

Dar şi între basarabenii, apăsaţi de misterul zilei de mâine, parcă se ridica un zid de înstrăinare: rar îşi adresau câte o vorbă moldovenească, şi fiecare nu era preocupat decât de soarta proprie, stăpânit de nădejdile şi de aprehensiunile personale.

In zilele următoare au dispărut treptat în direcţiuni opuse şi Ion Prestea şi Vasile Giurilă, cu tovarăşii Ceavcehidze, Artur Schwarzman, Sonia Aniutina, ca şi familiile Arunchin, Ingelströhm, Polejniev şi Obiedzinski, — toţi cu destinaţia în diferite centre ale guberniei.

Ion Răutu a rămas spre sfârşit singur din toată obştea lor, din pricina variatelor complicaţiuni birocratice, în care îl încurcase solicitudinea tatălui său.

Acesta expediase la adresa guvernatorului, bagajele lui Vania şi tot pe aceiaşi adresă trebuia să-i vină şi o ladă cu cărţi ce fuseseră comandate la celebra librărie franceză din Moscova, sub vechea firmă de „Emil Gautier şi Fiu“.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Silit să aştepte sosirea lucrurilor Răutu împărţea acum „camera politicilor“ numai cu un veteran al deportaţiunii, fostul căpitan de cavalerie, Anton Jbanov, care, şi el fusese reţinut, în drum spre Turinsk, pentru câteva zile la Tiumen din vina unor adrese oficiale rătăcite.

Societatea lui însă nu putea umple golul lăsat în sufletul lui Vania.

Jbanov, un om posomorît, desamăgit şi obosit, era foarte puţin comunicativ din fire, şi îşi petrecea vremea mai mult dormind.

La toate întrebările „novicelui“, veteranul răspundea mai mult svârlindu-şi în sus faţa palidă, încadrată ca de o mătură scurtă şi lată de păr negru argintat:

— „Stai, piciule, ai să vezi singur“, — şi nasul lui ridicol de mic, ca un bob de fasole, parcă sfida cu ironie pe interpelator.

Pe Răutu îl irita mai cu seamă capacitatea lui uimitoare de somn, — în deosebi faţă de ferocitatea mulţimii de insecte care mişunau în celulă. „Novicii“ basarabeni, în zilele petrecute aici înainte de despărţire, nu fuseseră în stare să închidă toată noaptea ochii din cauza ravagiilor săvârşite de ploşniţe pe trupul lor. Chiar ziua nu era chip să citeşti o carte sau să scrii o scrisoare fără ca paginile să nu fie împestriţate de nenumărate patrule sanguinare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

Dar noaptea, pereții celulei erau parcă tapisați de o rețea vie de miriade mișcătoare și mirositoare, patul, — un furnicar arzător, — parcă era așternut pe urzici.

Oști întregi de bestii feroce, acopereau trupul însângerat ca de un strat de bășici sanguinolente.

Nu numai Răutu și Giurilă, dar și rigoristul Prestea, nu puteau îndura această caznă.

Spre a-și da măcar o clipă de repaus, ei erau siliți, desbrăcați până la piele, să-și facă mereu fricțuni cu apă de Colonia și oțet.

Rămas singur, Răutu ajunse, de nesomn, la marginea nebuniei.

Jbanov însă dormea toată noaptea și toată ziua, afară de orele de prânz și de o scurtă plimbare seara. El nu citea, nu stătea de vorbă, nu scria, ci numai dormea, dormea dus, exasperând pe Răutu cu sonoritatea excesivă și modulațiunile variate ale sforăiturilor.

Sub năvălirea ploșnițelor, el se svârcolea, gemea, scrâșnea din dinți, se plesnea cu palma peste obraz sau peste șolduri, dar nu se deștepta.

— „Tovarășe Jbanov! Tovarășe Jbanov!" — îl scutură Vania, turbat de desperare: „Tovarășe Jbanov, cum poți dormi ?"

— „A ? Ce-i ?" — mormăia tovarășul Jbanov, pe jumătate încă adormit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Ploşniţe!“ — aproape plângea Vania: „Cum poţi dormi?...“.

— „Aaa.. Pe mine nu mă mănâncă“, — căscă lacom veteranul.

— „Cum nu te mănâncă?!...“.

— „Hm... Ai să vezi... Te vei obicinui“ — se întoarse veteranul pe cealaltă coastă şi umplu îndată celula cu variaţiunile sale sonore.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

CAP. XXXVI.

A B I S U L.

Inchisoarea din Tiumen oferi lui Ion Răutu prima cunoştinţă cu populaţiunea cavernelor sociale.

Viaţa în această cloacă, bântuită de febra tifoidă, tifosul exantematic, desinterie şi alte molimi, isvorâte din promiscuitatea îmbâcsită, — în atmosfera înciumată de miasmele unei menajerii de fiare neîngrijite, — întrecea tot ce şi până cea mai morbidă fantezie ar putea închipui pentru abisurile de înjosire şi mizerie.

Administraţia, neputincioasă de a asigura pentru mizerabila ei clientelă îndestularea şi a celor mai elementare trebuinţi ale existenţei omeneşti, aproape nu intervenea în viaţa internă a închisorii.

Inghesuiala şi promiscuitatea nu prea îngăduiau nici măcar separaţiunea reglementară dintre femei şi copii şi populaţiunea bărbătească a puşcăriei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

Desfrâul, toate viciile, descătușate după un lung șir de ani petrecuți sub zăvor, se etalau acuma cu aroganță la lumina zilei, transformând viața acestei imense spelunci într'o orgie nesfârșită.

Și neînduratul zornăit al lanțurilor care domina toate sgomotele de mulțime îngrămădită, ca și diformitatea halucinantă a capetelor pe jumătate rase, — îi dădea o notă lugubră, de viziune de infern.

Lui Ion Răutu, înghețat de groază, acest spectacol îi făcea impresia veșnicului „Ospăț în vreme de ciumă".

De altfel haosul aparent nu era lipsit și de oarecare erarhie și organizație, — în afară de administrația oficială.

In capul întregei populațiuni de pușcăriași se afla un staroste, cu puteri aproape dictatoriale, înconjurat de un grup de demnitari ca „maidanarul", șefi de coridor, „pitari" și bucătari, — toți aleși prin sufragiul universal și direct.

Dar autoritatea reală aparținea unei elite de „Ași" și „Căpățânoși", ridicați prin meritele și însușirile lor personale, la înălțimi inaccesibile pentru gloata pușcăriașilor, — „șpanaua" smerită și supusă.

De fapt Așii și Căpățânoșii în temeiul pres-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tigiului pe care li-l dădeau crimele excepționale,sau gloria evadărilor extraordinare din ocne, și alte isprăvi analoage, ocârmuiau închisoarea cu despotism.

Starostele și maidanarul, se recrutau întotdeauna dintre dânșii.

Starostele era șef indiscutabil și intermediar indispensabil în relațiile cu autoritățile oficiale.

Iar „maidanarul" avea un rol și mai important pentru viața închisorii: el era furnisorul și antreprenorul de plăceri și distracții; numai prin el deținuții își puteau satisface nevoile și poftele și tot numai prin el își mențineau legăturile cu lumea din afară.

In această privință, o veche tradiție consacrată și respectată, — în schimbul unor retribuții bine precizate, — și de administrația închisorii, impunea tuturor locatarilor nevolnici norme și principii inviolabile.

Regulamentele, de pildă, nu permiteau la pușcărie fumatul, jocul de cărți și mai puțin, băuturi alcoolice.

Orice infracțiune era reprimată cu ultima asprime, — dar cu o restricție esențială: maidanarul vindea tutun și rachiu, cu prețuri fabuloase, și diriguia un adevărat club, — „maidanul", — în care punea la dispoziția amatorilor și cărți de joc, după un tarif reglementat cu precizie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu numai starostele, răspunzător pentru buna orânduială a închisorii, dar şi întregul personal administrativ, închidea ochii asupra acestor încălcări quasi-oficioase ale regulamentelor.

Se părea că toate rigorile nu urmăreau decât apărarea profitelor convenite pentru erarhia internă şi autorităţile oficiale, care găseau aici un isvor de venituri, cu mult superior alocaţiunilor prevăzute în statele de serviciu.

O şi mai mare resursă pentru ambele ierarhii o dădea exploatarea populaţiunii feminine a închisorii...

Cine ar putea îndrăzni să descrie priveliştele care se desvăleau sub ochii copiilor, ai fetelor minore, ai mamelor, ai soţiilor...

De altfel toate îngrădirile dintre aceste categorii erau mai mult decât relative.

Ion Răutu, cuprins de oroare în faţa acestor viziuni abismale, era totuşi parcă fascinat de aspectele unei lumi, în care toate condiţiunile sociale, toate normele morale, toate prescripţiunile religioase, caşi restricţiunile legale, nu aveau nici o valoare.

Dimpotrivă, distincţiunea aici, nu putea isvorî decât din sfidarea cât mai flagrantă a tuturor condiţiunilor vieţii morale şi sociale...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?rdr=1901-1932

CAP. XXXVII.

MAZURIN.

Chiar în primele zile ale detenţiunii sale la Tiumen, Vania primi o vizită impresionantă:

Într'o dimineaţă, un flăcăuandru îl opri în curte şi-l întrebă surâzând:

— „Domnule politic, Efim Nicolaevici Mazurin ar dori să-ţi vorbească. Când îl poţi primi?"

— „Dar cine e acest Efim Nicolaevici?" — se interesă Răutu.

— „Cum, nu ştii?" — exclamă mirat băetanul: „Asul aşilor! U-u-u... Că-pă-ţâ-nos! Are şeptesprezece suflete!" — şopti el cu admiraţie nemărginită: „Şeptesprezece!"...

Ion Răutu se uită uluit la acest adolescent, aproape copil, care poate astfel admira grozăvia asasinatelor.

Băcţaşul, îmbrăcat cu toată eleganţa de puşcăriaş, cu halatul „cazon" înflorit cu câteva cusături roşii, aruncat pe un umăr, cu o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

cravată verde legată la gulerul cămășii din pânză de sac, cu ciuboțele din piele subțire cu tocuri înalte, își strânse capricios buzele :

— „Ce să-i spun ?" — zise el jucând cu ochii.

Răutu fu deodată isbit că fața lui, vestejită în umbra închisorilor, era pudrată și puțin sulemenită.

Numărul de femei în comerțul „maidanarului" vădit nu era îndestulător pentru trebuințele celor patru mii de bărbați îngrămădiți în falansterul din Tiumen.

— „Spune-i lui Efim Nicolaevici al dumitale că poate veni după dejun", — îi răspunse el în sfârșit.

După masă, Răutu aștepta dar cu interes vizita anunțată, și la două lovituri discrete în ușă:

— „Intră !" — strigă el ridicându-se în picioare.

Ușa se deschise încet, încet, parcă cu timiditate, și în pervazul ei se arătă băetanul sulemenit, urmat de o figură stranie: — o față slabă, osoasă, o mască palidă și imobilă de orb, cu lungi mustăți subțiri lăsate în jos, și câteva fire răslețe pe bărbie, ca în desenurile figurilor de chinezi de pe cutiile de ceai.

Dus de mână de băetan, orbul, zângănind

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din lanţurile dela picioare, înainta încet şi cu băgare de seamă, încercând cu un băţ subţire, la fiecare pas, terenul dinaintea lui.

— „Mazurin! Ce caută aici javra aceasta?" — tună cu indignare glasul nasal al lui Jbanov, care brusc îşi aruncă picioarele din pat.

Mazurin îşi întoarse masca palidă şi rigidă în direcţia glasului:

— „Să trăieşti, domnule căpitan", — răspunse liniştit orbul. Abia dacă în vocea lui subţire şi înăbuşită se auzea o notă uşoară de ironie: „Tot supărat? Veşnic supărat!..." — se adresă dânsul parcă asistenţii: „Hi-hi-hi ! Iar ne-am întâlnit !... Ce să faci ? Deal cu deal nu se întâlneşte"...

— „Ce cauţi aici, bestie? Eşi afară!" — strigă furios Jbanov.

— „Hi-hi-hi! Sânt poftit aici de Ivan Egorovici Răutu, a cărui cunoştinţă îmi face *cinste şi plăcere*", — sublinie, cu sarcasm, Mazurin.

— „Cum, piciule ?" — clocoti de patimă nestăpânită Jbanov, ridicându-şi provocator năsucul impertinent spre cer: „Ai poftit fiara asta imundă în cameră la noi?... A!... Atunci, salutare! Mă duc"... şi aruncându-şi pe spinare cojocelul lui strâns în talie şi lărgit în jos ca o fustă, veteranul, mic de statură, adus din spate, sărind din loc, cu picioarele-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

strâmbe de cavalerist, se repezi spre ușă și dispăru în coridor.

Ion Răutu stătea zăpăcit și jenat, nemai știind ce să mai spună în urma acestui penibil incident.

— „Bună ziua Ivan Egorovici ! Să trăiți",— îl salută neturburat Mazurin: „îmi pare bine de cunoștință. Am auzit mult vorbindu-se de dumneata. Am buni prieteni și în Centrala din Odessa. Am venit să stăm ceva de vorbă"...

— „Vă rog, luați loc, domnule Mazurin", — îi oferi un scaun Răutu, tot încă fără să-și găsească cumpătul.

Așezându-se cu precauțiune pe scaun, ținându-și lanțul cu mâna stângă, orbul se răsti la conducătorul său:

— „Jeny, să ne lași pentru un ceas; așteaptă în coridor... He, he, Ivan Egorovici" — se întoarse din nou dânsul către Răutu: „Ei? Cum îți place mama noastră scumpă Siberia? Hi-hi-hi — nu e ca la mama acasă?" — și șapca de pușcăriaș fără cozoroc, pusă pe masă îi desgoli craniul pe jumătate ras și tot parcă mototolit și brăzdat de ciudate și siuistre încrețituri și umflături:

— „Nu e nimic! Te vei deprinde. Viața e peste tot aceiași, dragă Ivan Egorovici! Aceleași

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafrasilvan.ro/mdr1901-1932

patimi, aceleaşi pofte, aceleaşi svârcoliri şi sfâşieri pentru un loc sub soare şi pentru o bucată mai bună de plăcintă, aceleaşi triumfuri şi înfrângeri. Numai aspectul exterior este altul, — poate mai puţin estetic, dar în fond mai franc, mai sincer şi deci mai cinstit"...

Răutu îl asculta surprins:

— „Să mă iertaţi, domnule Mazurin, dar cuvintele ce-mi spuneţi dovedesc o cultură şi o gândire: cum aţi ajuns în situaţia aceasta?" — îşi îndreptă el privirea asupra craniului ras şi a lanţurilor dela picioare.

— „Hm ! Am onoare a mă prezenta: Fiu de nobil, doctor în drept al universităţii din Paris"...

— „Dar atunci ?..." — îşi ridică Răutu uimit sprincenile în sus.

— „Ha! Aşi putea să-ţi servesc o melodramă siropoasă, presărată de stropi de lacrimi şi imprecaţiuni împotriva destinului crunt. Dar sântem fără prejudecăţi, nu-i aşa? Oameni de elită intelectuală şi de cultură. Prefer să-ţi vorbesc fără înfloriturі sentimentale".

Urmă o povestire grozavă, din care fiecare cuvânt, fiecare icoană evocată, se gravau în creerul lui Vania, ca arse de apă tare:

— „M'am născut şi eu dintr'o familie de mo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mart1901-1932

şieri bogaţi, şi de mic m'am afirmat ca un *copil-fenomen*, dela care toată lumea aştepta minuni. Am făcut studii briliante, toate carierele îmi erau deschise. Puteam ajunge oriunde, dar, cum vezi, sânt un simplu ocnaş. Sânt ceeace în limbajul convenţional se numeşte un criminal de drept comun, — un puşcăriaş de rând. Dar sânt un om ca toţi oamenii. Dacă nu sânt astăzi un mare bărbat de stat, un diplomat, un căpitan de industrie sau un mecena al artelor, totul a atârnat de câteva păcătoase milioane, care-mi lipseau pentru a-mi asigura o carieră în condiţiuni acceptabile pentru mine".

— „Dar conducătorul dumitale spune că ai pe conştiinţă şeptesprezece suflete".

— „Hm!... pe *conştiinţă ?*" — urmă Mazurin parcă mestecând ceva în gura-i cu dinţii negri, cu multe lacune sanguinolente: „Hm ! Şeptesprezece ? Ce ştie el ? Stai să vezi. Am astăzi chef de confidenţe. De mult n'am avut prilejul să stau de vorbă cu un om din societatea noastră. Nenorocul meu a vrut ca tatăl meu să fie un om de lume, cu vaste apetituri, care procrease nenumărate odrasle din trei căsătorii cu femei din ce în ce mai tinere şi cu mai mult temperament. A murit de apoplexie într'un local clandestin depe la marginile Petersburgului. După împărţeală mi-au rămas moştenire vreo două sute mii de ruble aur.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Ce poţi face cu această mizerabilă sumă? Să trăeşti din dobândă, tremurând pentru fiecare copeică cheltuită? Să începi vreun comerţ la vreo prăvălie din colţ? In ce întreprindere de o anvergură potrivită cu năzuinţele şi cu firea mea, poţi plasa grămăjoara aceasta de nenorocite pitace de aur? Dar întemeiat pe însuşirile mele de organizator şi pe marele meu talent pentru desen, am conceput un plan grandios: am instalat în Austria, aproape de graniţă, o mare fabrică pentru falşificarea bancnotelor de stat ruseşti. Totul a fost minunat combinat şi pus la cale. In scurtă vreme mă vedeam în capul unei averi de nenumărate milioane. Atunci, lichidând trecutul şi aruncând în beznа uitării aceste începuturi trudnice, aveam înaintea mea o cale larg deschisă spre slavă şi măriri. Un accident absurd, o uşurinţă de neînchipuit şi de neiertat, — şi într'o clipă tot eşafodajul elaborat cu atâta trudă şi artă, s'a prăbuşit. M'am trezit arestat, cu o condamnare sigură în perspectivă la mulţi ani de muncă silnică. Nu m'am putut resemna la această soartă idioată. O încercare de evaziune... Un cadavru în drum... Săptămâni şi luni de pribegie... Zile de foame... Şi nopţi nedormite... Incercări nebune de a forţa destinul... Necesitatea imperioasă de a-mi asigura o existenţă mizerabilă, cu orice preţ, măcar pentru câteva zile... Hm! *Im-*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

perativul categoric!... Angrenajul... Toate meseriile josnice... Alte arestări... Alte evaziuni... Alte cadavre... Şi din treaptă în treaptă, iatămă, acum, un veteran al ocnei, cu vederea pierdută în munca de falsificator de profesie, în condiţiuni technice mizerabile, vecinic fugar din ocnă, — vagabond prin taigale, — ameninţat de fiară, — prigonit de oameni... Dar simt în mine puteri uriaşe; lumea pierde o forţă de prima ordine, — fără falşă modestie, — un geniu... Şeptesprezece cadavre? Hm! Nu le-am numărat... Cine numără gândacii pe care îi striveşte în cale? Ce pierde economia mondială, prin moartea prematură a unei râme? Dece s'au născut râmele şi pentruce trăesc ele, ce simt, ce gândesc, ce creează, ce adaugă la tezaurul de cugetare, ştiinţă, artă? Dacă aşi putea înfrânge soarta, toate aceste existenţe mărunte ar fi cu prisosinţă compensate!..."

Urmă o tăcere grea.

Răutu privea cu oroare, — şi parcă stăpânit, totuşi, de vraja unei individualităţi puternice, — această faţă osoasă, cu ochii morţi şi muşchii nemişcaţi, — asculta naraţiunea potolită, cu intonaţie monotonă, a acestui glas subţire şi înăbuşit, şi cu groază regăsea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1907-1937

în spusele lui un răsunet deformat al gândurilor sale, al sbuciumului său sufletesc....

— „Hm ! Hm!" — tuşi uşor Mazurin: „Dar dumneata, Ivan Egorovici, aud că ai avere? Personală, sau trăiesc încă părinţii?..

— „Tatăl meu", — îngăimă jenat dar supus Răutu: „tatăl meu are cinci mii de fălci în Basarabia, în judeţul S....., — adică şapte mii cinci sute de hectare; sânt trei copii"...

— „Hm... hm... două mii cinci sute de hectare? Nu e mare lucru... Cu aceasta nu ajungi departe... Nu cucereşti lumea... Nu stăpâneşti soarta... Dar s'ar putea încerca ceva, dacă ai nervul şi creerul... hm... hm"...

Pe chipul acesta împietrit parcă licări un reflex fugar din flăcările intense, ce consumau un suflet de titan în putrefacţiune.

— Hm, hm!... E încă prea devreme să vorbim despre acestea," — şopti orbul parcă numai pentru sine. Reflexul se stinse şi cu faţa-i obicinuit rigidă, urmă:

— „Imi pare bine de cunoştinţă, Ivan Egorovici. Să trăieşti! Acum mă duc. Ha-ha-ha! Anton Artemici Jbanov, cred că şi-a pierdut răbdarea. La revedere, la revedere! Jeny!" — strigă el spre uşă, ridicându-se de pe scaun în zornăitul lanţurilor.

Şi dus de mână de „Jeny", păşi cu băgare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori1901-1932

de seamă, încercând cu bățu-i subțire terenul, spre ușă.

Ion Răutu rămase nemișcat pe scaun. Capul îi vâjâia de răsunetul vorbelor grozave, dar reci și măsurate, care evocau icoane dantești, și trădau uraganul tragic al unui destin grandios, sfărâmat.

— „A șters-o canalia ?" — întrebă, intrând în cameră, Jbanov, și se repezi spre fereastră: „Să deschid geamul să se împrăștie aerul inciumat... Bestia încă face fasoane !... E pur și simplu o pușlama și un sadic: falsificator, asasin, tâlhar, escroc, și pe deasupra un desfrânat !... Ptiu !..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dr=1901-1932

CAP. XXXVIII.

ACULINA.

Ion Răutu făcu cunoştinţă şi cu starostele închisorii.

Acesta era un bărbat spătos, încă tânăr, cu o înfăţişare simpatică şi aproape blajină, pe care Răutu o împăca greu cu renumele de „As" al ocnei, care-i asigurase înaltele funcţiuni în capul „şpanalei" din Tiumen.

— „Il cunoşti pe Mazurin? E adevărat", — îl întrebă timid Răutu: „E adevărat că ar fi avut şaptesprezece suflete pe cuget ?"

— „Fleacuri... Lăudăroşenii!..." — strecură cu ciudă, şi poate cu puţină invidie, printre dinţi starostele: „Domnule Răutu", — schimbă el cu tot dinadinsul vorba: „Nu aveţi nevoie de ceva din maidanul nostru ? Sau dumneavoastră, politicii, puteţi avea tot din târg prin cancelarie ? Poate puţin rachiu ? A ? Avem foarte bun !"...

— „Mulţumesc, nu beau rachiu", — zise Răutu: „Dar aşi vrea să-mi spăl rufele, s'au

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îngrămădit multe în atâtea zile de drumuri".

— „Bine, Domnule Răutu! Am să vă trimit pe Aculina, vârcolaca. Veţi fi tare mulţumit", — surâse sub mustaţă starostele.

Plecă în sfârşit şi Anton Jbanov, în ultimul convoiu al sezonului spre Turinsk.

Ion Răutu, rămas singur locatar al camerei politicilor, încă neaclimatizat la condiţiunile vieţii de puşcărie siberiană, fugind de voracitatea insectelor, îşi petrecea vremea cât mai mult sub cerul „liber", cu toate că-l scârbeau scenele şi figurile ce mişunau în jurul lui.

Peste vreo două zile dela plecarea lui Jbanov, trecând pe lângă spălătorie, — zona neutră şi suprafaţa de contact între elementul feminin şi cel bărbătesc al puşcăriei, — fu pe neaşteptate abordat de o femeie voinică, legată cu oarecare cochetărie la cap cu un tulpan roş, nereglementar, şi cu sâni rebeli sub cămaşa-i groasă din pânză de sac.

Cu toată faţa ei ofilită, cu cearcăne negre sub ochii obosiţi, şi cu buzele umflate şi parcă unse, — atitudinile şi gesturile ei vădeau că e conştientă de puterea de vrajă a feminităţii dominatoare.

— „Să trăieşti, boerule!" — înfăşură dânsa pe Răutu cu privirea ispititoare a ochilor ei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistelitare.ivania.ro/ro/ndr/1901-1932

negri: „Sânt Aculina. Starostele mi-a spus că dumneata ai niște rufe de dat la spălat".

— „Aculina? *Vârcolaca?*" — întrebă Răutu.

In ochii negri se aprinseră scântei de mânie:

— „Mânca-i-ar viermii, *șpana* puturoasă! Ți-au spus-o și pe aceasta! — isbucni ea de necaz: „Sânt Aculina, Aculina spălătoreasa, și atâta! Ai ceva de dat?"

— „Mă duc să strâng tot ce am", — răspunse Răutu, cam ruşinat de inadvertența comisă, și se îndreptă, stângaci, spre camera politicilor.

Aculina îl urmă.

In timp ce Răutu își alegea rufele murdare și le strângea în pachet, Aculina stătea la ușă cu mânile ridicate în sus spre a-și aranja tulpanul, accentuând astfel încă conturul sânilor ei rebeli. Apoi, ajutându-l pe Răutu, la clasarea rufelor, îl atingea cu umărul, sau îl apuca de braț ca din nebăgare de seamă.

Răutu, stingher, se feri de mai multe ori în lături.

— „Să trăiești, boerule!" — îl salută la plecare Aculina, cu legătura în cap, înfășurându-l din nou cu privirea ei ispititoare, surâzând cu o nuanță de batjocură. Și se îndreptă spre ușă cu mișcarea de cariatidă, eternizată în coloanele Acropolei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Din acea zi, Aculina nu scăpa nici un prilej să-i vorbească lui Răutu. In curte îl oprea sub diferite pretexte de informaţii asupra reparaţiunilor necesare rufelor sale, îl vizita sub acelaş cuvânt aproape în fiecare zi chiar în cameră.

Răutu adesea simţea suflul ei fierbinte, sau atingeri furişate.

Ea parcă devenea tot mai provocătoare, chiar agresivă şi batjocoritoare.

Intr'o seară, în amurg, după apelul de noapte, când camerile închisorii erau de mult încuiate, Răutu se trezi pe neaşteptate cu Aculina, cu o legătură în cap, vorbindu-i repezit şi sacadat:

— Iată, boerule, ţi-am adus rufele. M'am grăbit. A trebuit să dau vamă starostelui şi pazniculuişef", — surâse ea cu înţeles: „dar mâne am altă treabă. Deschide-ţi lada să-ţi aşez eu lucrurile frumos, — că bărbaţii nu ştiu"...

Când Vania se aplecă spre a-şi descuia lada, ea se lăsă în genunchi lângă el, şi Vania simţi pe faţă arsura buzelor ei sensuale.

Sări în sus, palid; tot sângele parcă-i fugise spre inimă, care-i svâcnea cu putere, braţele-i şovăitoare se ridicară fără voie, parcă în căutarea unui contact pătimaş...

Aculina îşi lipi sânii de pieptul lui, aţinti privirea-i rugătoare drept în ochii lui, — şi o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1937

mână îndrăzneață și nerușinată lunecă pe corpul lui Vania...

Vania tresări, și revenindu-și în fire, ca inundat de simțul acut de rușine, se smuci și se răsti răgușit:

— „Pleacă!"...

Aculina cu un gest de obscenitate îngrozitoare, izbucni într'un hohot de batjocură:

— „Ha-ha-ha!... Ciocoi claponit!... Ptiu!...", — parcă-l împroșcă dânsa cu ură și dispreț, și în vifor țișni pe ușă...

Vania Răutu, cu fiecare fibră a trupului său încordat, se svârli în pat, sbătându-se într'un acces violent de revoltă și desnădejde:

— „Tot lut, lut ticălos! Ce rușine!..." — șoptea el înfrigurat, cu vocea strangulată de durere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAP. XXXIX.

SPRE ZĂRI MAI SENINE?....

Au trecut săptămâni fără nici o veste din cancelaria guvernatorului asupra bagajelor şi cărţilor rătăcite.

Căzuse de mult şi zăpada, acoperind cu vestmântul ei alb până şi cloaca pestilenţială a Centralei din Tiumen.

Convoiurile de etapă în gubernie fuseseră aproape suspendate până în primăvară.

Ion Răutu risca dar să trăiască încă lungi luni în această înghesuială şi promiscuitate degradantă.

Dar el nu mai avea putere, fiziceşte nu mai putea suferi contactul cu această populaţie de caverne.

Nu mai eşea aproape din camera lui, preferând să fie devorat de miliardele ei de insecte carnivore.

După sfatul directorului închisoriii, renunţând şi la bagaje, începu să stăruie ca să-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdr/1901-1932

fie autorizată călătoria pe cont propriu, spre locul de destinație, — încă necunoscut.

Petițiunile, scrisorile, telegramele, adresate guvernatorului din Tobolsk, rămâneau însă fără răspuns.

Treceau zile de înjosire fizică și de groaznică tortură morală, înnecând sufletul lui Vania într'un abis de disperare.

— „Dece și pentruce toate acestea ?" — se întreba el mereu: „Care poate fi scopul și sfârșitul acestei stagnațiuni, lipsită de orice suflu de viață, — de orice radiere de putere morală sau intelectuală?"

Tot mai des îl frământa gândul de sinucidere.

Pe neașteptate îi veni o rază de mângâere, o licărire de lumină de pe „cellalt tărâm".

Răutu inspira mare respect directorului închisorii din Tiumen prin cunoștința lui de limbi străine.

Directorul, un siberian băținaș, funcționar de carieră, nu trecuse încă niciodată peste bariera Uralului, și nu cunoștea pe alți străini, decât pe rarii rătăciți în Siberia, din clientela pușcăriilor.

Un tânăr, — mereu înfundat în niște cărți tipărite cu tot felul de slove ciudate, — era pentru el un fenomen aproape miraculos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Domnul Director adesea, din această pricină, onora pe Răutu cu vizitele sale.

Ridicând vreo carte de pe masă, dânsul o răsfoia, o răsucea în toate felurile, o aducea la ochii săi miopi, şi la urmă întreba:

— „In ce limbă e scrisă?"

— „Engleză"...

— „Engleză ?" — se scărpină el la baza nasului: „Şi unde-i tipărită ?"

— „La New-York, în America"...

— „La New-York, în America ?" — şi îşi scoborî degetul la bărbie : „Americanii vorbesc englezeşte?"...

Aceste convorbiri, foarte puţin variate, aveau de obiceiu loc seara, înainte de apelul de noapte.

Dar odată Răutu fu surprins de o vizită matinală:

— „Domnule Răutu!" — îl abordă chiar de la uşă Directorul: „Dumneata ştii toate limbile. Mi-au adus acum pe unul foarte agitat, tot timpul urlă, plânge, îşi smulge părul din cap, şi vorbeşte, vorbeşte, Dumnezeu ştie ce! Am chemat pe un neamţ, purtat prin lume, pe un jidan, pe un tătar, — nimeni nu-l înţelege. N'ai fi bun să încerci dumneata ?"...

Dus de Director spre curtea din faţă unde se clasau noii sosiţi, — încă de departe Ion

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

Răutu fu sguduit de strigătele exasperate în... *românește:*

— „Incotro mă duceți, măi, păgânilor? Ce ați făcut cu pluta mea, măi, hoților? Trăsniv'ar Dumnezeu să vă trăsnească, hainilor! Crăpa-v'ar mațele, necuraților! Lăsați-mă, lăsați-mă, diavolilor! Nu mă mai duc, nu mă mai duc de aici nicăeri, auzi măi holbatule?"...

Imprecațiunile acestea nu aveau accentele graiului *moldovenesc* din Basarabia.

Răutu fu viu emoționat de fonetica și de turnura lor literară, pe care o aflase și în puținele cărți *românești,* pe care putu pune mâna pe vremurile cercurilor de auto-instrucție din Chișinău.

In fața cancelariei se sbătea un „omulean" mărunt, încă tânăr, în cămașă albă, deși grozav de murdară, încinsă de un brâu roșu, în ițari și opinci, — cu capul pe jumătate ras și în lanțuri...

— „Dumnezău să te binecuvânteze!" — exclamă el la auzul întrebărilor lui Răutu: „Iaca, a dat Dumnezău să aud și o vorbă omenească!"...

Era un plutaș din Bucovina, care coborându-se cu pluta lui pe Prut, se oprise pentru o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

noapte la malul basarabean lângă Sculeni. Când se întorcea târziu după un chef cu „moldovenii muscalilor din Sculeni", se trezi că sentinela rusă nu-l mai lăsa spre mal, la pluta lui:

— „Cum să nu mă lași, măi? — îi zic: e pluta mea, bre omule! Auzi, măi, — băga-te-aș în măruntaele moașă-tei! Înțelegi, — îi zic, că-i a mea, măi porcule, — o duc la Galați! Dar lifta dă cu baioneta ca orbul! Nu da cu baioneta, măi zârghitule, — îi zic, — că acuș te plesnesc! Dar căpcăunul dracului nu știa o boabă românește, și mă isbește cu patul puștii la lingurea, de mi s'a tăiat și sughițul. Atunci când i-am cârpit una i s'au sgâiat ochii, și i-am smuls și pușca, și dăi, și dăi măi Petre!... Dar când a început să șuere, — Doamne Sfinte! — se repeziau din toate părțile muscalii, se îngrămădeau ca furnicile, un milion de muscali! Și mi-au dat, măi frate, o bătae soră cu moartea, — de și amu îs beteag de un picior; și m'au dus la post, apoi la temniță; mă tot purtau în urmă din târg în târg. Apoi la judecată, — bu-u-un ! — bolmojesc acolo când unul, când altul în limba lor, de nici dracul nu-i înțelegea; m'au pocit, mi-au ras capul, m'au ferecat; și de-atunci, — vai de mine și de mine! — mă tot duc, mă tot duc, din temniță în temniță, — Dumnezău

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dri1901-1932

ştie încotro!... Şi pluta nu mi-am mai văzut-o"...

Şi la această amintire, nenorocitul, apucându-se cu mânele de cap, începu din nou să zbiere cât îl ţinea gura, cu ochii săriţi din orbite:

— „Incotro mă duceţi, măi blăstămaţilor ? Bătu-v'ar Maica Domnului să vă bată ! Unde-i pluta mea, măi tâlharilor? Unde-i pluta mea, bre-e-e !"...

Cu toată mila nespusă ce-i inspira sărmanul, care şi condamnat la munca silnică în Siberia, vădit, nu-şi dădea încă seamă de enormitatea crimei săvârşită după legile ruseşti, — Ion Răutu savura graiul acesta pitoresc şi simţi că parcă se reface un fir subţire care să-l lege de viaţă:

— „Cum te cheamă ?" — îl întrebă pe plutaş.

— „Petre Urzică, din Boeni !", — răspunse acesta răspicat, parcă potolindu-se puţin.

In redactarea scrisorii către ambasadorul austro-ungar din Petersburg, pentru mântuirea lui Petrea Urzică, Răutu găsi o ocupaţie, care îi înviora puţin existenţa, în aceste ceasuri de cumpănă.

Când Ion Răutu pierduse orice nădejde de a mai putea scăpa de Tiumen până în primă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vară, într'o seară târzie de Octombrie, directorul închisorii, parcă animat şi dânsul de bucurie, îi anunţă:

— „Am primit ordinul, domnule Răutu ! Domiciliul dumitale e fixat la Curgan, — oraş bun ! Şi eşti autorizat să călătoreşti până acolo pe socoteala dumitale, cu doi jandarmi... Au venit şi bagajele"...

Astfel a fost încheiată una din cele mai triste epoci din tinereţea fiului rătăcit al Năpădenilor.

După această iniţiere la viaţa de paria socială, degradată şi umilită, se putea, în sfârşit, începe o nouă fază a calvarului său de deportat „administrativ", — liber ! — adică cel puţin în afară de ziduri de puşcărie...

A doua zi, dis de dimineaţă, din caverna neagră a porţilor mohorâte ale Inchisorii Centrale din Tiumen, porni în galop furtunatec o sanie, înhămată de „troică" de kirghizi, aproape sălbateci.

Sub acoperişul saniei, încadrat de doi jandarmi somnoroşi şi posomorîţi, şedea politicul Ion Răutu, — un mototol de blănuri dintre cari se zăreau numai ochi-i negri aprinşi de bucuria aşteptării.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sania, după două-trei cotituri prin străzile adormite ale oraşului, se înfundă în drumul de pădure.

Vizitiul, — un munte de flăcău siberian, — pocni din bici şi şuieră voinicește. Troica, luând vânt şi mai năprasnic, sbura, în tremurul de zurgălăi, pe cordeaua albă a drumului bătut, între două ziduri de brazi înalţi şi întunecaţi, cu trunchiuri îngălbenite de muşchi bătrâni, ca nişte enorme făclii cu flăcări negre.

Ceasurile curgeau, măsurate numai de şirurile nesfârşite ale colonadei de brazi.

Vizitiul tot şuera şi pocnea din bici, troica sbura, zurgălăii parcă plângeau a jale, jandarmii dormitau, — dar Ion Răutu, prins de nostalgia depărtărilor, scruta, cu nădejde, orizontul.

La început, brazii, cu crengile lor întunecate, îngreuiate de zăpadă, nu lăsau deschisă decât o fâşie îngustă spre sud, opalizată de primele reflexe ale răsăritului.

Dar iată, rândurile negre de brazi se răresc; apar, întâi, mici plăci de zăpadă virgină de paşi omeneşti; apoi, acestea se lărgesc în poene; printre coloanele greoaie răzbat tot mai mult din răsărit luciri de ametist, care se îm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bină spre apus, cu tonurile verzui ale nopții fugare.

Și iată, ca printr'o lovitură de aripi, troica se avântă dintre trunchiurile retardatare ale *taigalei*, în nemărginirea stepei adormite sub lințoliul ei imaculat.

Sania sboară zi și noapte, spre sud, — un punct negru în centrul unui imens cerc de diamante, aprinse de soarele tânăr și rece, sub clopotul cristalin al cerului de Nord, — vijelios ea trece ca o vedenie, prin satele mocnite, îngropate sub zăpadă, prevestite numai de fumurile albăstrii, ce se topesc sub bolta alburie... Se schimbă numai caii și vizitiul, — și iarăși troica fuge nebună...

Vizitiul pocnește din bici și șueră voinicește; zurgălăii se topesc în sunetele argintii; umbrele albăstrii ale troicii o urmăresc îndărătnic dinspre apus, cântecul zburdalnic al zurgălăilor vorbește de tinerețe, de dragoste și de nădejde, — și sania a și lăsat satul amorțit în urmă și iar lunecă înainte, — cu Vania Răutu înghemuit în fundul ei, între jandarmii cari mereu moțăesc, — lunecă tot mai departe spre Sud, spre hotarul stepelor nemărginite ale Asiei centrale, — spre alte zări — spre zări mai senine ?...

SFARȘITUL VOLUMULUI ★ ★ ★

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revistele Sviatele Noastre 1901-1932

★ ★ ★

CUPRINSUL

PARTEA I: SUB CĂLCAIUL DE FIER

Cap.		Pag.
I.	In „Castel“	7
II.	Telegraful dela Burdujoaia	18
III.	„Numărul Cinci“	27
IV.	In afară de timp şi spaţiu	34
V.	Tovarăşul Fany	41
VI.	Creionul	51
VII.	Jurnalul lui Ion Răutu	56
VIII.	Andrei Rechinul	66
IX.	Lutul omenesc...	75
X.	Logodnica	86
XI.	Blăstămatele chestiuni	98
XII.	Iorgu Răutu la „Numărul Cinci“	109
XIII.	Prosopul	119
XIV.	Din nou jurnalul lui Ion Răutu	127
XV.	Complotul	146
XVI.	Iar jurnalul lui Ion Răutu	154

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cap.		Pag.
XVII.	Misiunea Taniei	165
XVIII.	Tot jurnalul lui Ion Răutu	169
XIX.	Visul	184
XX.	La Schlüsselburg	189
XXI.	Triumful Nataliţii	197
XXII.	Inchisoarea centrală	203
XXIII.	Vasca Dos-Gol	212
XXIV.	Concertul	217
	PARTEA II: SPRE ALTE ZĂRI...	
XXV.	Hotărârea	225
XXVI.	Pregătiri	230
XXVII.	Căsătoria	235
XXVIII.	Pohodul	238
XXIX.	Vagonul penitenciar	244
XXX.	Butârka	256
XXXI.	Până la Nijni	267
XXXII.	Volga, Volga...	274
XXXIII.	Obştea plutitoare	283
XXXIV.	„Siberia!“	296
XXXV.	In Centrala din Tiumen	299
XXXVI.	Abisul	305
XXXVII.	Mazurin	309
XXXVIII.	Aculina	319
XXXIX.	Spre zări mai senine?	324

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir 1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932